

EGYETEMES REGÉNYTÁR

A BÁNYA

REGÉNY

IRTA OHNET GYÖRGY

FRANCIÁBÓL FORDITOTTA

FÁY J. BÉLA

ÖTÖDIK ÁTNÉZETT KIADÁS

MÁSODIK KÖTET

MAGYART A
MAGYARNAK

BUDAPEST 1914
SINGER ÉS WOLFNER KIADÁSA
VI., Andrássy-út 16.

Minden jogot fenntartunk

14. 972 /I. 2.

VII.

Reggeli hét óra volt s Carvajan, szokásához híven, már régóta járkált írószobájában, mint medve a ketrecében. Csönd honolt még a városon, amely zsibbatagon hevert a vigalom utáni álomban. A nap ragyogva szállt föl az égre. Ferdén nézve a szük, magas utcába, egyik sugara meg-aranyozá az ő házának ablakát s világító széles csíkot vetett a szoba padlójára. A szőke fény-kévében, amely a függönyön átszűrődött, por-atomok táncoltak, szárnyas szilfekhez hasonlóan. S e derüs meleg világosságban Carvajan komoran, borús homlokkal forgatott elméjében keserű gondolatokat.

Lám, abban a pillanatban, midőn már elérni vélte a célt s csak kezét kelle kinyújtani, hogy elvegye harmincévi küzdelmének bérét; egyszerre csak hátraesik. Kezében tartja ellenfeleit, csak össze kell szorítani markát, hogy szétzúzza őket, s mégis éreznie kell foguk hegyét, amint végsőt marnak rajta! Abban a pillanatban, midőn arról álmodozott, hogy diadalmasan füzi magához Pascalt, megmutatva neki, hogy az egész vidék mint görnyedez egyetlen udvaroncként uralkodója

lába előtt: a diadal megaláztatássá lett, s éppen az, akit a büszkeség mámora által akart megnyerni, szenvedte a legkegyetlenebb sértést. Megcsúfolták, őt, Neuville kényurát!

Ugyanezen a Szent-Firmin ünnepen harminc év óta másodszor kelt egymással tusára Clairefont és Carvajan. S mintha valami végzetszerű hagyomány a gyermekeket is egymásra bősztítené, az apa után most Róbert volt az, aki Pascalt megsértette. Végezni kell hát egyszer s mindenkorra ezzel a fajzattal s rájuk mérni a végső csapást.

Honoré marquis és a boltoslegény közt régente nem volt egyenletes a harc. Ma a helyzet Carvajan javára volt változva, s a marquis és a polgármester közt a tusa nem tarthatott sokáig. Nem a személyes hiúság kielégítésével kell most az időt tölteni, hanem egyenesen a gyakorlati megoldás felé sietni. Ez pedig az ő hatalmában van. A szekrényben levő fontos iratcsomó megóvatolt váltókat, elmarasztalásokat, végrehajtási elrendeléseket tartalmazott az esetre, ha az alperes azonnal le nem fizet 160.000 franknyi követelést és kamatait. A marquis vagy fizetni fog, vagy kimegy a házából... Ah! végre hát az útfélen fogják látni ezt a nagy urat, batyuval a hátán, mint valami koldust!

S szobája magányában Carvajan hangosan elnevette magát. Odament egy kis szekrényhez, kinyitotta s láthatóvá lett benne az a vasláda, amely annyiszor álmodtatott mesés kincseket a neuvilleekkel.

Carvajan egy kis kulcsot vett ki mellénye zsebéből, helyére igazította a titkos zárat s a vasajtó nehézkesen fordult ki olajozott sarkában. A pénztár belseje nem tartalmazta azokat a jelentékeny összegeket, amelyekkel a nép képzelődése megrakta. Csupán néhány arany-tekercs, egy

csekkönyv s néhány csomó különféle színű papir volt benne. Carvajan kiválasztott ezekből egyet, amelyre kövér betűkkel a Clairefont név volt jegyezve, s lassan lapozott benne. Arca az írományok átfutása közben szilaj örömtől sugárzott. Ujjai zörögtették a papírt, gyürték, csavarták, karmolták, mintha csak a marquis teste lett volna. S mialatt ezeket a hivatalos lapokat forgatta, a tűzsér olyan volt, mint a bakó, aki kinzó eszközeit tisztogatja, fenegeti, hogy élesebbek, hegyesebbek legyenek s annál jobban kinozzák az áldozatot.

Ajtó-kopogtatás zavarta meg e kéjes foglalatosságban. Nyugtalan pillantást vetett a bejárásra, hogy egyedül van-e még, sietve csukta be a szekrényt s csak amikor az íróasztalhoz visszament, szólott ki:

— Szabad!

— Én vagyok, polgármester úr... Bocsánatot kérek, ha háborgatom, — szólott Fleury, bedugva fejét az ajtónyíláson.

Az írnok belépett, s Carvajan mindjárt az első pillantásra olyan különösnek látta, hogy meg sem várva, mit akar mondani, fölkiáltott:

— Mi történt?

— Igen fontos esemény... Ezelőtt félórával költöttek föl álmomból Chassevent és Pourtois... akik értesemre adták... Éppen csak annyi időt vettem magamnak, hogy felöltözzem, s idesiettem... mert úgy vélekedtem, hogy mint mindig — legelőször is önt kell értesíteni...

— Miről? — vágott szavába nyersen a tűzsér, akit a Fleury kerülgetése szörnyű izgalomba ejtett... Attól félt, hogy fia máris megverekedett a fiatal gróffal...

— Beszéljen hát végre, ostoba!

— Nos hát, a kis Chassevent Rózát halva találták az éjjel a Bányában...

— Halva találták! Hogyan? — mondá a polgármester, aki egyszerre ismét nyugodt lett, — valami baleset?...

— Büntény! — viszonzá Fleury elfojtott hangon. — Az apa és Pourtois megfojtva találtak egy kis szakadéknak a fenekén, miután pár percig üldözték a gyilkost...

— Üldözték!... Hát magával hurcolta?

— A domboldali rekettyék közt szaladt vele — az ölében tartotta, amennyire legalább Chassevent meg a pohos láthatták, mert még sötét volt...

— És elmenekült? Rendkívül erős fickónak kellett lennie!...

A két ember tekintete találkozott, s az írnok a polgármester szeméből olyan szörnyű gondolatot olvasott ki, hogy elsápadt kissé s borzongva huzta össze a vállát...

— Áh, áh! — mondá Carvajan rémies hangon, — ennek a dolognak végére kell járni, még pedig alaposan... Értesítve van már a kerületi kapitány? Nem? Nohát sietni kell hozzá... Helyszíni vizsgálatot kell tartania. No, Fleury fiam, ez különös egy eset... Csinos leány volt az a Róza... Valami legény követhette el a gaztettet...

— Azt mondja Chassevent is.

— Ah? Azt mondja a vén gonosz!... Hol van? Beszélni akarok vele.

— Lenn hagytam az utcán... Beszélni akartam önnel, mielőtt...

Carvajan már künn volt a folyosón. Az utcaajtón kívül zsibongás volt hallható, amelyből olykor erősebb hangok váltak ki. A polgármester

sietve nyitotta ki az ajtót. Egy sereg szomszéd közepett ült egy sarokkövön Chassevent, aki még részegebb volt, mint a mult éjjel, s fölváltva jajveszékelt és fenyegetőzött . . .

— Szegény leányom! — így bögött, váltig hunyorgatva könnyet nem eresztő szemeivel, — az a gyönyörű gyermek, aki annyit tett az édesapjáért! Megölték — a zshiványok! . . . És milyen jókedvű, milyen szelid volt! . . . Óh, a semmirevalók! . . . Haragudtak rám, világos. Hiszen tudja mindenki, hogyan bántak velem! Mindeknek az oka az, hogy jó szándékkal vagyok a mi kedves jó polgármester urunkhoz, akit az Isten tartson meg! . . . Hej, mert politika van a dolgan . . . Igen, óh, a gazemberek . . . De nem addig van a! Nem lehet csak úgy könnyedén megfosztani egy szegény embert az öreg napjai vigasztalójától!

Pourtois, aki zavarodottan állt ott a sok kíváncsi közt s alig mert felelni a hozzántézett sürgető kérdésekre, hasztalan csitította a részeges embert. Ez torkaszakadtából ordított s úgy rángatózott a sarokkövön, mint akit a nyavalya tör. De amint Carvajant megpillantotta, egyszerre sokkal csöndesebb lett s meggörnyedve, mintha térdre akarna borulni a kövezeten, elkezdé:

— Ah, itt van a mi védelmezőnk . . . Oh, polgármester uram, szánjon meg egy szegény öreg embert, aki csak öntől remél igazságot . . . Oh, én irgalmas Istenem, be nagy csapás is ez! Amikor tegnap este még olyan ép egészséges volt szegény! Úgy járta a táncot, mint egy királykisasszony!

S megint elkezdett bögni s tördelte a kezét.

— Hallgasson, Chassevent . . . Szükségtelen összecsiszítani a városrészt, — mondá Carvaján szigorúan. — Pourtois, vezesse be az írószó-

bámba... Maguk pedig, jó emberek, menjenek haza... És ne vegyék szó szerint azt, amit ez a szerencsétlen mond, akit a fájdalom félőrültté tesz... Óvakodjanak az elhamarkodó ítélettől... A bírák majd kiderítik az igazságot...

S alattvalóit a kiszámított mértékletességi szavak benyomása alatt hagyva, utána sietett Pourtoisnak és Chasseventnek. Szobájába érve, nekitámaszkodott a kandallónak s hideg, szúrós tekintetét a vadorzóra szögezve, így szólt hozzá:

— Kit vádolsz? . . . Mert ha jól értettelek, vádolsz valakit . . .

A vén semmirekellő már kinyitotta a száját, hogy szóljon . . .

— Vigyázz arra, amit felelsz, — tevé hozzá a polgármester. — Hatósági személy előtt állsz . . .

— Ha a szentséges atyaisten előtt álnék, akkor is csak azt mondanám . . . A kastélybeli fiatal úr csak egy perccel azelőtt ment el mellettünk, amikor a dolog történt . . .

— Chassevent, hiszen jól tudod, hogy nem is arra ment! — vágott a szavába Pourtois kétségbeesetten.

— Ki bizonyítja, hogy a másik pillanatban valami kerülőúton vissza nem fordult? — kiáltott föl mérgesen a vadorzó. — Különben, te nem is láttad... Hanyat feküdtél... Hiszen olyan pohos vagy, hogy megláthatott volna az útról...

— Hát maguk attól féltek, hogy meglátja valaki? — kérde Carvajan. — Mit műveltek?

— Semmit! — felelt a csavargó, fenyegető képpel. — De kiki, ahogy szokta... Én éjszakának idején senkivel se szeretek találkozni... Sok a rossz ember . . .

— Tehát azt akarod gyaníttatni, hogy Róbert úrfi lehetett . . .

Carvaján nem mert tovább menni. Sápadt arcát vörös foltok tarkíták. S szúrós tekintetét merően rászögezve a vadorzóra, mintha attól tartana, hogy ez visszavonja vádját, mondá:

— Jól vigyázz ilyen fontos nyilatkozatnak a következményeire . . .

— Eh, azt tetszik gondolni, hogy sokáig hímezek-hámozok? Hiszen látta ő kegyelmét más is, nemcsak mi. Tuboeufék, amikor a bálból hazamentek Couvrechampsba, beszéltek is vele a Bánya alatt . . . Akkor együtt volt a leánnyal . . . Hej, a semmirevaló gazember . . . Olyan kedves teremtetést, mint az volt . . . aki soha se vétett senkinek . . . Oh jaj, jaj! . . .

— Ne ordíts! — mondá Carvaján hidegen. — Úgy sem hall rajtunk kívül senki, nekünk pedig hiába hasogatod a fejünket.

Chassevent elhallgatott s megalázkodva nézett arra az emberre, aki így tudott olvasni a lelkében . . .

— Tudod-e, — folytató a polgármester, — hogy ha ezt a tettet a Clairefont-fiu követte el, azokban a hóbortos pillanataiban, amelyek nagyon is gyakran érik el: te, ha magánvádlóul lépsz föl, könnyen kaphatsz kárpótlásul vagy húszezer frankot . . .

A vadorzó szemei e szavak hallatára majdnem kifordultak üregükből. Ittassága egyszerre elmúlt, mintha valami bűvös italt adtak volna be neki. Olyan hideg lett, mint a kő.

— Gondolja, polgármester úr, — kérdé édeskésen, — hogy tisztességes pörrel . . . nagy summát lehetne rajta venni . . .

— Meg vagyok róla győződve . . .

— Húszezer frank! Hej, ha segítene a polgármester úr a dologban, tudom: lenne vagy, egy,

halat kenyerem vénségemre . . . drága jó polgármester uram . . .

— Kötelességem, hogy támogassalak. Mindenki tudja, hogy mindig pártját fogtam a gyöngeknek az erősek ellen . . .

— Akkor be is vannak áztatva! — kiáltott föl szilaj örömmel a csavargó.

Diadalmas mozdulatot tett s kevés híja volt, hogy ugrálni nem kezdett.

— De Chassevent, — veté közbe Pourtois elképedve, — hiszen jól tudja, hogy a leány azt kiáltotta: Róbert! Róbert! . . . Tehát nem ő fogtatta:

— Azt kiáltotta: Róbert! mint ahogy azt kiáltja az ember: Gyilkos! — viszonzá Chassevent dühösen. — Mit avatkozol te ebbe, te puffadt? Hát lehet a te beszédedre adni? Úgy meg voltál zavarodva, hogy azt se tudtad, mit hallasz, mit látsz . . . Húszezer frankot! . . . Bizonyos, hogy az a csábító, az a leánybolondító volt . . . De ki is lett volna, ha nem ő? . . . Ki van olyan erős, hogy ölbekapva egy leányt, futva rohanjon végig a Bánya völgyén? Húszezer frank! Mondom, hogy ő volt! És ha valaki tagadni merné, annak velem gyülnék meg a baja!

A vadorzó olyan sötét képpel nézett társára, hogy ez, nagyot sóhajtva, elnémult. Most Carvaján fordult Pourtoishoz.

— No barátom, — mondá, — ez többet fog lendíteni a dolgunkon, mint a marquisnak valamennyi hóbortja együttvéve . . . Ilyen botrány után a Clairefont-család semmiképpen sem maradhat meg a megyében . . . Hiszem is, hogy három hónap múlva Pourtoisné asszonyom megkapja azt a húsz hold rétet, amely a vendéglő mögött van . . . Mondja meg neki, hogy jöjjön el

hozzám, beszélgetni . . . Meg kell állapítanunk egyet-mást . . . Ő meg fog érteni . . . Eszes aszszony . . . s ez nagy szerencse, mert bambákkal semmit sem lehet végezni! . . .

A tekintet, amely ezeket a szavakat kísérte, olyan fenyegető volt, hogy Pourtois megdermedt tőle. Képének rózsás, fényes bőre elfakult s olyan színe lett, mint a hamu. Apró szeme még jobban belemélyedt a hájba, amelytől arca dagadozott. A pohos ember szörnyű levertséggel eresztette le két kezét.

E pillanatban lépett be lihegve Fleury.

— Mozgásban van már minden, — mondá. — Alája fűtöttem a rendőrségnek . . . Maguk meg barátaim, siessenek vissza a vendéglőbe, még pedig szaporán . . . Bűnjelek vannak ott . . . De senki hozzájuk ne nyúljon.

Chassevent Pourtoist előre tuszkolva, már az utcaajtóban volt s úgy sietett, mint a zsugori, aki kincsét félti. Az utcán, ahol most már senki sem volt, megállott, s olyan erősen szorítva meg társa kezét, hogy szinte összetörte, így szólt:

— Aztán eszeden járj, pohos! Ha eszedbe találna jutni, hogy ellenem szólj . . . véreDET veszem, mint egy hitvány csirkének! . . . Most pedig, hogy megegyeztünk, emeld a lábadat és előre!

S futva eredtek a külváros felé.

A vásár utolsó reggele volt ma, s a gazdák, miután az ünnepélyen teleszítták magukat, még egy és más alkut akartak megkötni. Most kivételesen nagy mozgalom volt észrevehető a piacon. Számos csoport képződött s élénk beszélgetés folyt a járókelők közt.

A liszt árfolyama, vagy a birkák ára szolgált-e tárggyul e beszélgetéseknek? Dehogy! A

Chassevent és a Clairefont név hallatszott minduntalan a fölkiáltásokban, heves erősítgetésekben és szenvedélyes tagadásokban, amelyek egymással váltakoztak. A vészajtósló hír, amelyet Fleury elhintett, úgy terjedt el az egész városon, mint az öldöklő ragály, s kibővítve, elferdítve, csakhamar a környékre és egész megyére is elszállandó volt, hogy megmérgezzen minden lelkét. Egyszerre csak tompa moraj futott végig a vásártéren, amely a kávéházi vendégeket az ablakokhoz csalta. Róbert, tilburyján ülve Croix-Mesnil báróval, akit a vasúthoz vitt ki, épp most fordult ki a Vásár-utcából. A sűrű néptömeg miatt meg kellett lassítani a ló járását, s a zsi-bongó sokaságon nyugodtan és mosolyogva hajtott keresztül, fesztelenül beszélgetve a báróval. A kocsi mögött eleven áradat gyanánt hömpölygött utána a bámész népség tömege s mérges kiáltások hangzottak föl, mint zendülés kezdetekor az egyes türelmetlenebbek puska lövései.

Róbert csodálkozva fordult hátra, nézve, hogy miért jönnek utána ezek az emberek. Ilyeneket hallott:

— Megy már! Látjátok: Viszi az irhát!

Róbert nem értette a dolgot. A történeteknek a híre még nem hatott el Clairefontba. Antoinette, aki a bálban lelkére kötötte Rózának, hogy pontos legyen, másnap reggel nem látta megjönni s mosolyogva mondá:

— Hiába ígérte meg... alkalmasint virradtig táncolt s most alszik.

A vasúthoz érve, Róbert észre sem vette, hogy az állomási épület előtt föl és alá járkáló csendőrök figyelnek reá, leugrott a bakról, levette a báró podgyászát s a lovat egy vasúti szolgára bízva, bement a váróterembe. A csendőrök erre bementek a tornácra s ott járkáltak, elkészülve

arra, hogy meggátolják a fiatal grófot abban, hogy a vonatra fölüljön, ha csakugyan el akarná hagyni a várost. Róbert távol volt attól, hogy mindebből bármit is gyanítson. Élénk beszélgetést folytatott a báróval s nem vette észre, hogy mennyire ügyelnek rá. Amikor a vonat berobogott, még egy utolsó kézszorítást váltott a báróval, s miután ez beült egy kocsiba, Róbert kiment, fölült kocsijára és elhajtott.

A városi csődületet kikerülve, a pompás platánokkal beültetett sétaúton ment tova, amely Neuville körülveszi. Már túl is volt a vásáron s a clairefonti domb aljába érkezett, midőn egy csapat gyárimunkásra bukkant, akik egy korcsma előtt álldogálva hallgatták a most már tökrészeg Chassevent, aki most tántorogva jött elő s meg akarva ragadni a ló zabláját, fölkiáltott:

— Itt a gyilkos! Itt van ni! Bosszút!

Bizonytalanul kapkodó kezével sikerült is megragadnia a kantárszárat, de egy pompás ostorcsapás, amely az ujjait érte, ismét elereszteté vele. Ordítva hőkölt hátra s mivel a rúd is megütötte, okvetlenül a kerék alá került volna, ha Róbert a bakról izmos karjával föl nem kapja s a korcsma ajtajáig nem hajítja . . .

— Óh! a leány után az apját! — bögött a vadorzó. — Ide hozzám, jó emberek! fogjuk el s szolgáltatassuk ki a törvénynek!

A következő pillanatban Róbert dühös képü, emelt karu emberektől látta magát körül fogva. A korcsma elé asszonyok gyűltek s iszonyu sikoltozást vittek végbe, a Vásár-utca felől pedig már erősítés érkezett a támadók részére.

E pillanatban hirtelen ott termett Fleury, mint valami ördög, amelyet skatulyából pattantanak ki.

— Mit művelnek itt? — förmedt erős hangon a munkásokra. — Szedjék föl ezt az embert s várjanak rám...

S odarohanva Róberthez, akinek nagy erővel szorította meg a karját, mondá:

— Az Istenért, ne zúdítsa föl oktalanul a közfelháborodást... Távozzék rögtön... Épp most jövök a kastélyból. Értesíteni akartam önt... De nagynénje és huga mindent tudnak már... s meg fogják győzni...

— De hát mi történt? — kérde Róbert, aki már veszteni kezdé higgadtságát. — Bolondokkal van dolgom?

Az irnok szigoru pillantást vetett a fiatalemberre s szomoru komolysággal mondá:

— Az éjjel megölték Rózát... Önt vádolják a gyilkossággal... Ne vitázzék... hanem először is tegye magát biztosságra. Távozzék, az a legjobb...

— Hisz ez gyalázat! — kiáltott föl Róbert.

— Menjen haza az Isten szerelméért! — mondá Fleury, az előseregglő sokaságra mutatva, amely pillanatról-pillanatra szaporodott.

S erősen oldalba vágva a lovat, mely vágatva indult el, távozásra kényszerítette a fiatalembert. Az irnok, nem törődve tovább a mozgalommal, amely a külvároson egyre növekedett, besietett a vásár-utcai házba.

Tizenegy óra volt. A Carvajan megbizottjai reggel óta jól fölhasználták az időt. A háló, amely Róbert grófot körülfogta, percről-percre erősebb lett. S minél jobban vergődik majd benne a szerencsétlen fogoly, annál jobban fog az rajta összehúzódni.

Pascal, a zaklatottan és álmatlanul töltött éjszaka után, amelyben keserűen gondolt végig a

hazajötte óta történt kínos eseményeken, elhatározta, hogy végképp elintézi atyjával elmenetele kérdését. Nem lehetett tovább maradni ezen a helyen, ahol minden csak bántó és fájdalmas lehetett rá nézve. Elmegy innen, visszatér azokra a tájakra, ahová még híre sem fog eljutni az itt folyó torzsalkodásnak, s ahol joga lesz megőriznie emlékezetében, mint egy titokzatos bálványozásnak szentelt oltárfülkében: mosolygó, szende képét annak, akit imád . . . Reggelizés idejére kijött szobájából s le akart menni a földszintre, midőn a folyosón a szolgálóval találkozva, ez kétségbeesett mozdulattal így szólítja meg:

— Óh, Pascal úr, nem tudja, mi ujság? A kastélybeli úrfi megfojtotta az öreg Chassevent Rózáját . . . A békebíró irnoka éppen most van benn az úrnál, s az mondja el, hogy mit beszélnek a városban, mert már híre kelt! Nagy is a fölfordulás!

Pascalnak úgy tetszett, mintha a lépcsőház sötét örvény volna, amelynek a fenekén Carvajan ördögi diadalérzettel vigyorog. Szédülés fogta el s a falhoz kellett támaszkodnia, hogy el ne essék. Ebben a rettenetes visszavágásban, amely olyan gyorsan következett a tegnapi esti sértésre, ráismert az atyja kezére. Igen, ha Róbertet vádolják, a vád csak Carvajantól eredhet.

Pascal összeborzadt. Eszébe jutottak a balsejtelmek, amelyeket az első napon érzett Pourtois korcsmája előtt s a clairefonti kastély terásza alatt. A baljóslat teljesedni kezdett . . .

De nem álmodta-e azt is, hogy ő védelmezte az elhagyatott leányt s kiragadta ádáz sorsának karmaiból? . . . S e szoba küszöbén, mely valamikor édesanyjáé volt, még most is hallani vélte a haldokló hangját, amint e végső szavakat rebegte:

— Légy jó az életben... Jónak kell lenni...

Babonás döbbenettel fordult meg, mintha arra lett volna elkészülve, hogy megjelenik előtte a drága árnyék...

Egyedül látta magát, s fejet hajtva, mint valamely felsőbb parancs előtt, ezt mormolá:

— Légy nyugodt, szelid lélek, szót fogadok.

Ismét föltalálta egész lélekjelenlétét, egész bátorságát. Hősi tettekre érezte magát képesnek, hogy az engesztelhetetlen ellenszenveket legyőzze. Pillanat alatt elfeledte előbbi elhatározását. Gondolatai más irányt vettek. Nem volt többé arra a gyötrelmes tétlenségre kárhoztatva, mely őt atyja büntársának tüntette föl mindabban, ami gonoszlat emez a Clairefont-család ellen mívelt. Tehetetlen sem lesz többé. Közbeléphet, beavatkozhatnak a küzdelembe.

Egész éjjel azt tette föl magában, hogy elmegy, s egy másodperc alatt azt határozta el, hogy marad. Mosolygó arcot öltött, így lépett be atyjához.

— Nos hát! — tört ki Carvajan, elibe menve fiának, — szép csávába kerültek azok a dölyfös emberek, akik nem akarják magukat kitenni annak, hogy velünk szemközt álljanak!

— Mindent hallottam, — vágott szavába Pascal.

— S mit szólsz hozzá?

— Mit szól az ügyesség?

— Az ügyesség roppant lanyha. Tétovázik a büntény tárgyi bizonyítékainak világossága és a kifogástalan multból következő erkölcsi kétely közt... Ezek az emberek alapjában véve mind reakcionáriusok és hüledeznek attól, hogy egy marquisnak a fiát letartóztassák. Így áll a dolog. Sürgönyöztek Rouenba a főügyésznek... aki meg

bizonyosan az igazságügyminiszternek fog sürgönyözni... S azalatt itt forrong a nép... és ha Fleury az imént éppen ott nincs, a gyári munkások széjjeltépték volna a vádlottat... Arról beszélnek, hogy holnap nagy tüntetés lesz. Én ki is jelentettem a főbiztosnak, meg a csendőrkapitánynak, hogy ha azt az úrfit még ma el nem fogják, nem kezeskedem a rendért Neuvilleben!...

— A legjobb, amit Róbert gróf tehetne, az volna, hogy elutaznék, amíg még lehet, — mondá Fleury édeskés hangon. — Ha aztán biztos helyen lesz, az emberek nem fognak háborogni... Ezt iparkodtam megértetni a kastélybeli hölgyekkel... De alig mondtam ki néhány szót, Antoinette kisasszony sápadtan egyenesedett föl, s olyan gyilkos tekintettel, mintha tör lett volna a két szeme, azt kiáltá: „Soha! Eltávozni annyi lenne, mint bűnösnek vallani magát... Tudjuk mi, honnan ered ez a rágalom... Meg fogjuk hazudtolni!“ Világosan utalt ezzel a polgármester úrra s kissé talán én rám is... De azért nem zavartattam meg magamat. Nem tágitottam s értésökre adtam, hogy a neuvillei izgágák, akik nagyon föl vannak ingerülve, magát a kastélyt is megtámadhatják... Erre fölugrott az öreg Saint-Maurice kisasszony, s lángvörös képpel és úgy káromkodva, mint valami dragonyos, azt kiáltá: „Hát csak hadd jöjjenek! Van itt puska a fogason... Majd meglátják, hogy a kastélybeli nők fölérnek a férfiakkal... A padláson van a köszóró mozsár, amely régente a tűzijátékokhoz szolgált... Lehozatom, s ha csak hozzáérnek is a kapunkhoz... összelődözöm az egész csöcseléket!“... És a vén kisasszony olyan veszettül szitkozódott, hogy csoda!... Tessék józanul beszélni az ilyen háborodottakkal!... Ami a marquist illeti, az be volt zárkózva a tornyába,

mint valami bagoly, s ott forgatott valami ócska könyvet, vagy mételyezte kémiai kotyvasztásával a környék levegőjét... Nem lehetett hozzáférti... Pedig akármilyen bamba is, talán jobban fölfogta volna a helyzetet, mint az a megveszekedett vén leány...

— De sőt, úgy látszik, nagyon is jól fölfogta a helyzetet, — mondá Pascal nyugodtan, — s országgal-világgal szemben fentartja unokaöccsének az ártatlanságát... Antoinette kisasszony igen jól mondta, hogy menekülni annyi lenne, mint bűnösnek vallani magát, s Róbert gróf bizonyára azt határozta el, hogy védelmezni fogja magát... Lehet, hogy vannak bizonyítékai... Hogy például ugyanabban az időben másutt volt... Ki tudja, nem bizonyíthatja-e ezt be?

— Szeretném látni! — kiáltott föl Carvajan, akit fiának ellenkezése megfosztott nyugodtságától.

— Apám, ön azt nem tudhatja...

— Te talán védelmezni akarod?

— És ön talán vádolni akarja?

Szemtől-szembe álltak egymással, egyik épp olyan keményen beszélván, mint a másik; Pascal, teljesen uralkodva magán s meg akarván tudni, hogy mennyi része van atyjának a Róbert elleni vádaskodásban. — Carvajan pedig dühtől izzó aggyal s már-már nyiltan kikiáltva gyűlöletét.

— Dehogy! Világért se! — szólt közbe békítő hangon Fleury, — atyja ura nem vádolja. Minek is tenné? A polgármester úr, mint mindig, most is csak a közügyet tartja szem előtt... Ellenfele Clairefont marquisnak... Küzd vele a politikai és pénzügyi téren... De hogy ilyen szerencsétlenséget zsákmányoljon ki!... Szük-

séges-e mondanom önnek, hogy erre nem is gondolt? ... Pedig méltán tehetné. Avagy ellenfelei tartózkodtak-e valaha a legrútabb üzelmekről is? Hiszen tegnap este ön is tapasztalhatta ...

— Eh, — vágott bele nyersen Carvaján, akinek az idegeit az írnok édeskés szónoklata föl-izgatta, — az ördögbe is! Keveredjenek ki a bajból a hogy tudnak! ... Nekem nem kötelességem, hogy szeressem őket, s ha én volnék az ő helyökben, meglátnád, hogy kimélnének-e!

Azzal fogta kalapját s jelentős pillantást vetve az írnokra, mondá:

— Megyek a hivatalba ... Félóra múlva keressen föl ott.

— Elkisérem, apám, — mondá Pascal, — ha nem háborgatom. Kiváncsi vagyok a város hangulatára.

— Ah, ah, barátocskám, érdeklődni kezdesz a dolog iránt? ... Gyer hát, ha kedvedet találod benne ... Aztán meg ki tudja? ... Mesterségedbe vág a dolog — adhatsz esetleg egy jó tanácsot ...

— Ha alkalmat találok rá, — viszonzá Pascal hidegen, — legyen róla meggyőződve, hogy nem fogom elmulasztani.

S követve atyját meg az írnokot, kiment a házból.

Fenn a kastélyban, az első pillanatban támadt fejetlenség után a higgadt megfontolás kezdte ismét elfoglalni uralmát. Izabella néni, Antoinette és Róbert összeültek a kis szalonba és tanácskoztak.

Fleury állításai és az utcai tüntetések bizonyára jelentősek voltak. Az öreg Germain, akit a majorba küldtek, hazajövet szintén megerősítette a rémtett hírét. Rózát megölték s a gyilkossággal Róbertet vádolták.

A fiatalember, Izabella néni átkozódásai és Antoinette megdöbbenő nyugodtsága közt, a legellentétebb érzelmekkel tusakodott... Nem ő volt-e, bár akaratlanul, a szerencsétlenség okozója azzal, hogy olyan sokáig késleltette Rózát, aki haza akart menni? A leány csakis az ő unszolására maradt vele. Jól emlékezett rá... Róza azt mondta: ... Bocsásson, hadd menjek haza... A kisasszony elvár reggelre, még megszid ön miatt... Az utak ekkor még népesek voltak, Róza társaságban térhetett volna haza, s most nem aludnék ott mereven, némán, hanem dalolna csengő hangon, vidáman... Könny gyült szemébe, s az erős, izmos fiu úgy zokogott, mint a gyermek.

Az első pillanatok fölháborodása után, mikor Saint-Maurice kisasszony büszkén kiáltott föl: „De hisz lehetetlen, hogy egy Clairefontot gyanúsítsanak!” homályos aggódás következett, hasonlóan a tudatlanság okozta félelemhez a gyermekben, midőn retteg a sötétségtől, amelyet képzelete rémekkel népesít be. Nem tudták, hogy mi történt s hogy mitől kell félniök; de ez a titokzatosság rettenetesebb volt, mintha ismerték volna azt, amitől tartaniok lehetett. A való tényeket homály borítá el, amelyben a szerencsétlenek tehetetlenül vergődtek. Legfőbb gondjuk az volt, hogy a marquis mindebből semmit se tudjon meg. Nem viselhették el azt a gondolatot, hogy az apa értesüljön a fia ellen emelt vádról. El voltak rá határozva, hogy ezt minden áron megakadályozzák.

Az aggastyán lelki nyugalmát mindenekfölött meg kellett óvni. Környezete több mint húsz év óta úgy bánt vele, mint az elkényeztetett gyermekkel. A család tűrte zsarnokságát s meghajolt még legképtelenebb szeszélyei előtt is.

Belenyugodtak mindenbe, még a tönkreju-

tásba is. Inkább meg akartak halni, semhogy a marquist a fenyegető gyalázatról értesítették.

Az Izabella néni első szava ez volt:

— Vigyük el a marquist Saint-Mauriceba.

De Antoinette, aki még a kétségbeesés közepett is megtartotta higgadtságát, azonnal ezt mondta rá:

— Apám sehol se lehetne jobb helyen, mint Clairefontban. Külön lakosztályában úgy van itt, mintha ezer mérföldnyire volna a világtól. A mi feladatunk arra vigyázni, hogy senki se férközzék hozzá... Lapot nem olvas, ki nem jár... Bármilyen történjék is tehát, teljes nyugalomban fog maradni. S ha mégis elkerülhetetlen lesz, hogy megmondjunk neki valamit, legalább megválaszthatjuk az alkalmas pillanatot s magunk ítéljük meg, hogy mennyit közöljünk vele...

Négy óra felé, amikor már a hőség szünni kezdett, a marquis mindennap lejött szobájából és sétát tett leányával a parkban. Antoinette a világért sem mulasztotta volna el ezt a sétát. Előre készült már reá, s amikor a tudós kijött laboratóriumából, ott találta kedves kísérlőjét, aki várta. De ezúttal a nagy izgatottságban mindnyájan megfélelkeztek az aggastyánról. A marquis egészen a szalon közepéig jöhetett, anélkül, hogy észrevették volna, s kezét leánya vállára téve, mosolyogva mondá:

— Nos, magamnak kell ma fölkeresnem az és Antigonémat?

Mindnyájan fölálltak s mozdulatlanul, reszketve álltak meg előtte. A családfő megjelenése még szörnyűbbé tette a helyzetet. Róbert volt az első, aki lélekjelenlétét visszanyerte.

— Ma korábban jött le, apám, mint rendszeren. De éppen jókor; mindnyájan lemegyünk a

parkba. Antoinette helyett én nyújtom most a karomat... Ő az egyszer bizonyosan átengedi önt nekem.

A fiatalember hangjában olyan szívreható szomorúság volt, hogy a leány két szeme könnyel telt meg. Elképzelte, hogy bátyja mint teszi utolsó sétáját abban a szép parkban, amely gyermekkorukat és serdülésüket látta, atyja mellett, aki semmit sem gyanít... Antoinette attól félt, hogy nem lesz képes magán uralkodni, s szó nélkül intett fejével, hogy belenyugszik.

Az aggastyán, hanyagul támaszkodva fia karjára, már lefelé ment a tornác lépcsőjén, most is, mint rendesen, arról beszélgetve, hogy napközben mit dolgozott. Izabella néni, aki hátul maradt, keservesen nyögött és zsebkendőjével megnyomkodva szemét, fölkiáltott:

— Antoinette, nem állom ki tovább ezt a nagy terhet szívemen! Nem, én — nem tehetek róla, de érzem, hogy ezt a szörnyű csapást túl nem élem!... Róbert! az én unokaöcsém, a Clairefontok és Saint-Maurice-ok utolsó sarjadéka... fogságra vetve, mint valami közönséges íratolvaj!... Hát aztán, ha megszorította is egy kicsit azt a fehérszemélyt... Beh nagy baj!

Antoinette elsápadt s lángoló pillantást vetve a vén kisasszonyra, mondá:

— Néni! hát föl tudja tenni?...

— Eh, tudom is én! Apjaura, a marquis különb dolgokat is művelt... csakhogy akkoriban a leányok nem huzakodtak úgy... vagy legalább nem haltak bele!

— De Róbert szavát adta nekünk, hogy nem oka ennek a szerencsétlenségnek!

— Igaz... Szegény Róbertem!... Drága fiacskám! óh!...

S Izabella néni, nagy kétségbeesésében, kerseres zokogásra fakadt. Antoinette letérdelt mellé, karjaiba szorongatta, vigasztalta.

— Nem! — kiáltá a vén kisasszony, — nem! Ha elviszik, elkisérem, vele megyek a börtönbe...

— Gyerünk, néni, csatlakozzunk apámhoz... S vigyázzon, hogy észre ne vegye sírását.

— Légy nyugodt, erős leszek.

Kifelé indultak, midőn egyszerre csak benyílt az ajtó s a küszöbön az öreg Germain jelent meg ijedt arccal.

— Mi az? — kérdé Antoinette elrémülve.

— Jousselin úr van itt, kisasszony, — dadogá a derék szolgáló, — a városi biztos...

Tehát az a pillanat, amelytől annyira rettegtek, de titokban azt reménylették, hogy sohasem fog bekövetkezni, mégis elérkezett.

— Bocsássa be... De nem — a kertből megláthatnák...

A két nő szörnyüködéssel teli pillantást váltott egymással, s mintha álmukban járnának, úgy mentek ki az előszobába.

Feketébe öltözött testes ember tipegett itt türelmetlenül. Amint meglátta őket, levette kalapját s nagy tisztelettel szólt Antoinettehez:

— Kisasszony, beszélni óhajtanék bátyja-urával...

— Lenn sétál a parkban apámmal... Fölhívjam?...

— Nagyon lekötelezne...

Nyomasztó csend következett. A tisztviselő nem mert szólni a leány előtt, aki olyan szép s e pillanatban olyan zavarodott volt. A két nőnek egy kérdés lebegett az ajkán, amelyet nem mertek kimondani. Saint-Maurice néni nem viselhette el tovább ezt a bizonytalanságot.

— Azért jött, hogy elvegye tőlünk? — kérde fenyegető arccal.

— Asszonyom... hivatalom kínos kötelességet ró reám...

A vén kisasszony eltúrte az „asszony“-t, amely ellen minden más körülmények közt hevesen tiltakozott volna.

— Kedves uram, — folytatá izgatottan, — ön, ha nem csalódom, fia annak a Jousselinnek, aki régente tiszttartója volt az én apámnak Saint-Mauriceban... Igen? Akkor hát családi összeköttetésben van velünk... Nem hihetem, hogy jóra való embereket kétségbeesésbe akarna taszítani... Unokaöcsém nem vétkes, hisz ezt mondanom sem kell önnek... Mit kellene tennünk, hogy szabadon maradhasson? Ha pénzkérdés... majd elintézzük...

A biztos meglepett arccal tett tagadó mozdulatot.

— Clairefont grófnak velem kell jönnie, — mondá szeliden, mert valóban szánta a nőket. — Parancsom végrehajtásában a lehető legnagyobb kíméléttel fogok eljárni...

— Oh, uram, apámért kérem ezt öntől! — kiáltott föl Antoinette. — Amíg bátyám ártatlansága ki nem derül, ne sejtsem ő semmit...

— Kisasszony, amint látja, egyedül jöttem be a kastélyba... a csendőrök künn maradtak. Ha a gróf becsületszavát adja, hogy ellenszegülés nélkül fog követni, akkor zaj és föltűnés nélkül fogunk innen ketten kimenni... Úgy hiszem, ez eljárással bebizonyítom önöknek, hogy nem feledtem el, mivel tartozik családom az önökének...

Antoinette meghajtá fejét.

— Köszönöm uram, s kezeskedem bátyáért... Azonnal idehívom... Maradjon itt, néni

...itt veszély nélkül beszélhet vele, mielőtt elviszik...

A marquis és fia ezalatt lassan sétálva beszélgettek a kertben. Az aggastyán gyermekes örömmel merült bele legutóbbi kísérleteinek a magyarázgatásába, mialatt Róbert azon iparkodott, hogy visszafojtsa könnyeit, amelyek égetően tölultak föl szívéből szemébe.

Szívében olyan érzések ébredtek, amelyek sohasem hatottak még rá ilyen élénken; szántabánta eszelősségeit, kárhoztatta eddigi tétlen életmódját, s vádolta magát, hogy atyjának annyi bánatot okozott. Most szeretett volna jóvá tenni mindent, s megvallván magának azt, hogy szerencsétlenségét saját magaviselete okozta, úgy fogadta el azt, mint méltó bűnhődést. Egyszerre csak közeledni látta hűgát. A leány vonásainak elváltozottsága azonnal szemébe tñnt. Nem engedett neki időt arra, hogy szóljon.

— Fölváltani jöttél? — kérdé tőle nagy aggódással.

Antoinette szomorúan horgasztá le fejét.

— A szalonban vár valaki . . .

— Nyilván megint valami kirándulás, — mondá a marquis jóakaró elnézéssel. — Eredj, fiam, ne várákoztass magadra . . .

A két testvér összerázkódott e fájdalmas félreértés hallatára.

Róbert megölelte az aggastyánt s reszkető ajkát rányomta fehér hajára; azután kezét nyujtá hűgának, akit megcsókolni sem mert, s csak anynyit mondott:

— Isten áldjon meg . . .

És eltávozott.

VIII.

Izabella néninek, mint előre sejté, nehéz lett volna utána nem menni unokaöccsének. Egész éjszaka azt hitte, hogy meg kell örülnie s reggel nem volt sietősebb dolga, mint vasutra ülni s elrobogni.

Antoinettenek, aki egyedül maradt atyjával, egész mesét kellett koholnia, hogy bátyja és nagynénje távollétét megmagyarázza. Azt mondta, hogy Saint-Maurice kisasszonynak különféle bajai vannak a bérlijével s emiatt elutazott pár napra Róberttel... Pár napra! A marquis nem vette észre azt a fájdalmas mosolyt, amellyel Antoinette ezt a hazugságot kísérte. A jó Honoré nem volt követelő s ha csak neki békét hagytak s nem zaklatták találmányai miatt, szívesen elnézett minden egyebet. Különben is teljesen meg tudott elégedni a maga társaságával. Csak annál nagyobb hévvel merült bele annak az új fűtési rendszernek a tanulmányozásába, amelyet föltalált.

Antoinette áldotta a végzetes rögeszmét, amely atyját olyan szerencsésen foglalta most el. Észre sem igen látszott venni a Saint-Maurice néni távollétét, kin harminc év óta most történt először, hogy nem ebédelt a család asztalánál. Ami Róbertet illeti, az úgysis gyakran és hosszasan volt távol vadászati kirándulásaiiban.

A rövid estebéd után, amelyet szótlánul költöttek el, a marquis és leánya egyedül voltak a nagy szalonban, amelyet a két lámpa világa mellett egészen sötétnek találtak. Künn erős szél dühöngött, meg-megrázva a park százados szálfáit s panaszosan bűgva a kastély magas kürtőiben.

A leány hallgatta ezeket a panaszos hango-

kat, azon tűnődve, vajjon nem az elhalt Clairefontok lelkei kóvályognak-e az éjszakában és siratják családjuk veszedelmét. Azután gondolatai utána szaladtak bátyjának és ott látta egy sötét, rideg tömlőben, egyedül, várva, hogy határozzanak sorsa fölött... Hát Izabella néni hol van? Mit végezhetett? Bizonyára nem könnyű bejutni a börtönbe. Talán nem is fogja Róbertet látni. Akkor hát, mint az öreg hűséges eb, amelyet gazdája kizárt, ott álldogál s nézi a falakat és még annak is örül, hogy azt mondhatja: Itt benn van a szeretett fiu, egy levegőt szívok vele, csak ezek a kövek választják el tőlem...

Oh, milyen szomoru est! S milyen lassu, borongós az órák ütése. És ő maga van barát, tanácsadó nélkül, egyedül ezzel az aggastyánnal, aki csöndesen csóváltatja fejét karszékében, hóbortjával évődve, holott a vész döngeti háza kapuját s rettenetesen kérlelhetetlenül zúdul be minden résen. Oh, mennyi keserű gondolat, mennyi visszafojtott könny! A szegény leány előtt egész borzalmasságában tűnt föl a helyzet... Ki fogja megmenteni bátyját, azt a szegény fiút, akit olyan aljasul vádoltak el s úgy körülhálóztak a veszedelmes rágalommal? Antoinette, ha megkísértheti is a vagyoni helyzet nehézségeivel való megbirkózást, hogyan mehetne segedelmére annak, aki vérenek vére? Az ártatlanság tudatlansága volt meg benne. A büntető törvénykezés valami titokzatos szörnyetegnek tűnt föl előtte. Rettenetes és fölfoghatatlan volt előtte az a veszedelem, amely Róbertet fenyegette.

Antoinettenek nagyon hosszú volt az éjszaka. Nyugodt szemmel feküdt a sötétben, a vihart hallgatva, amely künn dühöngött s szinte alapjában megrengette a kastélyt. A meg-megújuló szélrohamok, a hatalmas lökések háborgó ten-

gerre emlékeztették s az álmatlanság lázában úgy érezte magát, mintha vihar-hányta hajón ülne... Az árbocok és kötelek közt üvöltve járt a szél s zúgásának emelkedése és esése a hullámok óriási feltorlódásának és mély örvénylésének érzését keltették a leányban. Vak homályban tudta magát, amelyet olykor egy-egy rőt villámlás világított meg, mialatt az oceán fekete habjai tovaragadták. A hullámok iszonytató rengése egészen elszédíté... A zimankó pedig szakadatlanul erősödött, éles süvöltésével szinte megsüketítve a leányt, aki most gondolatainak zavarában azt képzelte, hogy a vihar egy keskeny, kopár sziklára veti ki bátyját... Odafordult ahhoz, aki a vésszel küzdő hajót vezényelte s a villám fényénél Pascalra ismert benne. Az szeliden nézett rá, mintha azt mondaná:

„— Jól tudod, hogy imádlak; csak egy szót kell mondanod, egy jelt adnod, s odaviszlek bátyádhoz s megszabadítom őt. Minden áldozatra kész vagyok, hogy tetszésedet megnyerjem. Könnyeid búsítanak, bánatot, fájdalmat okoznak. Ne maradj meg makacs büszkeségedben, légy okos és jó. Balsorsod pillanat alatt jobbra fordul.

De Antoinette kérlelhetetlenül fordította félre fejét s nem akarta kifejezni a kérve-kért kívánságot. S a hajó tovahalad a tajtékzó habok zürzavarában, sorsára hagyva ott a szegény Róbertet, aki hasztalan kiáltozott segítségért. Az éj egyre rémesebb, a szélvész zúgása egyre ijesztőbb lett, s a tornyosuló hullámok, amelyek vérszinre változtak, holttetemeket hánytak-vetettek tarajukon.

Antoinette nagy rémületében ki akarta magát ragadni e szörnyű lidércnyomás alól. Okoskodni kezdett. Nem lehet ez, mondá, hiszen szobámban vagyok, apám közelében, ébren álmodom. Megtapogatta ágyát, hogy annál bizonyo-

sabb legyen benne. De az érzékek csalódása folyvást megújult. Gyertyát kellett gyújtania, s csak ekkor, miután már ki volt merülve s haja a hideg veritéktől odatapadt homlokához, csillapodott le valamennyire.

Végre megvirradt s Antoinette megszabadult a gyötrelmekről. Amint kitekintett, első pillanásra láthatta, hogy a vihar minő pusztítást vitt végbe a parkban és az épület tetőzetén. A terrász tele volt pala- és cserépdarabokkal, a fasorok közei letört ágakkal.

A marquis, akihez leánya reggel azonnal bement, friss volt, mint a rózsa, mert nyugodt, zavartalan álomban töltötte az éjszakát. Tíz óra felé fölment tornyába s pár perccel utóbb Malézeautól levelet hoztak, amelyet Antoinette vett át.

Szobájába sietett vele s bezárkózott. A borítékban egy Rouenből érkezett levélke volt, amelyet Saint-Maurice néni küldött, a jegyző pedig esdekelve figyelmeztette, hogy ne feledkezzék meg a holnapi lejáratról. Izabella néni tudatta unokahugával, hogy hét órakor Rouenba érkezett s egy befolyásos ismerősével elvezettette magát az ügyészhez, akitől unokaöccsének szabadlára helyezését kérte. De az ügyész, bár jóakarata szembetűnő volt, nem tehetett eleget kérésének. Az eset már bejárta a megye összes lapjait, még pedig „e semmirekellő ujságírók szokása szerint” számtalan téves adattal megtoldva, s Rouenben is roppant föltűnést keltett. Még csak azt sem engedték meg neki, hogy Róbertet láthassa. Szigorú őrizet alatt tartják. Ő, Izabella néni, a Saint-Sever városrészben bérelt magának egy szobát egy kocsigyárosnál, s most már éppenséggel nem tudja, hogy mihez kezdjen.

A vén leány e bajok közepett sem feledkezett meg az anyagi dolgokról s figyelmeztette unoka-

húgát, hogy az adósságra vonatkozó összes iratok az ő szekrényében vannak a zsebkendők alatt.

Antoinette sírt, mialatt ezt a levelet olvasta, amelyet nagynénje hajnalban karmolt vastag, durva papirosra, ugyanannyi helyesírási hibával, amennyi szó volt benne. A szegény nagynéni részéről a tehetetlenség e bevallása eloszlatta a leány végső habozását, megsemmisítette utolsó reményét is. Egész ridegségében állt előtte a szomorú való s bizonyosan tudta, hogy el van veszve minden. Elhatározta, hogy megteszi azt, amit a helyzet parancsol, s még arra sem ügyelve, hogy könnyes szemeit megtörölje, fölment atyjához . . .

A feltaláló épp íróasztalánál ült s jegyzeteket írt egy tervrajznak a szélére. Abbahagyta a munkát, amint leányát belépni látta, s hátratolva fején a bársony-sapkát, amelyben olyan volt, mint valami vén alchimista, vidáman kiáltott föl:

— Áh, áh, úgy látszik, érdeklődöl az iránt, amit tegnap mutattam, ha ilyen korán jössz föl hozzám . . . Üdvözöllek, gyermekem. Gyer, ülj le ide mellém . . .

Antoinette szótlánul engedelmeskedett, reszketve attól a gondolattól, hogy megpendítse az anyagi kérdést és megzavarja atyjának mind e mai napig háborítatlanul hagyott nyugalját.

— De mit látok? — kiáltott föl ismét a marquis. — Szemed ki van sírva, mintha nagy bánatod lett volna . . . Ej, mi lehet az? Követelem, hogy őszintén felelj . . .

— Fájdalom, apám . . . nincs többé mód rá, hogy hallgassak . . . Mert különben még most is — több gyöngédséggel, semmint eszességgel — megkímélném a kínos aggodalmaktól.

— Már megint ez a Malézeau csinált valamit, — vágott szavába a marquis kedvetlenül. —

Hát nem rendezheti az ügyeket úgy, hogy bennünket ne zaklatna velök? Nekem más és sokkal fontosabb dolgaim vannak... Az idő, amelyet velem így elpocsékoltat, igen drága...

— Idő — apám, az már nincs, — mondá Antoinette. — Ön elért a végső határhoz s hitelezőink türelmetlensége többé le nem csillapítható.

A marquis arca meglepetést s egyúttal bosszúságot fejezett ki.

— Hát nem adták értésükre, hogy küszöbén állok egy óriási nyereségnek, legújabb találmánnyal? Ha nem törtem volna magamat azzal, hogy kész találmányomat még tökéletesítsem is, már szabadalmat vettem volna rá s adófizetőm volna a gyáripár... Pár nap múlva...

— Már csak óráról lehet szó...

— Ej, hát csakugyan zabolátlankodnak a semmirekellők? Azt gondolnám pedig, hogy harminc év óta, amióta szipolyoznak, elég sok pénzt nyertek rajtam... Lehetnének még egyszer egy kissé engedékenyek...

— De apám, ön feledi, hogy most már Carvajannal, egyedül csak ő vele van dolga. Vagy Malézeau semmit sem mondott önnek, amikor legutóbb itt volt?

A marquis homlokára ütött, mint aki egyszerre visszaemlékezik valami rég elfeledett dologra.

— De igen, gyermekem, emlékszem ilyesmire... De nagyon fölhevültem, mialatt az új találmányomat magyarázgattam neki — amely akkor még nem is volt tökéletesítve... S amint sarkon fordultam, eszembe sem jutott többé az a hitvány ügy... Ah, tehát Carvaján... igen, igen... És mit kíván?

— A pénzt, amellyel adósa, apám.

— Nagyon helyesen. Fölmutatta a váltókat?

— Fölmutatta, megóvatoltatta, bepörölte, szóval minden törvényes lépést megtett, amely a foglaláshoz szükséges.

— Foglaláshoz?

— Meg az árveréshez, igen, apám. Már csakis ez van hátra.

— De kedves gyermekem, nekem úgy tetszik, hogy nagy hanyagság volt szükségtelenül szaporíttatni a perköltséget... Miért nem fizették ki azonnal?

Antoinette szánakozó gyöngédséggel nézett az aggastyánra.

— Óh, ha lehetett volna! — felelé.

A tudós erősen dörgölte ősz fejét a bársonysapkával s egyszerre igen nyugtalanná válva, kérdé:

— Hát nincs készpénz?

— Nincs, apám. Egy év óta sokkal egyszerűbb életmódot folytatunk, mint kisvárosi nyárs-polgárok. Ön ezt nem vette észre, mert közönyös a fényűzés iránt. Ha minden zsebünköt kikutatnók is, nem hoznánk össze ezer frankot, s nem is kaphatunk sehonnan. A couvrechamps-i bérlő már lefizette a bérösszeget, a saucellei meg előre is fizetett... Az erdők ki vannak vágva. Csak a park szálerdeje van még meg. Ezek a fák, mint mondják, hatvanezer frankot érnek meg, de majdnem gyalázat lenne...

A marquis nem is hallotta ez utolsó szavakat. Saját gondolatával volt elfoglalva:

— Ezt a hatvanezer frankot a szabadalmak megváltására szántam.

Fölállott s lassu léptekkel járt ide s tova a szobában, aggódo és sajnálkozó pillantásokat vetve kemencéjére. Úgy látszik, mintha lelkében tusakodnék magával. Élénk taglejtésekkel beszélt fenhangon, anélkül, hogy tudomása lett volna róla.

— Éppen amikor eljutottam a biztos eredményhez... nyomorult pár ezer frankért... Lehetetlen!... Minő csapás!... Lehetetlen, hogy ne kapnánk még valami kölcsönt a birtokra... amennyi szükséges lesz ahhoz, hogy találmányom tulajdonjogát biztosítsam... Ha kell, lemondok a szabadalmak feléről... Igen, odaadom Ázsiát, Afrikát, Ausztráliát... Milliókat veszítek ezzel... De Európa és Amerika legalább az enyém lesz... Igen, pár ezer frankért...

— Hiába, apám, — szólt Antoinette sápadt arccal és elszántan, — mondjon le ábrándjairól... Nem valósíthatja meg... Vége mindennek, vége... Kiapadtak az utolsó segédforrások is... Higyje meg, nagy bátorság kell hozzá, hogy így beszéljek önnel... Ha előbb el tudtam volna magamat rá szánni, talán nem jutottunk volna ilyen teljesen tönkre.

— Leányom! — vágott szavába a marquis szemrehányó hangon.

— Oh, ne kételkedjék tiszteletemben és szeretetemben, — mondá Antoinette. — Jobban bizonyítom ezt azzal, hogy most így beszélek, mint azzal, hogy eddig hallgattam... Önnek jogában volt rendelkezni vagyonával s a családban senki sem fogja merni szavá tenni, hogy mire tetszett önnek azt fordítani...

— Eh, te vak te! — kiáltott föl a marquis, — hiszen én titeket akartalak s akarlak gazdaggá tenni! Hát nem értesz semmit, nem bízol többé bennem?

— De igen, apám... Csakhogy az eredmény nem felelt meg az ön várakozásainak... S nemcsak a kísérletek folytatására, de adósságainak a fizetésére sincs pénze...

— Mit törődöm az adóssággal? Aggódás

nélkül kétszerezné meg az összeget. Bizonyos vagyok benne, hogy sikerülni fog . . . meg tudnék tenni mindent! Annyira hiszek benne, hogy magamat is eladnám érte . . .

Az aggastyán arca a nagy fölhevüléstől egészen átszellemült. Karjaiba szorítá leányát s a leggyöngédebb nevekkal illette.

De Antoinette fagyos maradt. A büszke Clairefont-leány, aki az eszelősséig tudott elmenni a jóságban és nagylelkűségben, most, hogy elhatározta magát valamire, kérlelhetetlen lett.

— Az Izabella néni birtoka, Saint-Maurice érintetlen, — mondá a marquis. — Nem vehetne föl rá egy kölcsönt, amely bennünket ezúttal kimentene?

— Nem fogja megtenni. Sokszor mondotta, hogy Saint-Maurice lesz a család végső menedék-helye . . .

— A hálátlan! — kiáltott föl a tudós keserűen. — Harminc év óta van a házamban, s tettem-e én azóta különbséget az enyém és az övé közt? A jólét idejében közös volt minden. A vész napjaiban pedig minden különvállik!

— Nem, apám, ön igazságtalan. Izabella néni már többet fizetett ki, mint amennyi tőle telt s önzetlensége — tudja meg, apám, — épp oly nagy volt, mint rokon rakaszkodása.

— De te, leánykám, drágám, kedves kis Toinom . . . Te nem fogod apádat halálos zavarban hagyni . . . Mert belehalok, gyermekem, ha tervem nem sikerül! . . . Neked van pénzed . . . Bátyád átengedte neked az ő részét . . . Anyád vagyona a kezében van. Mentsd meg házunk jövőjét, emeld ki Clairefontot a végromlásból . . . Nézd, légy üzlettársam! Milliommossá teszek . . . Érted . . . Felelj hát! Vagy nem értesz? Milliommossá teszek! Igen! Egy év alatt! Hahaha, föl-

séges! Megér egy kis kockázatot... Ne az egész hozományodat, csak egy részét!

S az aggastyán révedező szemmel nyujtá ki kezeit leánya felé.

Antoinette összerázkódott a fájdalomtól.

Tehát az ő atyja az erkölcsi sülyedésnek ily fokára hanyatlott alá. Szenvedélye, mint a romboló méreg, végre is megsemmisítette benne a férfiúi gyöngédséget, a családapai méltóságot... Az, aki előtte áll, nem egyéb már, mint egy szegény, csaknem gyermekké lett eszelős. Nem érdemel szemrehányást s csak szánalmat gerjeszthet!... Sejtelve sincs róla, hogy leánya azt a hozományt már beledobta az ő hóbortjai örvényébe, föláldozva házasságot, jövőt, boldogságot, hogy őt kellemetlenségtől óvja meg... Antoinette elszorult szívvel szánta el magát a hazugságra, hogy megkimélje az aggastyánt attól a fájdalmas tudattól, hogy ő kifosztotta magát érette.

— Kívánságának teljesítése lehetetlen, apám,
— mondá elfogódott hangon.

— Hogyan! visszautasítasz? — mondá a marquis elámulva. — Elnézed, hogy agg apád hasztalan könyörög hozzád... Vagy nem értettél meg, vagy pedig csalódom s te nem mondtál nemet.

Antoinette néma és mozdulatlan maradt, bánatos, de erős elhatározást kifejező arccal. Az apa merően nézett rá s ő félrefordítá fejét. Könyve nem csordult, de szeme alatt feketébb lett a karika s csak annál halványabbnak tüntette föl arcát. A marquis elámulva azon, hogy leánya egyszerre ennyire megváltozott, még találmányáról is megfeledkezett. Csak arra gondolt, hogy nincs többé hatalma e gyermek fölött, aki eddigelé engedelmes rabszolgája volt az ő szeszélyeinek.

— Így hát egy hitvány pénzösszegért engedni fogod, hogy tönkremenjünk, tűröd, hogy dobraverjék a hajlékot, amelyben születted, amelyben együtt éltünk . . . amelyben anyád meghalt . . .

Antoinette olyan maradt, mint a márvány. Nem szólt s csupán a tétlenség erejével állt ellent az aggastyán unszolásának. A marquis végre elkeseredett. Most történt először, hogy ellene szegültek.

— Nyilván összebeszéltetek nagynénéddel, meg bátyáddal . . . Valószínűleg az is az oka távollétöknek . . . megszöktek . . . Te, mint a bátrabb, vagy legalább a kevésbé érzékeny, itthon maradtál, hogy szembeszállj velem . . . Megtagadod tőlem a boldogulhatást . . . megrabolsz nem csupán a vagyontól, hanem dicsőségetemtől is. Elfajult leány! . . . Menj, menj innen! Nem tűröm jelenlétedet . . . Menj előlem!

S vénhedt, dühtől eltorzult arccal, reszkető ajkkal tartott feléje . . . Antoinette nem bírta tovább, zokogásra fakadt, széttárta karjait, megragadá ezt az apát, aki fenyegetően közeledett hozzá, s cirógatással, könnyel borította el, rimánkodott neki, érvelt vele, majd úgy szólva hozzá, mint az elkényeztetett gyermek, majd úgy, mint józan elméjű férfi.

— Nem, nem, apám . . . ön nem tudja, hogy mennyire igazságtalan és kegyetlen! . . . Óh, ne mondjon többet, ne távolítson el magától . . . Utóbb keservesen fogja megbánni . . . Ne vádolja a nénit és Róbertet . . . Óh, Istenem, hiszen véroket ontanak önért . . . mint én! . . . Balvégzetnek vagyunk áldozatai . . . Üldöz bennünket a sors . . . Ne is iparkodjék ezt megérteni . . . Sokkal szerencsétlenebbek vagyunk, semmint gondolhatná . . . Ne fürkészsze . . . Legyen jó! Ne

sujtsa le leányát, aki szereti, tiszteli s akinek egyetlen öröme a világon az ön szeretete...

Térdre bocsátkozott, elkábította, elnémította az aggastyánt, de meggyőznie nem sikerült. A marquis makacsul forgatta fejében régi tervét s valami mellékutat keresett megvalósítására. Eszébe ötlött, hogy elhivatja Tondeurt s eladja neki a park százados fáit. Kivágatja az árnyas fasorokat, hóhéra lesz a sűrű mély lomboszatoknak, amelyek zöld koronáikkal elborítják a domb oldalát; ezt forralá magában.

S amint ott állt az ablak előtt s látszólag a szeme elé táruló csodás panoráma szemléletébe volt elmerülve: nem a táj pompáját és változatoságát csodálta, hanem azt számítgatta, hogy mi hasznot huzhatna szálerdejéből...

A tudós, a szabadalom kérdését elejtve, egy mintakemence elkészítésén gondolkozott, s már tökéletesítettnek és késznek látta azt. Öntöttvas oldalán acéllemez volt e fölirással: „Clairefont-rendszer“. S ő mosolyogva bámulta művét...

Leánya aggódva kísérte szemmel. A marquis most zsebredugott kézzel, dudolgatva járkált a szobában. Leánya jelenlétével törődni sem látszott. Több izben egészen közel ment el a karzék mellett, amelyben Antoinette összeroskadtan ült. Végre leült íróasztalához s néhány gyors jegyzetet tett, mintha hirtelen valami új ötlete támadt volna, azután átment a laboratóriumba s Antoinette hallotta, mint kotorász a nagy kemencében, csörömpölteti a lombikokat s rángatja a fujtató láncát.

Sokkal magányosabbnak és szomorúbbnak érezve magát itt e zajban, mintha lenn lett volna az elhagyott parkban, lassan fölkel és kiment. Céltalanul haladt tova a tágas folyosókon, lement egy lépcsőn, s megrezzenve vette észre, hogy

bátyja lakosztályának az ajtaja előtt áll. Belépett. A lefüggönyözött, lezárt ablakok sötétté tették a szobát. Az elhagyatottság, amelyet itt a magányban érzett, olyan fájdalmasan hatott rá, hogy ájuláshoz volt közel. Úgy tetszett, mintha halottas házban volna. S dobogó szívvel, elfulladtan, remegve maradt ott a hallgatag homályban, sokáig vívódva a keserű csüggedéssel.

Maga elé képzelte Róbertet, bezárva egy ridég, sötét börtönbe, aggódással, türelmetlenséggel vívódva, s hasztalan vergődve a rágalmazói által szőtt hálóban, talán átengedve magát dühe kitörésének is, amely olyan könnyen tud rajta erőt venni s helyzetét talán még súlyosbítva olyan heveskedésekkel, amikre ellenségei nyilván előre számítottak.

S nem juthat be hozzá senki. Mikor fogják viszontlátni? Visszajön-e valaha?

Antoinette írni akart Izabella néninek. Gyer tytát gyujtott, mert babonaságában nem tudta magát elhatározni arra, hogy kívülről bocsásson be világosságot a szobába, amelynek zárva kellett maradni addig, amíg előbbi lakója vissza nem tér. Elővette bátyja papirosát és tollát és sajgó szíven könnyítve, könnyezve árasztá ki fáj dalmát.

A levelet az öreg Bernarddal a vasúthoz küldte ki, nem akarván, hogy itt bárki is megtudja, hogy Saint-Maurice kisasszony hova utazott. Sokkal nyugodtabban tért azután szobájába, s a napot azzal töltötte, hogy számadásokat csinált, a periratokat lapozgatta és olvasgatta.

Este az apa és leánya összekerültek az ebédlőben. A marquis nagyon hidegen viselte magát Antoinette iránt. Duzzogott. Az ebéd végéig egy hangot sem szólt. Ebéd végeztével fölállott, körüljárta a tágas termet, s az udvarra nyíló egyik

ablak előtt megállva, gondokba merült. Oldalvást rápillantott Antoinettere, mintha szólni akarna hozzá, de aztán, elszánva magát, bosszús mozdulatot tett, száraz hangon azt mondá:

— Jó éjszakát, leányom . . .

S kéznyújtás, csók nélkül ment vissza műhelyébe. Antoinette lehorgasztá fejét, mintha ennek az igazságtalan haragtartásnak a terhe mégis nagyon nehéz lett volna. Odafordult Foxhoz, szólította, kiment az udvarra s föl s alá járkált a kövezeten, nem is gondolva arra, hogy a virág-ágak mellett levő kis fasorba tért be.

Az alkony csöndesen ereszkedett le az erdőkre és mezőkre. Ilyenkor szokott volt Antoinette minden este a parkban sétálni Róberttel és nagynénjével, mielőtt atyjához fölment . . . Az öregbedő esthomályban szörnyű helyzetének tudata csak még kínosabb lett rá nézve, szemei aggódva keresték a szeretett lényeket. Egyedül látta magát — s nem volt ereje az utat folytatni. Leroskadott egy kőpadra s keservesen mormolá:

— Oh, Róbert! Róbert!

A falu tornyában nyolcat ütött az óra. Antoinette összerezzen s vissza akart térni a házba, midőn a kis rácsos ajtó megnyílt s Malézeau lépett be rajta.

A jegyző Clairefont kisasszonyt megpillantva, megkönnyebbülten lélegzett föl.

— Hála Istennek, kisasszony, hogy egyedül találom, kisasszony . . . Attól féltem, hogy együtt lesz a marquis úrral . . . Fontos dologban kell határozni.

— Mi történik? — kérdé Antoinette. — Mondjon meg mindent, mert tudnom kell . . . Először is a bátyámról . . . Nyelje el az örvény mindazt, ami vagyonunkból még megmaradt, csak Róbertet kapjuk vissza! . . .

— Számíthat rám, kisasszony, hogy semmit sem fogok elmulasztani, ami ezt az eredményt előidézhetné... De fájdalom, abba még sok idő telik...

— Sokáig kell várni?

— Hetekig, kisasszony. Az igazságszolgáltatás nagyon lassu, kisasszony.

— Hogyan lehetne apám előtt mindaddig eltitkolni a szomorú valót?

— Nagyon nehéz lesz, kisasszony... De most ne gondoljunk erre... Itt az a kérdés, hogy mit szándékoznak tenni... Foglalás és árverés van küszöbön... Az ítélet megvan, a rendelkezés megtörtént, több ízben halasztást is eszközöltem ki, aminek az lett az eredménye, hogy önök időt nyertek, de a perköltség szaporodott... Még most is élhetek ezzel a halogató módszerrel, hogy még néhány napig birtokon belül tartsam önöket... Folytatjuk a penna-harcot... De a vége mégis csak bukás lesz... S a húzás-halasztásnak nem lesz más következménye, mint az, hogy még jobban elkészeríti Carvajant... Viszont, ha minden akadékoskodás nélkül engedjük meg a foglalást és végrehajtást, addig is, amíg ez megtörténhetik, kilátásunk van rá, hogy bátyjának az ügye simán foly le... S mivel így minden gondtól megszabadulnak, egész erőnket az ő ügyének szentelhetjük... Fölkérünk valami jeles párisi védőügyvédet, hogy vállalja el az ügyet... És sikerülhet is őt kiragadnunk ellenségeinek a körmei közül... Amikor aztán künn vagyunk a bajból, óh, akkor nem kell többé kímélnünk senkit s azon leszünk, hogy birtoktörzsünket minél jobban értékesítsük. Hirdetéseket küldünk a megyei és fővárosi közjegyzőkhöz, hogy keressenek vevőt a kastélyra és a birtokra. Fölszólalást intézünk a senonchesi mészgyárosokhoz, figyelmeztetjük

őket a versennyel járó veszedelmekre s ajánljuk nekik, hogy iparkodjanak az árverésen megszerezni a Bányát, hogy aztán áraikat szabályozhassák... Carvajan, akit ez dühbe hoz, szintén árverez s kölcsönösen úgy fölverik az értéket, hogy jelentékeny összegnek jutunk birtokába... S a dolognak vége az lesz, hogy nemcsak a marquis úr adósságai lesznek kifizetve, hanem még marad is két-háromszázezer frank, amit én aztán ügyesen elhelyezek úgy, hogy tisztességesen élhet a jövedelme után Saint-Mauriceban... Ez az a terv, kisasszony, amit én kigondoltam és amit önnek ajánlani kívántam...

A jó Malézeau, beszéde hevétől elkapatva, már nem dadogott s nem rakta tele beszédét a nála szokásos uram, asszonyom, kisasszony megszólításokkal, csak a szeme rezgése erősödött s szörnyen pislogott a pápaszem mögül.

— Igen, ez az, amit tenni kell, — mondá Antoinette, — ezt parancsolja a józan ész... Oh Istenem, a sok szenvedés és gyötrelem oda fog vinni, hogy majdnem sajnálkozás nélkül hagyom itt ezt a házat... Nagyon sokat szenvedtem benne... Teljesen megbízom önben, kedves Malézeau úr, keresse föl apámat, beszéljen vele okosan, eszközölje ki tőle, hogy bízson csak mindent önre, meg énrám... Szigeteljük el őt, amennyire csak lehet, mindaddig, amíg bátyám vissza nem tér... A veszedelem elmúltával majd gyaníttathatjuk vele aggódásunkat. Az öröm el fogja azt vele feledtetni.

S szelid, szomorú mosollyal tévé hozzá:

— Ön talán nevetségesnek is fogja találni ezt a mi túlságos óvatosságunkat... De apám hozzá van szokva... Örömét, szomorúságát úgy szabom ki, mint a gyermeknek... Mert, lássa, úgyszólván az anyja vagyok...

Malézeau elérzékenyülten, csodálattal nézett a leányra. Megfogá kezét s erősen megszorítá:

— Igen, kisasszony . . . Jól mondá, kisasszony . . .

Nem mondta tovább. Ha még egy szót szól, sírva fakad.

Együtt mentek a kastély felé. Az előcsarnokba érve, Antoinette megállott.

— Szobámba térek, — mondá. — Ha elmenetele előtt még mondani akarna valamit . . . kérem, hívasson le.

Egy óra múlva Malézeau lejött a toronyból s Antoinette látta keresztülmenni az udvaron és eltávozni. Pár perccel utóbb az öreg Bernard kopogtatott az ajtón s átadott neki egy kis levelet, amelyet Malézeau sebtében írt s amely így hangzott:

„Ne aggódjék. A marquis úr hallgat az okos szóra. Holnap délben eljövök.“

Antoinette-et ez a néhány szó majdnem teljesen megnyugtatta. A fáradtságtól kimerülve elaludt s másnap, amikor fölébredt, a nap már magasan járt az égen.

Ezt az éjszakát, amely olyan enyhe és üdítő volt Antoinettere nézve, annál izgatottabban töltötte Carvaján. Minél közelebb ért ahhoz a pillanathoz, amelyben reményeinek megvalósulniok kellett, annál nagyobb lett türelmetlensége. Bizonyos volt abban, hogy a marquis nem menekülhet többé tőle s mégis sokszor kapta magát azon, hogy föl van ingerülve. Aggódott, félt még a lehetetlenségtől is.

Pascal az előző napon Havreba utazott, ahol, mint mondá, fontos látogatást kell tennie s csak másnap volt hazajövendő. Fleury eljött, hogy ki-

kérje a végső utasításokat a küszöbön levő művelethez s csak késő este mehetett el, mert a polgármester ott fogta s szokatlan fölhevültséggel beszélgetett vele.

Carvajan, amikor aztán egyedül maradt, fölment szobájába s csaknem hajnalig járkált föl s alá, mint ketrecében a tigris. E virrasztás alatt átélte az egész multat. Megrészegíté magát gyűlöletével s megerősödött bosszúvágyában. A helyzet urának érezte magát s készült is rá, hogy visszaéljen ezzel.

Kimondhatatlan gyönyörrel tölté el az a gondolat, hogy a marquis végre hatalmában van s földig alázhatja meg. A lelki gyötrelmeket, amelyeket ellenségének a fia szerencsétlensége okozhat, az anyagi bajok keserűségével akarta tetézní. A büszke főurat kitenni a foglалás borzalmainak, végrehajtót, becsüst küldeni nyakára, akik sáros lábbal bejárják az úri termeket; kiszolgáltatni a családi emlékeket, az ősök arcképeit, apáról, anyáról maradt becses tárgyakat, a szégyenletes árverelésnek, amely beszennyezi a szentelt ereklyéket; a törvény nevében beszabadítani a kastélyba idegen embereket, akiknek joguk van mindent megtapogatni, ajtókat kinyitni, fiókokban kotorászni, elszenvedtetni a marquisval a leltározás lealacsonyító kinszenvedését: ez, ez lesz az igazi bosszu!

Reggel a szokott órában kelt föl, felbontotta leveleit, fogadott néhány látogatót, s mikor kilencet ütött az óra, ezt mondá magában: „Papillon és Fleury most mennek föl Clairefontba.”

Ugyanebben a pillanatban kocogtattak az utcaajtón s a Tondeur öblös hangja hallatszott:

— Itthon a gazda? Beszélnem kell vele. De hamar.

Carvaján maga nyitott ajtót. Újabb mozzanatot sejtett s szörnyű forrongást érzett keblében.

Mohó szemmel nézett a fakereskedőre s kemény hangon kérde:

— Mi ujság?

— Az, hogy a marquis már pitymallatkor magához hivatott s ugyancsak bolond egy ajánlatot tett . . . Sohse hittem volna ezt felőle . . . nem én!

— Mi az? Mit akart?

— Hogy vegyem meg tőle a parkbeli szálfákat hatvanezer frankért . . . Van ott százezer frank érő fa is, hiszen tetszik tudni — akármi legyenek, ha nincs . . . Azt mondtam: nem veszem. Leszállott ötvenezerre. Megint azt mondtam: nem veszem. Erre elfehéredett és azt mondta: Negyvenezer frankra van szükségem, másképp el nem adom. Amint tetszik, marquis úr, feleltem rá, — de én a Carvaján úr beleegyezése nélkül semmit se tehetek. Az alku tőle függ . . . Ha a magam feje után megyek, megjárhatom vele . . . Mikor úgyis mindent lefoglálnak! Erre az öreg alkudozott még velem egy darabig. Azt mormogta a foga közt: negyvenezer frank, meg két havi haladék . . . s mentve vagyok. Azután odajött hozzám és azt mondá: Mit gondol, Carvaján úr hajlandó volna-e eljönni hozzám, hogy beszéljek vele? — Biz én nem tudom, meg kellene tőle kérdezni, mondok. — Nos, lenne ön olyan szíves? — Hogyne marquis úr, ha szolgálhatok vele? Nyakamba szedtem a lábamat és tizenöt perc alatt ideértem . . . Ha rossz néven nem veszi, bíz én meginnák valamit . . . Majd megfojt a szomjuság . . .

A polgármester kiszólt a szobából:

— Claudine, egy pohár bort.

Azután visszajött Tondeurhoz:

— Gyerünk.

— Ohó! — mondá a fakereskedő. — Szemtől szembe fog állni azzal a vén vademberrel...

— Meg kell tudnom, hogy mit akar... Papillan és Fleury már útban vannak?

— A sorompónál találkoztam velök...

— A dombtetőn utólérjük őket.

— Nesze neked! — kiáltott föl Tondeur.
— Ma lefogyok tíz fonttal...

Kacagni kezdett, elfulladt, köhögött, amitől a képe violaszínre vált.

Carvaján már nagy léptekkel sietett tova a Vásár-utcán. Tehát a marquis maga kéreti őt magához. Mérhetetlen büszkeség dagasztá ki szívét. Hát odajutott végre, hogy kegyelmet kér... Ismét fölmegy Clairefontba, mint harminc évvel ezelőtt. De mekkora a különbség! Akkor sötét éjszaka volt, ő szaladt s az út minden fordulójánál megbotlott, szíve el volt szorúlva az aggodástól, szeme homályban látott mindent. Most fényes nappal megy fölfelé, biztos léptekkel, sima úton, ereje érzetében s világosan látja maga előtt a célt, ahová törekszik.

Kedve lett volna odakiáltani a fáknak, a köveknek, az útszéli ároknak: „Ismertek-e? Én vagyok az a boldogtalan, akit egy éjjel sírva, kétségbeesetten láttatok erre járni, amint utána ment annak a leánynak, akit szeretett, a szegény bangót, akit büntetlenül lehetett megcsúfolni, meggyalázni, leütni. Most mint győző jövök erre és ma, ha kedvem tartja, sértést sértéssel, ütest ütéssel fogok megtorolni. Harminc esztendő alatt megfordult a kerék ugyebár? Akkor alant voltam s most fenn vagyok. Én!”

A kastély közelében utólérték Fleuryt és Papillont.

— Mi ujság? — kérde az irnok aggódva. — Talán megváltozik a terv?

— Meg, ha előnyös lesz a változás, de különben nem! — mondá Carvajan. — Clairefont marquis látni kívánt... s én jószívűségből eljöttem... mert azt is felelhettem volna neki, hogy jőjjön el az irodámba... De az erősebbnek engedékenyebbnek kell lenni... Gyerünk be!

Maga nyitotta ki a vasrácsos ajtót s ő lépett először az udvar kövezetére. Lesütött fejjel ment előre, azt a helyet keresve, ahol az ostorcsapástól vérző arccal a lovak elé esett. Megismerte: itt történt, egy rezedával szegélyezett kis rózsacsoport mellett. Megállott, megtapodta a helyet, mintha valami kitörülni való nyom lett volna, s e sötét emléktől fölizgatva az előcsarnok felé tartott, midőn annak ajtajában szembe találkozott Clairefont kisasszonnyal.

Egyetlen szót sem váltottak. A leány mozdulatlanul állott s kérdő pillantást vetett Fleuryre és Papillonra, akinek a jövetelét várta. Carvajan nem tartotta szükségesnek, hogy magyarázatot adjon. Intett Tondeurnek, hogy szóljon ő.

— A marquis úr megkért ma reggel, kisasszony, hogy hívjam el hozzá egy kis beszélgetésre Carvajan urat... A polgármester úr aztán elég szíves volt velem jönni...

Carvajan a marquisnál! Antoinette pillanat alatt fölfogta ennek a találkozásnak egész veszedelmességét. Ki sugalmazhatott ilyen elhatározást az ő atyjának? Minő egyezséget vél ő a tőzsérrel köthetni? S minő leleplezéseket fog emez neki tenni? Annak az egész magasztos színlelésnek a művét, amelyet az aggastyán környezete mostanáig folytatott, egyetlen szó semmivé fogja tenni.

— Fölvezetem Carvajan urat atyámhoz, — mondá a leány lassu hangon. — Önök pedig, uraim, végezzék azt, ami teendőjük... Germain, menjen az urakkal és legyen rendelkezésükre...

S elindult a lépcsőn — Carvajan és Tondeur utána. Mialatt a lépcső húsz fokán fölfelé haladt, a szegény leány többet szenvedett, mint eddigelé... Azt kellett látnia, hogy atyja gyanakszik reá, hogy már nincs fölötte hatalma, s nem védelmezheti többé ama csapások ellen, amelyeket gonosz ellenségei egyenesen a szívére mérnek. Kínpadra volt feszítve. Azt gondolta magában, hogy odafordul Carvajanhoz és azt mondja neki: Szóljon, mit akar? Szabja meg a föltételeket... De ne menjen be apámhoz!

Habozásának az ajtó nyílása vetett véget. A marquis az ablakból meglátta ellenfelét s elibe jött.

Összevonta szemöldökét, amint leányát megpillantotta. Antoinette bátran ment előre, hogy belépjen. De a marquis megérinté karját s szelid hangon mondá:

— Menj, gyermekem . . . Beszélni valóm van az urakkal . . . Ha szükségem lesz rád, értesítelek . . .

— De apám . . . — kiáltott föl a leány szörnyü izgatottsággal.

Carvajan fölemelé fejét s gúnyos szájbígygyesztéssel függesztve sárga szemét Clairefont marquisra, sértő szánakozással mondá:

— Ha a marquis úr gondnokság alatt áll, nem tudom, mi dolgom itt nekem . . .

— Menj, gyermekem, — ismétlé a marquis, most már kissé türelmetlenül.

Antoinette attól félve, hogy látszólagos ellenszegülésével megsérti atyját, visszavonult — remegve, hogy mi fog most történni.

A marquis és a tőzsér szemtől-szembe álltak egymással. Tondeur illedelmesen húzódott meg egy szögletbe, mintha semmi köze sem volna ahhoz, ami itt történni fog.

— Megkértem Tondeurt, hogy hozza önt ide, uram, — kezdé a marquis, — hogy személyesen intézhessük el a köztünk fönforgó anyagi kérdéseket. Ön összeszerezte adósságleveleim nagy részét. Nem bolygatom, hogy mi okból tette ezt... egyenesen a dologra térek... Úgy vélem, találtam módot arra, hogy önnel szemben való kötelezettségeimnek megfeleljek... Hogy ezt az eredményt elérhessem, kéthavi haladékra és negyvenezer frankra van szükségem... Minő föltételek mellett volna hajlandó ezt a kettőt megadni?

A polgármester ámulva nézett a marquisra, azon tűnődött, hogy csak ő hozzá intéztek-e ilyen kérdést. Ez a hallatlan naivság gyanut keltett benne. E megmagyarázhatatlan szelidség alatt valami cselnek kell lappangani, amellyel őt, Carvajant, törbe akarják ejteni.

A marquis, ellenfele zavarodottságát látván, habozásnak vélte ezt, s hogy elhatározásra bírja, hozzátevő:

— Ne féljen attól, hogy sokat talál ezért követelni. Megadom azt, amit csak kíván... Anynyira bizonyos vagyok a siker felől...

A siker felől! Ez a szó világot gyujtott a sötétségben, amelyben Neuville kényura tapogatózott. A siker! Hiszen ez a föltaláló örökös szava! Carvajannak eszébe jutott az új szerkezetű kemence, amelyet előtte emlegettek volt. A marquis e találmányának jövőjére alapítá szabadulása reményét. Most már világos volt Carvajan előtt a helyzet. Hideg tekintetet vetett a marquisra.

— Nyilván a kemencéje foglalkoztatja ennyire, — mondá. — De figyelmeztetnem kell,

nogy én pénzt fölvenni és nem kölcsönözni, régi ügyletet lebonyolítani, nem pedig újra kötni jöttem ide... Ez az egész, amit velem közölni kívánt?

De a föltaláló, a rögeszme szívósságával és jámborságával fejtegetni kezdte terveit s fölsorolni a siker esélyeit. Megfeledkezett arról, hogy kivel, milyen végzetes pillanatban beszél; csak találmányára gondolt, amelynek előnyösségeit magyarázgatta. Odavonta a tőzsért a kemencéhez, s ajánlkozott, hogy bemutatja neki a működését. Nekihevült, csupa lelkesültség és bizalom volt. Carvaján metsző hangja azonban egyszerre lecsillapította.

— De minő örv alatt adjak én önnek pénzt ahhoz, hogy a találmányát értékesíthesse? Én szolgáltassam önnek a töltenyeket, hogy annál kényelmesebben folytathassa ellenem a háborút? ... Az ön érdekét, azt csak látom a dologban... De hát az enyém hol van? Semmi sem bizonyítja előttem, hogy jó hasznát fogja venni annak a tőkének, amit tőlem kér... S nekem anélkül is elég pénzem van szerteszét... Ön körülbelül négyszázhúszezer frankommal tartozik, kedves úr, s abból ma délig százhatvanezret kell törlesztenie. Módjában van ez?

A marquis lehajtá fejét s halk hangon mondá:

— Nincs...

— Akkor, alászolgája! Haszontalanságok meghallgatása végett nem szoktak más embert fárasztani... S ha valaki nem tudja fizetni az adósságát, ne vágjon tudós képeket... Az ám, az új szerkezetű kemence... Különben ez is éppen úgy az enyém, mint minden egyéb, ami itt van... S ha csakugyan használható, nem tudom, miért ne értékesíteném magam...

— Ön!

— Igenis én! Azt gondolom, marquis úr, itt az ideje, hogy ne furfangoskodjunk többet... Azt csak nem reményli, hogy egy olyan vén rókát, mint én vagyok, rászedhet?... És — dicséretére legyen mondva, — mégis megkísérlette. Nem hittem, hogy ennyire védelmezi magát. De most már vége, ugyebár? Letett a hiedelmeiről, nemde? Nincs egyéb hátra, mint az, hogy szedje össze a sátorfát s vonuljon ki a nemesi birtokból...

A kényúr elibe állott a marquisnak s vad örömtől sugárzó arccal folytatá:

— Ön ezelőtt harminc évvel kidobott engem innen... Most rajtam a sor... A végrehajtó már lenn van s dolgozik.

Sértő kacajra fakadt s bántó fesztelenséggel dugva kezét nadrágja zsebébe, járkált föl s alá, úgy terpeszkedve, mintha már a magáéban volna.

A marquis ámulattal hallgatta volt a heves kifakadást. Ábrándja, amelyet még táplált, pillanat alatt szétfoszlott, mint vihar fuvallatára szétszakadoznak a felhők. Visszanyerte józanságát, éleslátását, s pirult, amiért odáig alacsonyította le magát, hogy Carvajannal alkudozott. Nem a kölcsönadót látta többé benne, aki mindenkor kész egy előnyös alkura; hanem föltalálta benne házának makacs, elkeseredett ellenségét.

— Csalódtam, — mondá megvetően, — azt hittem, módomban van még a kapzsiságát kísértetbe ejteni...

— Hohó! sértegetés! — mondá a tőzsér hidegen, — ez nagy fényűzés, amire már nem telik önnek, marquis úr. Ha az ember adósa valakinek, ne gorombasággal, hanem pénzzel fizessen...

— Visszaélhet a helyzetemmel, uram, — mondá a marquis keserűen. — A kezében vagyok s el kell készülnie lennem mindenre, hiszen a vé-

reim voltak az elsők, akik elhagytak... Minő kiméletre is számíthatnék egy idegentől, amikor leányom bezárja előttem erszényét s fiam eltávozik mellőlem?... Egyébiránt, hagyjuk abba... Nincs több mondanivalónk egymásnak.

Carvaján meglepett mozdulatot tett, aztán pokoli káröröm tükröződött az arcán.

— Bocsánat, — mondá élénken. — Úgy látom, tévedésben van, amelyet el kell oszlatnom... Ön méltatlanul vádolja leányát és fiát... Ha jól értettem, ön felkérte a kisasszonyt, hogy segítse ki önt a zavarból, s ő vonakodott... Alapos oka volt rá. Azt a pénzt, amit ön tőle kért, régen előadta már... Ah, ön hálátlansággal vádolja!... Tudja meg hát, hogy Clairefont kisasszony kifosztatta magát önért titokban és könyörgött, hogy el ne árulják önnek, mire fordította a vagyonát... Így zárta ő be az erszényét!

A marquis egy szót sem szólt, egy sóhaj sem szállt föl melléből. Agyába rohamosan torlódott föl a vér. Arca bíborra, majd sápadtra vált. Olyan pillantást vetett Carvajánra, mint gyilkosára az áldozat. Úgy érezte, mintha szíve valósággal elfacsarodnék keblében. Öntudatlanul tett néhány lépést s megfélemlkezve arról, hogy a hóhér jelen van, lebocsátkozott karszékebe s révedezve hajtá fejét a szék hátára.

Carvaján kéjelegve nézte ellensége gyötrelmét, s uralkodva rajta, gyűlölete súlyával agyonnyomva őt, folytatá:

— Ami pedig a fiát illeti, ha eltávozott ön mellől, ezt nem jószántából tette, elhiheti. Tegnap letartóztatták s két zsendár őrizete alatt Rouenba szállították.

A marquis fölugrott, beleragadt a tűzsér nyakravalójába, s lángoló szemmel, reszkető ajk-

kal kiáltá, mialatt bámulatos erővel taszította oda az egyik kőpillérhez:

— Hazudsz, nyomorult! ... Valld meg, hogy hazudtál ... mert megfojtalak.

A két ember pár pillanatig viaskodott így egymással. De a marquis látszólagos ereje nem tartott sokáig. Carvajan káromkodva lökdöste, rázta, s végre is aléltnan esett a Tondeur karjába, aki segítségére jött.

— Ejnye, mennydörgettét! A vén zsvány már megint tettelegességre vetemedik! — kiabált a polgármester. — Tondeur, maga tanu rá ... Kezet emelt egy hatósági személyre ... Ördögadtát! Törvény elibe hurcoltatom őt is!

— Ugyan Carvajan úr, csillapodjék, — szólt most Tondeur, aki megszánta az aggastyánt. — Kegyetlen csapást mért rá ... Az első pillanatban nem bírt magán uralkodni ...

— No hát majd megszelidítem én! — kiáltá Carvajan. — Ah, hát zokon esik neki, hogy a fia esküdtszék elibe kerül? ... Eljuttatom én még tovább is, hadd tanuljon tisztességet!

A marquis fölnyitá szemét, s fájdalomtól eltorzult arccal, szívszakgató hangon ismétlé:

— Esküdtszék elibe ... Az én fiamat ... Az én Róbertemet ... Lehetséges ez? ... Mit cselekedett?

Carvajan közelebb ment, s lángoló képét csaknem hozzá értetve a marquis arcához, mondá:

— Hát követte az apja példáját. Megszöktetett egy leányt ... Csakhogy mivel ez a leány elenszegült, hát megfojtotta! ... Ezt cselekedte!

Clairefont marquis fölállt s könyörgő hangon szólt ellenségéhez:

— Lehetetlen, hogy bűnös volna ... Fiamról van szó, uram ... Önnek is van gyermeke ...

Gondolja meg, hogy mit szenvedek... Egy szegény fiu... aki ártatlan a bűntényben, amivel vádolják... Oh, hatalmában vagyok önnek... Mindent megteszek, amit csak kíván... Elismérem hibámat... De kérem... Érzem, hogy ön mindent megtehet a szerencsétlen Róbert érdekében... Legyen elnéző... Szabadítsa meg... Adja vissza őt nekem!...

Carvaján összefont karral, mozdulatlanul hallgatta.

— Áh, áh! az imént még sértegetett... s most már rimánkodik. Gyávaság és képmutatás! Barátja vagyok én önnek, hogy szívességet kér tőlem?

Az aggastyán meghajlta ősz fejét.

— Carvaján úr... szívem mélyéből sajnálom, amit ön ellen tettem...

— Azt hiszi, hogy pár szóval eltörüli a sértést? Most is, annyi esztendő multán, itt viselem még a nyomát az arcomon.

Megragadva durván a marquis karját s odahúzza őt az ablakhoz, hozzátevé:

— Nézze... nézze meg ott azt a helyet a tornác előtt... ott gázoltatott a lovaival s ültetett meg a lakájával...

— Nos hát! — kiáltott föl hévvel a marquis, — jöjjön le velem, s ha úgy kívánja, ugyanazon a helyen térdepelve fogok öntől kegyelmet kérni a fiam számára.

A kényúr pillanatra mozdulatlan és néma maradt legyőzött, esdeklő és síró ellensége előtt. Nézte, hogy mint peregnek le a könnyek a marquis arcán, s így szólt magában: — Össze van zúzva. Lábam előtt hever. Éjszakáim emésztő álma megvalósult; diadalmaskodom, boldog vagyok... Ismételte magában: „boldog vagyok“;

de érezte, hogy nem az. Valami keserűség még mindig volt benne, s bosszúszomja nem volt lecsillapítva. Sarkon fordult s kifelé indulva mondá:

— Édes-keveset törődöm a jóvátételével... Önnel és fiával mindig előlről kezdődnek a huzavona!... Most a kezemben van s ki nem eresztetem... Ön kezdte a harcot... Ne csodálkozzék rajta, hogy én a végletekig viszem... Rangja, vagyona, tekintélye, mindene volt önnek... nekem meg semmim... Legközelebb végképp összeszámolunk.

A marquis e könyörtelen feleletből megértette, hogy oda minden reménysége. Szédülés fogta el. S révetegül nézve erre a szörnyetegre, aki örvendezve szemlélte az ő gyötrődését, fölkiáltott:

— Ha van igazság az égben, fiában lesz ön megverve... Igen, ön nem könyörül az én fiamon, az öné is kérlelhetetlen lesz ön iránt!... Gonosztevő, becsületes embernek adtál életet... Az fog megfenyíteni.

Ezek a szavak, amelyeket a marquis az örület lázában mondott el, megdöbbentették és feldühítették Carvajant.

— Miért mondja ezt? — kiáltott föl reszketve.

Látta, hogy az aggastyán révetegül jár zavaros tekintettel, hadonázva:

— Azt kell hinnem, hogy megbolondul! — szólt halkan Tundeurhoz.

— Hahaha! — nevetett a marquis. — Az ellenségeim maguk fognak értem bosszút állani... Igen, a fiu a becsületes ember... Egyszer már elment az apja házából... Iszonyodni fog attól, ami körülte történik...

Elibe ment Carvajannak.

— Ki innen szörnyeteg! Műved be van fejezve . . . Kifosztottál a vagyonomból . . . elraboltad a becsületedet . . . Semmim sem marad, csak az alkotásom . . . de ezt nem kapod meg!

Odarohant az asztalhoz, fölkapta a rajzokat, széttépte, összecsapta, azután pedig nehéz kalapácsot ragadva, a kemencéhez futott s irtóztató kacagással dőngette, hogy összetörje. Carvajan, végképp elkeseredve, utána vetette magát, hogy megállítsa. Erre az aggastyán, ellenségehez visszafordulva, fölborzolt hajjal, vonagló ajkkal kiáltá:

— Ide ne jöjj, mert agyonütlek!

— Veszetadta . . . Félek is én tőle! — kiáltá amaz.

S már-már odarohant, hogy megmentse a kemencét a föltaláló rombolási dühétől, midőn megnyílt az ajtó s Antoinette belépett.

Alulról hallotta volt a marquis kiabálását.

— Apám! — kiáltott föl . . .

S egy szökéssel mellette termett, megfogta a kalapácsot s karjaiba ölelve az aggastyánt, rémülten kérde:

— Apám, mi történt?

Honoré marquis elsimítá kezével homlokát s nyöszörögve mondá:

— Kergesd el ezt az embert . . . Bánt . . . megöl! . . .

A leány odafordult Carvajanhoz s szelid hangon mondá:

— Apám arra kéri, uram, hogy távozzék . . .

Carvajan tétovázva mozdulatlan maradt. A leány szeméből villám csapott ki s kezével az ajtóra mutatva, ezt az egy szót mondá:

— Menjen!

A polgármester, meghunyászkodva, szó nélkül hajtá meg magát s Tondeurrel együtt, aki egészen összezsugorodott, eltávozott.

Antoinette leülteté atyját a nagy karszékbe, melléje térdelt, fölmelengeté fagyos kezeit, megtörlé veritékből gyöngyöző homlokát s látva, hogy magával tehetetlen, öntudatlan, szólígtatá:

— Apám . . . én vagyok . . . térjen magához . . . Apám . . . megijeszt . . .

Honoré fájdalmasan sóhajtott, megmozdult, s fölnyitá szemét.

Ráismert Antoinettere. Szeme könnyel telt meg s nagy erőfeszítéssel, mintegy imára kulcsolva ujjait, mondá:

— Oh, leányom . . . én angyalom . . . bocsánat! . . . bocsánat!

Hátradőlt s elveszté eszméletét.

A következő pillanatban gyors léptek hallatszottak a lépcsőről s Croix-Mesnil báró lépett be.

— Antoinette! — kiáltá kezét előrenyújtva.

— Vártam . . . — mondá a leány komolyan.

— Istenem! Talán későn érkezem?

— Nem. Mert, fájdalom, sok szenvedni valónk van még.

S rámutatva az eszméletlenre, hozzátevé:

— Segítsen szobájába vinni.

Kegyelettel emelték karjaikba az aggastyánt, aki panaszosan nyögött, mint a gyermek, úgy vitték le a kőlépcsőn.

IX.

Az ezután következett órák borzasztók voltak.

Croix-Mesnil báró minden tőle telhetőt megtett, de nem volt képes Antoinettet atyja

felől megnyugtadni. Margueren orvos, aki épp aznap reggel a környékre rándult, csak este hét órakor jött el. A marquist izgatott állapotban találta, fél arca vonaglott. Mustártapaszt rendelt a lábszárakra és piócát a nyakszirtre, ha a vértorlódás erősödne. Nem titkolta a beteg állapotának komoly voltát s megígérte, hogy másnap reggel eljön.

Antoinette, a báróval együtt atyja ágya mellé letelepedve, életének legfájdalmasabb óráit élte most át. A szoba homályában egyre hallgatta a beteg szakadozott lélegzetét, összefüggéstelen szavait s fájdalmasan nézte a hű barátot, aki a szerencsétlenség első hírének hallatára azonnal odasietett.

Tíz órakor az öreg Bernard lábujjhegyen bejött s kérdezte, hogy nem vacsoráznak-e. Antoinette tagadóan rázta fejét. Croix-Mesnil kérve-kérte, hogy jöjjön le vele, hiszen reggel óta nem evett s erejét meg kell tartania, — atyja érdekében. Végre sikerült vele megigértetni, hogy levest eszik, de a beteg szobáját nem hagyta el.

A báró a hírlapokból értesült a nagy csapásról. Egy tisztátársa elhozta neki a megyei közlőnyt s ő szörnyű megdöbbenéssel olvasta a gyilkosság leírását s értesült a vélt gyilkos letartóztatásáról. Azonnal szabadságot kért huszonnégy órára és sietve utazott át. A többi lapokból a közvélemény mibenlétéről is értesült.

Két áramlat volt már megkülönböztethető: az egyik Róbert mellett, a másik ellene. Az utóbbi azonban sokkal hatalmasabb volt, mint az első. Belejátszott a dologba a politikai szenvedély is, amelyet Carvajan hívei ügyesen szítottak. A radikális lapok nem győztek eléggé kifakadni a feudalizmus ez utolsó képviselőinek vad kedvtelése ellen, akik még most is azt hi-

szik, hogy gonosz szeszélyeik szerint bánhatnak el a proletárok életével és becsületével. Chassevent apót „tisztos agg“-nak, „munkában megöszült ember“-nek nevezték, aki keservesen siratja leányát, élete alkonyának egyetlen támaszát. Végül pedig meleg szavakkal hivatkoztak a bírák erélyességére és az esküdtek szigorára, mert ez az undok büntény példás fenytést érdemel.

Croix-Mesnil báró óvakodott attól, hogy ezeket az aljas izgatásokat és dühös kifakadásokat Antoinettel csak sejtse is. Azt sem mondta meg neki, hogy éppen, amikor Évreuxból elindult, apjától sürgönyt kapott, amely figyelmeztette, hogy első fölhevülésében ne ragadtassa magát meggondolatlan lépésre s tartsa magát távol a Clairefont-családtól. A kapitány zsebébe dugta a sürgönyt és sietve utazott el. Egyike volt azoknak az egyszerű lelkű embereknek, akik úgy vélekednek, hogy nem tettek eleget, ha sokat nem tettek. Antoinette boldogtalan, bátyja vád alatt áll, elrágalmazva; neki tehát nem szabad félreállani, mint ahogy apja kívánja, de inkább oda kellene sietnie. És eljött.

Egymás mellé ülve beszélgettek a lebecsított ernyőjü lámpa félhomályában, mintha haladók mellett virrasztának. A fiatalember szomorú, a leány halvány volt. Olykor elhallgattak, hogy a betegre figyeljenek, aki lázában fenyegetőzött, nevetett. Összeborzadva hallgatták a fájdalmas szavakat, amelyeket amaz összeszorított fogai között mormolt s amelyek minden pillanatban visszaterelték őket a szomorú valóra.

— Folyvást Carvajant emlegeti! Ő vádolta Róbertet, nemde? — kérde Croix-Mesnil.

— Malézeau azt hiszi . . . És hogyan is kétkedhetnének benne a történetek után? Ret-

tentően állott bosszút a sértésekért, amelyeket bátyám ellene elkövetett... Fájdalom, magunk idéztük elő szerencsétlenségünket és sokszor hibáztunk meggondolatlanságunkkal... Vádoljuk ellenségeinket, de ha igazságosak akarunk lenni, elsősorban magunkat kell vádolnunk.

S mintegy tiltakozásul ez őszinte vallomás ellen, szólalt meg ismét az ágyfüggönyök homályában a marquis sziszegő hangja, ezt ismételve:

— Carvajan . . . Hah, a nyomorult! . . . Rangot, vagyont . . . mindent, mindent, de az alkotásomat nem! . . .

A fiatalok pedig félő áhítattal némultak el, s a falióra lassu, egyhangu ketyegéssel jelezte a csöndben az idő mulását. Éjfél után Antoinette kijelenté, hogy a beteggel egyedül kíván maradni.

— Ha segítségre lesz szükségem, ígérem, hogy föl fogom költeni, — tévé hozzá.

Croix-Mesnil ellenkezett egy darabig, de aztán engedelmeskedett. Antoinette hátradőlt egy karszékbe, szemét a márványkandalló egyik élére függesztve, amelyet a lámpa világa megcsillogtatott, s elmerengett.

Lassankint megkönnyebbültnek érezte magát, mintha valóját gyöngé fuvalmak lebegtetnék a légürben; nem érezte többé kimerültségét, megszabadult fájdalmától, enyhe, véghetetlen kétségben úszott... Lehellete rendesebb lett — elaludt. Egy óra hosszat tartott ez az álom, midőn zsibbadtságában úgy rémlett előtte, mintha szólítanak. Ijedten egyenesedett föl s szaladt oda az ágyhoz.

A beteg, könyökére támaszkodva, fölemelkedett s fölnyitá zavaros, téveteg szemét. Antoinette gyöngéden szólt hozzá; a beteg megfogta

kezét s megszorította, ezzel akarva értésére adni, hogy ráismert, s azután nagy erőfeszítéssel mondá ki e néhány szót:

— Föl kell keresni azt a fiatalembert, leánykám . . . Becsületes ember . . . Ő lesz a bátyád szabadítója . . .

Antoinette azt hitte, hogy atyja lázában beszél, révedezik; megölelte, megcsókolta, s mint ahogy a gyermekkel szokás, ráhagyta:

— Igen, apám, igen, nyugodjék meg csak. Jól lesz minden.

Amaz megrázta ősz fejét, fölemelte szemét, amelyből e pillanatban eleven gondolat világlott ki s olyan hangon, — amelyet Antoinette jóslatszerűnek vélt, — ismételte:

— Az a fiatalember lesz a megmentőnk. Becsületes ember. Föl kell keresni, leánykám.

Erőfeszítést tett, hogy ráirányozza szemét s láthassa, vajjon kész-e engedelmeskedni, de nyaka izmai sajogtak, mert arca ismét összerándult s az elmezavar árnya borult rá:

— Az imént itt volt, — mormolá, — és könnyögött neki . . . Ráismertem . . . ott állott a függöny mellett . . .

— Croix-Mesnil báró volt, apám.

— Nem, — ellenkezék a beteg ingerülten. — Tudom én, hogy mit beszélek . . . Eszemen vagyok . . . Pascal Carvaján volt . . . Ő az, aki bátyádat megmentheti . . . Ígérd meg, hogy fölkeresed . . . Nem lesz nyugtom, amíg meg nem ígéred . . .

— Akkor csak nyugodjék, apám . . . megígérem!

A marquis vonásai megernyedtek, boldog elégtelenséggel bocsátkozott hátra s érthetetlen

szavakat dűnnyögött. Pár pillanattal utóbb csöndesen elszenderült.

Antoinette elgondolkozott. Pascalnak az emléke hirtelen fölidézve, a maga teljességében tért vissza elibe s parancsolóan foglalta le gondolatait, előtte volt a fiatalember erélyes és büszke arca s ajka szólásra nyílt. Ő nem akarta meghallgatni, előre tudta, hogy mit akar mondani. Szavai homályos, hizelgő morajként szálltak föl körülte, mint valami imádság. Hogyan kétkedhetett volna benne, hogy szereti? Ezt bizonyítja minden, néma csodálata, félénk tisztelete, csöndes félreállása. Reszket, ha meglátja, sápad, ha távozik, térdre borulna, amikor elhalad mellette, s ki akarta hívni Croix-Mesnil bárót, mert azt hitte, hogy ő szereti.

Igen, Pascal az övé. Gyűlöl mindent, ami rajta kívül van s nem ő hozzá tartozik; irtózik apja fondorlataitól, vérét adná azért, hogy iszonyodást ne keltsen benne és soha sem remélte, hogy megnyerheti barátságát. Igen, ő hű szolga, lelkes védő lenne. S Antoinettenek eszébe jutott minden, amit Pascalról hallott s eddig figyelmére sem méltatott: nagy ügyessége az üzleti dolgokban, kiváló ügyvédi tehetsége, az apai zsarnokság ellen való küzdelmei. És folyvást fülébe hangzottak a marquis szavai:

— Ő lesz bátyádnak megszabadítója!

Mily titokzatos sejtelem vitte rá az aggasztánt, hogy Pascalt a Róbert megmentőjéül jelölje ki. Talán valami természetfölötti hatalom mutatta meg neki ködhomályos képzelgésében a fiatalembert? Azt mondá, hogy ismeri, pedig sohasem látta. Mily égi hang súgta fülébe nevét? Hogyan van az, hogy a végső pillanatban parancsolóan emelkedett föl szenvedései ágyán, hogy ezt a merész tanácsot megadja? S neki, Antoi-

nettenek, nem kötelessége-e, hogy kövesse ezt a tanácsot? Megigérte s lelke mélyén már meg is született a titkos remény. De aztán keserű mosoly ült ajkára. Megalázkodásnak az árán fogja ezt elérni? El kell mennie Pascalhoz, meg kell győznie, könyörögnie kell hozzá. Neki, aki egyszer világosan értésére adta, hogy nem létezik ránézve s hogy egy Clairefont-leánytól egy Carvajan csak megvetést várhat, neki most rimánkodni, sírni kell előtte...

Nos hát, örömmel fogja ezt megtenni! Minő áldozattól is riadna vissza, hogy bátyja kiszabadulását biztosítsa? S különben is, nincs-e vezekelni valója? Nem felelős-e részben a közös szerencsétlenségért? Megvetően, gőgösen viselte volt magát. Antoinette belenyugodott büszkeségének föláldozásába, s mintegy hadisarcul készült azt följánlani ellenségeknek. Fölkeresi, ha kell, magát Carvajant is; szembeáll a szörnyeteggel, bocsánatot kér tőle, amiért házukból kikergette, s megszerzi neki a teljes diadalörömet.

Ilyen gondolatok közt találta a virradat. Készen volt határozatával, gyöngének nem volt szabad több lennie. Csak azon gondolkozott, hogy mi módon juthatna el Pascalhoz. Utoljára is a véletlenre bízta a dolgot.

Hét óra felé Croix-Mesnil báró bejött hozzá a beteg szobájába. Ez tompa zsibbadtságban feküdt ekkor. Nem beszélt, lélegzete nehéz volt. Antoinette, barátja könyörgésének engedve, magára hagyta őt a beteg mellett. Szobájába tért, fölfrissítette arcát s pár percre ledőlt az ágyára.

Kilenc órakor, amint az öltözködéssel elkészült, az öreg Germain bekopogtatott, s jelenté, hogy Margueron orvos megérkezett, magával hozva Malézeau mestert is.

Antoinette a beteg ágya mellett találta őket. A szoba ablakai nyitva voltak, — így rendelte az orvos — s a rajtok beözönlő levegő és világosság fölleveníték a marquist. Szeme nyitva volt s az eszméletnek is adta némi jelét. A láz megszűnt, de némi izommerevség maradt a baloldalon s a betegnek nehezére esett a mozdulás. Az orvos sokkal nyugodtabb volt most, mint tegnap s mikor Antoinette belépett, épp azt magyarázta Malézeának, hogy betege milyen veszélyes állapotban volt, de most már javulásnak indult.

— Nem szabad fárasztani, — tévé hozzá, — s ami fődolog, ne beszéltessek.

Az orvos eltávozott, de Malézeaut ott tartotta Antoinette. El volt határozva a cselekvésre. Mert ha engedi, hogy Carvajan tovább is izgassa a közvéleményt, ezzel talán bátyja elítélését idézi elő. Elképzelte magában, hogy az esküdteket mint félemlítik Carvajan és társainak fenyegetései, vagy nyerik meg ígéreteik. Föltámadt minden előbbi aggodalma s egy nappal sem akarta késleltetni elhatározásának megvalósítását.

Amint Malézeauval egyedül maradt, leültette az öreg urat s minden bevezetés nélkül azt kérde tőle:

— Hogyan ejthetném módját, hogy a Carvajan úr fiával beszélhessek?

Malézeau elámult. Mindenre el lehetett készülve, csak erre a lépésre nem. Azt kérde magától, hogy Antoinette végső elkeseredésében nem valami szenvedélyes tette ragadtatja-e el magát. De midőn rátekintett, látta, hogy nyugodt és higgadt. Úgyesen intézett hozzá kérdéseket. A leány egyszerűen elbeszélte neki mindent, ami a mult éjjel történt s megvallotta, hogy atyja kívánságát úgy tekinti, mint égből jött parancsot.

Malézeau, mialatt hallgatta, különös érzékenyülés vett erőt. Talán, gondolá magában, csakugyan a legokosabb terv is ez: Pascalt az érzelmességgel nyerni meg. Carvajant pedig az anyagi érdekekkel elégíteni ki. Lehet, hogy barátságos egyezséget lehet kötni, amely vita nélkül adná oda az úri birtokot a polgármesternek. De nem jobb-e ez is, mint a fenyítő pör? Malézeau teljesen meg volt győződve arról, hogy minden vallomást, amely Róbertre nézve terhelő volt, Fleury, Tondeur és társaik sugalmaztak. Nem is tévedett. Ha Carvaján egy szót szól, azonnal más fordulatot vesz az egész ügy. Vádhatározat helyett a büntető eljárás megszüntetését lehet elérni.

— Hát bizony, kisasszony, — mondá Malézeau, miután gondolatait idáig fűzte, — a kísérletet meg lehet tenni, kisasszony . . . A fiatal Carvaján ma reggel érkezett haza a vasuton . . . Tehát a városban van . . . De nem gondolnám, hogy ön az apjával is szeretne találkozni . . . Úgyesen kell tehát kicsinálni a dolgot . . . Ha hajlandó lenne kisasszony, rám bízni . . .

— Csakis önben van még reményem . . .

— Akkor hát elvezetem önt a nőmhöz, én pedig elmegyek s kikémlelem a ház tájékát, hogy ön biztosra mehessen . . .

Pascal, huszonnégy órai távollét után, amely atyját ugyancsak kíváncsivá tette, csakugyan aznap reggel érkezett vissza Neuvillebe. Arra a kérdésre, hogy mi dologban járt oda, röviden azt felelte, hogy Havreban volt egy ügyfelénél. Mikor ezt mondta, elpirult kissé. Nem szokta meg a hazudozást. Havrei útja pedig csak egy kis roueni kirándulás volt. Azért ment oda, mert tudta, hogy egy régi iskolás társával fog ott ta-

lálkozni, akit nemrég neveztek ki főügyészi helyettesnek.

Aggodalmaktól zaklatva s mindenben, ami Róberttel történt, apja kezét sejtve, biztosan akarta tudni, hogy mihez tartsa magát s ezért határozta el ezt a komoly lépést. Az ügyész a szokott hivatalos tüntető nyájassággal és feszes-séggel fogadta; beszélt neki vagy félóráig a maga bokros teendőiről, a hivatalával járó nagy felelősségről, — hosszú, terjengős mondatokban. De amikor Pascal a Clairefont-ügyet akarta szőnyegre hozni, amaz hideg és gyanakvó lett s attól fogva csak félmondatokban beszélt.

— Bonyolult ügy . . . nagyon bonyolult . . . Nehéz vizsgálat . . . Nagyon ügyes és zárkózott vádlott.

Pascal azonban tovább faggatta kérdéseivel.

— De ni, kedves barátom, — mondá erre az ügyész, — hisz ön neuvillei ember s többet tudhat a dologról, mint én . . .

S felelet helyett ő kezdett kérdéseket tenni. Egy órai társalgás után Pascal, igen nyugtalanul, azzal a meggyőződéssel távozott, hogy a vádhatóság a végletekig kész elmenni. Szomorúan töltötte estéjét a fogadóban, mert csak másnap akart hazamenni, nehogy atyjában gyanút keltessen, aki délelőtt elment Lisorsba.

Pascal egyedül maradt otthon, bezárkózott a tőzsér írószobájába s dolgozni akart, hogy eltöltse az időt, de nem bírt uralkodni gondolatain, amelyek messzire elkalandoztak az előtte levő tárgytól. Képtelen volt egy helyben maradni, fölállt, odament az ablakhoz s kinézett. Borult idő volt, az égen nehéz fellegek száguldottak. Villám gyuladt, távoli dörgéstől követve, a napvilág elsötétedett, mintha a levegő hamuval lett volna tele.

A következő pillanatban nagyot dobbant az utcaajtó kalapácsa, mintha türelmetlen kéz rántotta volna meg, azután a folyosón suttogás hallatszott s pár pillanattal utóbb különös arckifejezéssel lépett be a szobába Malézeau mester.

Az öreg úr szemei sohasem pislogtak olyan erősen az aranyfoglalatú üvegkarikák mögött. Titokzatos hangon kezdé el:

— Atyja ura, nemde, Lisorsba ment kocsin? Ön egyedül van itthon? Pompás! Egy hölgy van itt, aki beszélni kíván önnel.

Pascalnak e szavak hallatára minden vére a szívébe tolult, térde megcsuklott, forgott vele a szoba. Elfogódott hangon kérdé:

— Ki az?

S bizonyos volt abban, hogy ezt a feleletet fogja hallani:

— Clairefont kisasszony.

De Malézeau még azzal sem töltötte az időt, hogy a feleletet megadja, hanem kinyitotta az ajtót, félreállt az útból s azt mondá:

— Tessék kisasszony . . .

S atyja rideg szobájának küszöbén Pascal szemközt állt Antoinettel. A leány fekete ruhát viselt, arca szenvedő kifejezésű volt, szemét az álmatlanság és bánat megvörösítette. Pascal sokkal elfogódottabb volt, mint ő. Nem is igen tudva, hogy mit cselekszik, széket tolt elibe. Antoinette leült s kérően intett Malézeaunak. Emez meghajtotta magát és kiment.

Magukra maradtak. Ez a pillanat, amelyet Pascal még tegnap az életével lett volna kész megvásárolni, most kínos zavarba ejtette. Arca égni kezdett, tüzes szúrásokat érzett minden hajszálának tövében. Azt mondá magában: Ha nem szólok, nevetségessé leszek; ha szólok, valami

együgyüséget találok mondani, amellyel haragját vonom magamra. S szemét olyan esdeklő kifejezéssel emelé a leányra, hogy emez megértette, hogy neki parancsolni, Pascalnak pedig engedelmeskedni kell. Antoinette szomorúan mosolygott, s olyan hangon, amely lelke mélyére hatott Pascalnak, mondá:

— Mint kérelmező jövök önhöz, uram . . . S hogyan mernék megkockáztatni ilyen lépést, ha bátorításomul nem szolgálna első találkozásunk? . . . A véletlen, mint látja, igen jól tudta, hogy mit cselekszik, midőn önt utamba hozta . . .

S Antoinettenek volt annyi lelkiereje, hogy igéző kacérsággal nézzen rá. Győzni akart. Pascal pedig a varázslat hatása alatt állva, még folyvást hallgatta, mikor már nem is szólott. Hát ő idézte föl annak a mély útnak az emlékét, ahol először találkoztak? . . . Mindez, ami ezóta történt, megszűnt: Antoinette önként vetett rá fátyolt. Kettőjükre nézve csak az a rövid élvezetes séta maradt meg, amelyet verőfényes nyári napon zöld lombok és nyíló virágok közt együtt tettek meg.

Pascal, ha kimondja azt, ami ajkán lebegett, azt mondja vala: Szeretem önt. De ezt nem akarta. Antoinette nyíltszívűen jött hozzá, egyedül maradt vele az ő becsületének védpajzsa alatt, s amellettszerencsétlen. Sohasem fogom neki fölfedezni, mondá magában Pascal, hogy mennyire imádom, de bizonyítom azzal, hogy neki szenteltem életemet . . .

Közelebb ment hozzá s szinte áhítatos tisztelettel mondá azon szép, mély hangon, amely Carvajant magát is meg tudta hatni:

— Tudom, kisasszony, hogy mi hozta ide s úgylátszik, mintha sejtelmem lett volna arról,

hogy látni fogom önt ma, mert tegnap Rouenban voltam, hogy bátyjáról hírt halljak.

Antoinette önkéntelenül kiáltotta el magát örömeiben és meglepetésében s rózsás pír borítá el arcát, hogy ilyen gyorsan és jól értették meg.

— Jó egészségben van és igen nyugodt, ezt hallottam felőle. Ami magát az ügyet illeti, az illetékes személyek még most nagyon zárkóztak . . .

— Talán még nincs is elhatározva semmi, — mondá Antoinette, kezeit összekulcsolva. — Talán még van idő . . . Oh, uram, ha ön hajlandó volna segítségünkre lenni! Érzem, hogy számíthatok önre, hogy gondolkozása egyenes, szíve nemes. Kérem, szóljon az érdekünkben Carvajan úrnak . . .

Pascal elsápadt e rettentő kérés hallatára, amely úgy tünteté föl az ő atyját, mint valami bakót, akinek a kegyetlenségét le akarják fegyverezni. Azt gondolá magában: Ime, így ítélnék felőlünk! Ez a leány a bátyja üldözőinek hisz bennünket . . . A kétségbeesés indulata szállta meg. Eh, de hát voltaképp nem igaz-e? S lehet-e ily bántó gyanú ellen csak méltatlankodnom is? Avagy nem igazolja-e a gyanút minden? Hiszen bennem is föltámadt az s majd megöl miatta a szégyen! . . .

Antoinette, látván, hogy Pascal hallgat, attól félt, hogy megsértette. Nyájas arccal mondá:

— Bocsásson meg, ha visszatetszést ébresztettem önben . . . De azt, amit kérnem kell, olyan nehéz elmondani . . . Egyetlen szót sem szeretnék kiejteni, ami atyja iránt való tiszteletlenségnek tűnhetnék föl; s mégis azt kell értésére adnom, hogy kegyelmet kérünk tőle . . . Az ő

kényétől, az önétől függünk . . . könnyűnek fogunk tekinteni mindent, amit tőlünk követelnek, ha kieszközölhetjük azt, hogy elnézőbb legyen a szegény Róbert iránt . . . Mindent, érti uram? S azért fordultam önhöz, mert úgy véltük, hogy az ön közbenjárása hatalmasabb lesz, mint bárkié.

Tehát egyedül csak bátyjára gondolt, tűnődik magában Pascal. Lelke titkos mélyében semmi sem vonzotta ő feléje. Szíve zárva van minden előtt, ami Róberten kívül esik, s csak az ő iránta való szeretet bírta rá, hogy legyőzze büszkeségét és könyörögni jöjjön. Pascal távol üzött magától minden hiú reményt, megfagyasztá gondolatait, lecsillapítá szíve forrongását.

— Ha tudná, milyen nehéz rajtunk a sors keze, — folytatá Antoinette. — Apám, Carvajan úrral való találkozása következtében . . . óh, nem vádoló . . . beteg lett, s állapota nagyon aggasztó . . . Minden csapás egyszerre ér . . . s nem tudom, merre forduljak, ahonnan veszély ne fenyegetne . . . Magam vagyok a házban . . . s ha segítségemre nem jött volna egy odaadó hű barát . . .

Sorvasztó gyanu támadt a Pascal szívében, arca elváltozott, keze ökölre szorult.

— Croix-Mesnil báró, — mormolá tompán.

— Igen, Croix-Mesnil báró, — ismétlé Antoinette, — szegény fiú, hozzánk való őszinte ragaszkodásáért csak szomorúság a jutalma.

Olyan szeliden, olyan gyöngéden s mégis olyan közönyösen mondta ezt, hogy Pascal ismét föléledt.

— Legyen meggyőződve, kisasszony, — mondá, — hogy mindezt kész vagyok megkísérteni, csakhogy kívánatát teljesítsem . . . De csakis

magamat kötelezhetem, ön pedig azt akarja, hogy apámról kezeskedjem...

Antoinettenek úgy tetszett, hogy az, akit meghódítani akart, kisiklik kezéből.

— Nincs-e teljes hatalma fölötte? — mondá hévvel. — Avagy nem mondták-e nekem, hogy ön mily helyet foglal el az ő gondolataiban? ... Óh, kérem, legyen nekünk hű szövetségesünk ... vegye a kezébe ügyünket ... Csak Róbertet! ... Rajta kívül semmi sem aggaszt bennünket s érette szívesen lemondunk minden egyébről.

— Földjeikről, kastélyukról, minden vagyonukról . . . nemde? — mondá keserűen a fiatal-ember.

Antoinette érezte, hogy veszedelmes talajon jár, de nem kellett-e meghatározni a földadási szerződés föltételeit? ... nem mert szólni s nézte Pascalt, aki nehéz fővel, borus homlokkal járkált a szobában. Majd megállott, kezét végighuzta szemén, kebléből zokogáshoz hasonló sóhaj szakadt föl, aztán leült az ablak mellé, mintha teljesen megfeledkezett volna arról, hogy nincs egyedül. Szenvedett. Antoinette megsajnálta, oda-ment hozzá s olyan hangon, amely Pascalt meg-reszketteté, mondá:

— Megsértettem? Kérem, bocsásson meg...

A fiatalember sötét arccal nézett rá.

— Megsértett, engem? Hogy-hogy? Hát sér-tés az egy Carvajannak, ha pénzzel kínálják?

S fájdalmasan nevetett.

Antoinette megdöbbsent s elnémult.

— Miért volnék olyan érzékeny? — folytatá Pascal. — Nem tudja-e mindenki, hogy ebben a házban az anyagi érdek az egyetlen szabály? ... Az ön beszéde józan, alapos ... Végre is itt csak üzleti ügyről van szó! ön nem ismer engem, nem

tudja, hogy van-e lelkem és szívem... Honnan is gyaníthatná, hogy fáj nekem az, ami körültem történik? Ki közölte volna önnel fölháborodáso-mat, fájdalमत? Vagy talán lehetett önnek sejtelve arról, hogy én büszke és önzetlen is lehetek? Ne higye: Carvajan vagyok: tehát kapzsi, megvásárolható lélek. Az alku, amelyet ajánl, előnyös, — semmi kétség hát, hogy elfogadom. Vegye számításba szívtelenségemet, s eltalálta a helyes módot és nem fog csalódni...

Arcát, mialatt ezeket mondá, földúlta a he-
ves szenvedély. Antoinette lassan csóválta fejét
s nyugodt hangon mondá:

— Én pedig éppen ezt nem hiszem. Bizo-
nyos vagyok benne, hogy ön jó ember s hogy a
kérés és könny százszorta többet fog használni
ügyünknek, mint a legelőnyösebb ajánlat...
Azokért, amiket értünk tenni fog, nem is ígérek
egyebet, mint őszinte hálámat s nem kívánok ön-
től más ígéretet, mint azt, hogy kezet adjon...
Akarja?

S a kis kéz, amely a couvrechamps-i úton
olyan sértően suhogtatta volt a lovagostort, most
nyitottan, hizelgően nyúlt eléje. S abba a rózsá-
színű, bársonyos tenyerébe bele kellett tennie
minden elfogultságát és haragot, hogy ő aztán
szélnek szórja örökre. Megérinteni e finom, nyu-
lánc ujjakat, annyi volt, mint rabszolgává lenni,
Antoinettenek szentelni magát. Annyi volt, mint
ellene nyilatkozni Carvajannak.

Pascal habozás nélkül szánta el magát. —
Hiszen amióta hazajött, készen volt erre. Nem
táplálta azt a reményt, hogy valaha megnyerheti
szerelmét, nem ringatta magát ábrándba amaz
érzelmek felől, amelyek a leányt vezethették. Csak
azt látta, hogy kérlelhetetlen kényszer készíti
arra, hogy lebírja büszkeségét, talán szemérmét

is. Megsajnálta és rövidebbé kívánta tenni megpróbáltatását. Elfogadta az elibe nyújtott kezét, gyöngén, meghatott tisztelettel szorította meg s fejet hajtva, mondá:

— Legyen nyugodt, kisasszony, sem szereteteiben, sem vagyonában nem fog szenvedni. Becsületeмre fogadom.

Antoinette nagy örömében nem talált szót a feleletre s a rettenetes ígéret olyan ünnepiesen hangzott a komor szoba csöndjében, hogy maga Pascal is megdöbbsent tőle.

— De gondolja meg uram, — mondá a leány, — nem kívánom, hogy bármit is tegyen az érdekünkben, ha az ártalmára lehetne.

— Semmi sem lehet inkább ártalmamra, — viszonzá Pascal, — mint az, ha közvetve is csatlakoznám olyan cselekedethez, melyet lelkiismeretem kárhoztat.

Antoinette helyeslően intett fejével s szemében sajtáságos fény villant meg. Hangja is mintha lágyabb, olvatagabb, csaknem gyöngéd lett volna.

— Mindegy, — szólt tovább, — azt kívánom, hogy nagylelkű ígérete csak oly mértékben kötelezze önt irányunkban, amelyet önmaga határoz meg...

S mintha attól félt volna, hogy büszkeségének ez a végső föllobbanása sérti a fiatalembert, hozzátevő:

— Bármilyen lesz is e beszélgetésünk eredménye, legyen róla meggyőződve, hogy teljes becsüléssel és mély hálával fogok róla megemlékezni.

Ismét kezét nyújtott s Pascal most már nem félt megfogni és megszorítani azt a kezét, mintha bársony puhaságának az érintése feloldhatatlanul fűzte volna Antoinettehez.

Az ajtó megnyílt. Malézeau bejött s Antoinette már az utca végén volt, midőn Pascal a küszöbről még folyvást nézte.

Lassan ment föl a lépcsőn s bezárkózott szobájába.

Este hét órakor Carvajan megjött Lisorsból. Ki volt éhezve, mert hét mérföldet járt meg kocsin. Nagy kiabálva parancsolta be az ebédet s egyenesen az asztalhoz ült. Fia bejött hozzá. A tőzsér jókedvű volt. Nagy élénkséggel beszélt, elmondva, hogy minő üzletben járt oda s milyen szép nyereségre van kilátása.

— Hah, he jól esett az ebéd . . . de meg is szolgáltam érte! Hát te, fiu, mit míveltél?

Pascal megrezzent. Elmondja-e bátran a történeteket, vagy pedig ügyesen készítse elő atyját a különös közlésre? Még nem mert szólani. Kitérően mondá:

— Itthon voltam egész nap . . .

Carvajan hegyezni kezdte a fülét. Fia hangjában valami különös csengést vett észre. Ránézett, s úgy találta, hogy arca zavarodott. Azt gondolá magában: Ez a fiu sántikál valamiben; ki kell már egyszer vallasnom . . .

— Gyerünk a szobámba szivarozni, — mondá az asztaltól fölállva.

Átmentek a sötét, nagy szobába, amelyet csak az íróasztalon álló lámpa világított meg. S Pascal kéjes mámorral érezte meg a szoba levegőjében már elgyöngülten lebegő illatot, amelyet Antoinette hagyott ott: lenge nyomát az ellenség házában való időzésének. Carvajannak olyan szaglása volt, mint a vadembernek; nagyokat szívott, de egy hangot sem szólt. Nagy léptekkel járt föl s alá, szokása szerint. Gyanúja, amelyet benne fia magaviselete ébresztett, erős-

bödni kezdett s nyomasztó aggodást keltett benne. Összejátszik talán azokkal a kastélybeliekkel? — kérde magától. De hogyan? mi úton?

E kérdés feszegetésébe elmerülve, egyre nagyobbakat lépett, az ablaktól az asztalhoz menve, midőn az utcai oldalon álló konzolon egy darab fekete szövet vonta magára figyelmét. Gépiesen ment oda, megnézte, női fátyolt ismert föl benne s kezébe kapva azt, fölkiáltott:

— Hát ezt ki hagyta itt? Ki járt itt az én távollétemben? Teringettét! Nem hiába éreztem mindjárt . . . idegen szagot . . .

S szeme elibe tartotta Pascalnak a fátyolt.

— Te itthonülő uram, aki egész nap ki sem mozdulsz a házból, tudhatsz a dologról . . . Ez a piperedarab nem neuvillei hölgyé . . . Azok hál' Istennek nem takargatják el az arcukat . . . Tán csak nem . . .

Föltevése olyan képtelenségnek látszott, hogy ki sem merte mondani. Ugy maradt ott, kinyújtott kezében gyűrögetve a finom ibolya-illattal áztatott fátyolt, haragtól eltorzult képpel. Pascal behunyta szemét, hogy ne lássa atyját, akitől úgy irtózott, s megerősítve magát elhatározásában felelt:

— Ne kutassa. Clairefont kisasszony volt itt . . .

— Ugy? — mondá Carvajan gúnyosan. — Nagyon odáig lehetnek odafenn, hogy a büszke Antoinette rászánta magát, hogy idáig leereszkedjék . . . S te elfogadtad?

— El.

— Mit akart?

— Közbenjárni övéi érdekében önnél.

— Közbenjárni? No lám! Be hamar alázas lett! . . .

Más hangba csapott át s szigoruan tekintve fiára, mondá:

— Hát miért nem mondtad el a dolgot mindjárt, mikor hazajöttem!

— Mert azt reméltem, hogy rövid idő alatt kedvezőbb hangulatra birhatom önt.

A két férfi összenézett. Csend következett.

— Ugy? Azt remélted? . . . No lám! Azt gondolod, hogy amolyan teddide teddoda vagyok, akivel úgy bánik az ember, ahogy akar? Olyan ember vagyok én, aki egy szeszély kedvéért megváltozik s egy kis pityergésért lemond a terveiről? . . . A hölgyecske nyilván hatni iparkodott rád könnyes pillantásaival, be akart hálni színeskedő szavaival! . . . De hát végre is, nem csupán azt mivelte itt, hogy sóhajtozott, ugyebár? Nyilván beszélt is egy keveset . . . Mit mondott? Mit ajánlott? Mikor békét kér az ember . . . annak föltételei vannak . . . Hagyjuk a kérdés érzelgős oldalát s lássuk a gyakorlatit . . . először is hát mit akar?

— Hogy szabadítsa meg a bátyját és kiélje az atyját.

— Vagyis más szóval: bizonyítsam be napnál világosabban, hogy Clairefont úrfi olyan ártatlan, mint a bárány, az öreget pedig, akit itt tartok a tenyeremben ni, eresszem el, hadd menjen . . . Veszettadtát! És mit ajánlanak ennek fejében? Nyilván örökkétartó hálát? . . .

— Clairefont kisasszony nem állapított meg föltételeket.

— Hát ki fogja megállapítani? szedtevedte? — kiáltott föl Carvaján, akinek barna képe sötétvörös lett.

— Ön apám, — felelt Pascal hidegen. — Nem ön-e az úr?

Carvaján gyanakvóan nézett fiára s ravaszul mondá:

— Én vagyok az úr, az igaz . . . De a helyzet kényes . . . És két vélemény többet ér, mint egy . . . Mit csinálnál te, ha az én helyemben volnál!

— Ezt sohasem titkoltam, apám, s mihelyt hazajöttem, engesztelékenységre intettem önt . . . Ön volt az erősebb . . . illet, hogy nagylelkűen viselje magát . . . Ezt mondtam önnek . . . S akkor azok, akiket ön ellenségeinek tekintett, még ellenállottak! . . . Mit mondjak ma, midőn le vannak győzve, kétségbeesve, és kegyelmet kérnek? . . . Nem tanácsot adok többé, kérést teszek. Legyen könyörületes, ne sújtsa a földön heverőket . . . Forduljon el ezektől a Clairefontoktól, akik nem léteznek többé . . . Ne bántsa a fiút, akinek egyetlen vétke az a név, amelyet visel és engedje meghalni az apát békességben, az elkallódott, elszegényedett birtokon . . .

— A fiút! — kiáltott föl Carvaján dühösen. — Feleded, hogy téged az egész város szemelátára megsértett? Az apát! Nem tudod-e, hogy tegnap reggel kalapáccsal akart leütni . . . A földön hevernek? . . . Mit csinálnának akkor, ha talpon állnának? nem ismered őket: zsványok! . . .

Egészen nyugodt lett, s kezét zsebébe dugva mondá:

— Különben hát, szép, szép, barátocskám, de ők négyszázezer frankommal adósok!

— A birtok kétannyit ér!

— Teringettét! szépen is volnék a nélkül.

— Apám, — szólt ismét Pascal meghatottsággal, amely rezgővé tette hangját, — ne foszson meg annak a reményétől, hogy meggyőzhetem önt . . . Hozza meg nekem ezt az áldozat-

tot s holtomig hálás leszek érte! Cserében érte kívánjon tőlem amit akar, s előre is beleegyezem. Szolgája leszek, hozzászegődöm szerencséjéhez, diadalra juttatom becsvágyát. Napjaimat, éjjeleimet kizáróan önnek szentelem . . . de mindenre kérem, ami szent, ne tagadja meg tőlem azt, amit kérek . . .

Carvajan odament fiához s rettenetes gúnynyal mondá:

— Ugyan mit ígérték, ha jól végzesz?

— Apám! — kiáltott föl a fiatalember.

— Fiam vagy-e, vagy a Clairefontok ügynöke?

— Nem fiú-e az, aki tiszteltnek és becsültnek akarja látni az atyja nevét?

— Tisztelet, becsület, no éppen a te szádba valók ezek a szavak! Nos, hát te becsületes ember, mondd ki bátran, amit gondolsz, legyen bátorságod az áruláshoz! . . . Azt gondolod, csak most veszem észre, hogy ellenséget tartok a tulajdon házamban? Azt képzelted, hogy megcsalsz! . . . Ahhoz még nagyon fiatal vagy! . . . Bamba, aki elszédítteti magát egy leánytól s rá akarja szedni az apját: Fogd pártját, védelmezd, sóhajtozz! Bolond, majd meglátod, hogyan fog érte megjutalmazni! . . . Hah, meg akartam tudni, hogy hányadán vagyunk s most már tisztában vagyok; kacérkodott veled a szép Antoinette s te rabja lettél . . . De hiszen majd megtanít ő tiszteletre, becsületre!

— Apám! — kiáltott föl Pascal másodszor.

— Merd hát mondani, hogy el nem varázolt; merd tagadni, hogy nem szereted!

Pascal, aki az apja hangja alatt meggörnyedt, most fölegyenesedett s szenvedélytől lángoló arccal viszonzá:

— Nos hát, igen, szeretem s ez lesz életem boldogtalansága, mert, kettőjük közt állok: ön az egyik, akit kérlelhetetlennek találok s ő a másik, akit szentnek szeretnék tartani. Apám, könyörölgjön rajtam! Minden csapás, amelyet rájok mér, az én szívemet fogja érni. A végzet rendelése volt ez . . . Nem kerestem én Clairefont kisasszonyt . . . Találkoztam vele anélkül, hogy tudtam volna, kicsoda . . . S mikor eszmélni kezdtem, már későn volt . . . Szavamat kötöm le, hogy sohasem fogom őt viszontlátni, ha ön kímélni akarja . . . Nem ismerem sem atyját, sem bátyját . . . Az én szemeim előtt csak ő áll. Egyedül ő! Ön nem gyűlölheti, hiszen sohasem vétett önnek . . .

— Így vagyunk? — szólt Carvaján. — Úgy gondolom, elég türelmes voltam, de most már mérgecseni kezdesz! Megengedem a szeszélyt, de csak úgy, hogy rövid ideig tartson! Nincs emberi hatalom, amely nemet mondasson velem, mikor egyszer igent gondoltam! Már pedig én ezelőtt harminc esztendővel megfogadtam, hogy kiteszem a marquist a kastélyból s én ülök bele!

— Én pedig, apám, az imént fogadtam meg, hogy ebben meg fogom önt akadályozni!

— Ah, igazán! megfogadtad? — mondá Carvaján megdöbbentő nyugodtsággal. — No hát a magad kárán fogod megtanulni, hogy sohasem szabad vakmerő fogadást tenni . . . Két hét múlva érted? két hét múlva a Clairefontok birtoka dobra, a marquis pedig az útszélre kerül.

— Nem kerül, apám, mert ön holnap ki lesz fizetve:

— Az ám, kacagott a tözsér. — S ugyan miféle pénzzel?

— Az enyémmel!

Ha a ház abban a pillanatban összedől, az sem idézett volna elő olyan kábító hatást.

— Jól meggondoltad-e, — dadogott Carvaján, — hogy mit mondtál?

— Épp úgy meggondoltam, mint ön azt, amit tenni akar!

— Föl akarod forgatni a terveimet?

— Mindent meg fogok tenni, hogy ezt a rút fosztogatást megakadályozzam!

— Honnan veszed a merészséget, hogy így beszélj velem?

— Az iszonyodásból, amelyet bennem eljárása gerjeszt!

Carvaján erre fenyegetően, ijesztően közeledett fiához.

— Ah, hát ide jutottunk! — kiáltá. — Te fenyegetsz és sértegetsz? Nohát, könyörtelenül fogom üldözni azokat, akiket védelmezel! Úgy? Ők azt gondolták, hogy ügyes fogást tettek, mikor téged magukhoz csábítottak? Azt remélték, hogy te ellened majd nem harcolok? Meg fogják látni, hogy mit tudok, mikor szembeszállnak velem! Gyönyörű pártfogóra tettek szert! . . . S te ugyancsak merész vagy, hogy az apáddal mersz kikötni! . . . Bárgyu te, aki mindent elhiszesz, amit neked azok a Clairefontok ígértek . . . Hiszen képmutatók azok! . . . Téged csak eszközül használnak . . . A lánnyal kerítették horogra . . . Kiszúrták vele a szemedet . . . Óh! nem fösvénykedik ő a kedvességgel . . . Kérdezd csak a katonatisztet! . . . De te irántad csak megvetést érezhet . . . Semmi ember vagy, az apád fia . . . Nemesi címed sincs! . . . Ha majd kikapartad a gesztenyét a tűzből, elcsapnak, mint valami lakájt! . . . Ugyan értsd meg hát a dolgot . . . Passal . . . barátom! . . . Én meg nem csallak . . . nyíltan és őszintén beszélek . . . Bizonyos felsülésnek mégy elébe . . . Odajutsz, hogy megszegettél minden

kötelességet... megtagadtad az apádat, csak szegyenben maradsz... Nos, hallgatod-e, amit mondok?... Felelj hát... Meredt szemmel állsz ott... Értesz?... No beszélsz-e már?... Hiszen föl van vágva a nyelved!... Engedj egy kis gondolkozási időt... Ne adogasd olyan könnyen a százezer frankot... Veszettadtát, nehéz ám a pénzt megkeresni... S ők hamar a nyakára hágnak a tiédnek! Pascal te... Pascal?...

Odament hozzá, karjaiba fogta, szorongatta, cirógatta, gyöngéden, rábeszélően szólott hozzá, hangját egyre változtatva s minden áron meggyőzni, megnyerni iparkodva őt. De Pascal érzéketlen, néma, süket maradt rendületlen akaratának vértje alatt. Carvaján végre dühtől tájékozóan kiáltott föl:

— Ki innen, nyomorult, elkergetlek! Hitvány fiu, aki eladja az apját... Meggyilkolja!... Igen, igen, megölsz! Mert ha a posványban nem látom azokat a Clairefontokat, meghalok! Csakis azért éltem, hogy megérjem azt az órát, amikor leverve, összetörve tartom őket a sarkam alatt!... S te megrabolsz ettől a várva-várt perctől... Eredj... Eredj hát! Mert még bajod lesz!

— Apám... — könyörgött Pascal.

— Megtiltom, hogy apádnak szólíts... Egyébiránt csakugyan az vagyok-e? Mikor látnom kell, hogy mit cselekszel, kétkedem benne...

Pascal elnémult az iszonyattól, a düh eme kifakadásának hallatára, amely semmiféle fenyegetéstől, semmiféle káromlástól nem riad vissza. Kétségbeesetten bocsátá le kezét s az ajtó felé indult.

Carvaján egyszerre ért vele oda, hogy még egy végső kísérletet tegyen.

— Pascal... Nohát egyezkedjünk leg-

alább, — mondá réveteg szemmel, de világos elmével. — Ne fizess . . . s én békén hagyom őket . . .

— Nem apám . . . nincs többé bizalmam ön-höz . . . Megcsalna . . .

Carvajan feje tetején égnek meredt a szürke haj, meg akarta ütni fiát, de karjai erőtlenül hulltak le. Kiáltani, káromkodni akart, de csak ezt dadoghatta:

— Ha anyád itt volna, megátkozna.

— Nem átkozna, — viszonzá Pascal büszkén emelve föl fejét.

S a tehetetlen dühtől elkábultan hagyva ott a vén embert, távozott.

X.

Másnap Neuville lakossága csaknem olyan nagy elégedettséggel, mint meglepetéssel értesült arról, hogy a Carvajan—Clairefont viszály egészen új fordulatot vesz ama szakadás következtében, amely a polgármester és fia közt történt.

Általánosságban beszélgették, hogy Pascalt az apja együtt találta a kastélybeli kisasszonnyal s nagy fölháborodásában elkergette a házból, sőt ki is fogja tagadni. Pascal Malézeau mesternél vett szállást. Persze, hogy aztán vége-hossza nem volt a magyarázatásoknak.

Malézeau másnap tudatta a polgármesterrel, hogy az ő részére fölvette és javára írta azt az összeget, tőkével, kamattal és költségekkel együtt, amellyel neki Clairefont marquis tartozott. Vége volt tehát mindennek, s harminc év türelmes munkája pillanat alatt semmivé lett!

A Clairefont-kastélyban aránylag nyuga-

lom uralkodott. A marquis állapota javult, s Antoinette a Pascal ígéretében bízva, ismét remélni kezdett. Őszintén megvallotta lépését Croix-Mesnil bárónak, akit Carvajan fiának ez a váratlan közbelépése lelke mélyéig zavart meg. A szerelmesek sajátos éles érzékével titkot sejtett meg, veszedelmet gyanított. Mi más ellenállhatatlan hatalom, mint Antoinette szépsége, tette volna a tegnapi ellenséget ma már szövetségessé?

A Carvajan és fia közt történt szakítás után való napon hazaérkezett Rouenből Saint-Maurice kisasszony is, akit sógora betegségének a híre nyugtalanított. Arca megnyúlt ugyan a gondtól, de „skárlátabb“ volt, mint valaha. Mikor mindent elbeszéltek neki, s főképp a Pascal tehetségéhez és a Carvajan névhez kötött várakozásokat, a vén kisasszony így kiáltott föl:

— Mindig gondoltam én, hogy az a Pascal derék fiú! Oh, ha visszaadja szegény Róbertemet . . . azt kérheti tőlem, amit akar . . . Neki adom, akármilyen lesz is! . . .

Croix-Mesnil báró halvány mosollyal jegyzé meg:

— Ne mondja ezt neki sokszor, kisasszony. Ki tudja, meddig mehet becsvágya?

— Ilyen szolgálat után nem mehet túlságosan messzire! — viszonzá hévvel Izabella néni. — Egy Clairefontnak a becsülete és a szabadsága fölér minden egyébbel, amink van! Úgy-e, Antoinette?

— Úgy, néni, — mondá a leány hidegen.

Fölállt, hogy félbeszakítsa a társalgást s Malézeauval a terrászra menve ki, fölvilágosítást kért tőle a szerencsés elintézési mód felől, amellyel Carvajannak az üldözését megghiúsította. Malézeau elmondta neki, hogy talált vala-

kit, aki igen előnyös föltételek mellett adott kölcsönt.

Az üzlet és gyári ipar most pang, s a tőkepénzesek örülnek, ha biztos elhelyezésre tehetnek szert. Az új hitelező teljesen kifizette az adósságot s magát tábláztatta be a birtokra: évi ötös kamat fizetése mellett, ezután nyugodtak lehetnek. Amint a pörnek vége lesz, a Bányát azonnal munka alá vétetik egy mérnökkel, mint igazgatóval. S ha a marquis okosan viseli magát, pár év alatt az adósság törlesztve lesz. De ehhez az kell ám, hogy ezentúl ne lánghesz, hanem gondos családapa legyen.

Antoinette mély megindulással hallgatta Malézeaut. Megszorította kezét s szeméből könnyek peregtek, mialatt fáradozásáért köszönetet mondott.

— Kisasszony . . . — dadogá a jó öreg, — meg vagyok hatva kisasszony . . . Kisasszony . . . nagyon is nagy köszönetet mond azért a csekélységért, amit tettem . . . Kisasszony . . . Másé az érdem, kisasszony . . . nem az enyém . . .

Megijedt, hogy talán máris sokat mondott, nagyot nézett a leányra, s elhallgatott.

— Ami apámat illeti, — mondá Antoinette, — megvan az a szomorú bizonyosságom, hogy sem kedve, sem képessége nem lesz többé régi foglalkozásához. Úgy tetszik, mintha lelke rugóját a szörnyű rázkódások eltörték volna. Ereje visszatérőben van, beszél, figyel, emlékszik, de lelki erő, akarat nincs benne többé . . . Mosolygó, szelíd gyermek . . . Hiszen majd meglátja . . . Margueron orvos azt mondja, hogy igen sokáig élélhet így.

Antoinette Pascalról szeretett volna Malézeuval beszélni, hogy teljesebb tudomása legyen

arról: mi történt a vásár-utcai kis házban, mikor ő onnan eljött. Nyugtalan, zavarodott volt, életében először, s nem volt nyugodt a lelkiismerete felől sem. Nem ő szított-e harcot az apa és fia közt? S nem kényszerítette-e Pascalt, ennek nemcsak érzelmeire számítva, hogy Carvajannal szakítson? Ó, Antoinette tehát az oka a történeteknek. Minden baj, ami Pascalt éri, minden kár, amit szenvedhet, tőle származik. S mindezeknél fogva hallgatag kötelezettség csatolja őt ahhoz a fiatalemberhez.

S a büszkeségének fáj ez a gondolat. Azt kellett éreznie, hogy nem független attól az idegentől. El kell őt szenvednie, túrnie kell, hogy a kastélyba járjon, nyájasan fogadnia, sőt hálát is tanúsítania iránta, amelyet megérdemel.

— Apám már mondotta, hogy látni kívánja Pascal urat, — szólt Antoinette. — Mikor jön el? . . .

— Azt nem tudnám megmondani, kisaszszony. Különös természetű fiatalember az. Vad és magányt kedvelő . . . A feleségem még nem bírta rávenni, hogy velünk étkezzék, amióta a házukban lakik. Attól fél, hogy alkalmatlan talál lenni, s jobban szeret félrevonulni . . . Nagyon kellene csalódnom, ha ide is eljönne mindaddig, amíg nem multhatatlanul szükséges.

Antoinette megkönnyebbülten lélegzett. Attól félt, hogy ostromnak lesznek kitéve, s most azt látta, hogy inkább ők lesznek majd kénytelenek utánajárni a védőjöknek. Szinte boldoggá tette ez a tartózkodás. Szabadabbnak érezte magát.

Pascal ezalatt elhatározta, hogy alattomban maga indít vizsgálatot ama körülményekre nézve, amelyek a fiatal Clairefont grófot az igazságszolgáltatás kezébe juttatták. Mindjárt az első

lépéseknél egy másik, hasonló nyomozásba ütközött, melyet apja megbízottjai vezettek, s melynek nyilvánvaló célja az volt, hogy bűnösségi bizonyítékokat találjanak ott, ahol ő az ártatlanság jeleit kereste. A támadás és védelem tehát már megtették az intézkedéseket, megvonták az ostromvonalakat és hozzáláttak a hadrendezéshez.

Pascal csakhamar arról győződött meg, hogy a birói vizsgálat nem szorítkozott csupán azoknak a terhelő körülményeknek az összeszedésére, amelyeket Róbert ellenében olyan könnyen lehetett fölhozni, hanem lelkiismeretesen indult meg más irányba is, amely több gyanus egyén kihallgatására vezetett. Egy házaló üstfoltozó, aki a 25-iki éjszakát Couvrechampsban töltötte, annak a világos bebizonyításával mentette ki magát, hogy ugyanabban az időben másutt volt.

A Pirókot, mint aki az est egy részét Rózával töltötte, szintén kihallgatták. De semmit sem lehetett belőle kivenni. Lesóványodottan, elkényszeredetten, ijesztően rángatódzó arccal, amely nevetős és bamba volt, állott a kihallgatók elibe. Némaságából csak fenyegetésekkel lehetett kiriasztani, s akkor is csak egyes kiáltásokat hallatott, amelyek inkább vadállati, mintsem emberi hangok voltak. A saucellei bérló, aki a kihallgatáson jelen volt, közbelépett az eszelős érdekében. Kedvező véleményt mondott felőle.

— Leszámítva azt, hogy nehezen beszél és nagyot hall, ami nem mindig hiba, — mondá paraszt ravaszsággal, — jó cseléd... Tud a juhokhoz... s korcsmába nem jár... Szerette azt a Rózsi leányt... az ám, mert mondhatni, az nevelte... Jó volt hozzá, ő meg úgy járt utána, mint a hűséges kutya... Nem hogy bántani tudta volna, de halálíg védelmezte volna!... Különben is akkor éjjel két óra felé jött haza,

úgy fél három tájon... A feleségem hallotta is, amikor az akol ajtaja nyílt s azt mondta: Most jött haza a juhász.

Erre a Pirók reszketni kezdett, arca fakóra vált, panaszosan vonított, mint az eb, amikor megugatja a holdat, kapkodni kezdett a levegőbe s vonaglásba esett.

— Tetszik látni, — mondá a bérlő, — megölné az ember, ha sokáig kinozná ezzel... Háborodott egy kicsit, de attól ne tessék félni, hogy egy légynek is ártana!

Hogyan lehessen kihallgatni egy elmezavarban szenvedőt, s mi fontosságot lehetne tulajdonítani vallomásainak, ha felelne is a kérdésekre? Békében hagyták hát a juhászt.

A Carvajan emberei azonban folytatták a vakondok-munkát. A tanukat szemérmetlen vakmerőséggel készítették ki. Tondeur több ízben elment Tuboeufékhez Couvrechampsba, kérdezősködött szükségleteik felől s hosszasan kérdezte ki őket, hogy hogyan is volt csak az ő találkozásuk Róberttel és Rózával, a bálból hazamenet? Tuboeufnak, aki kőműves volt, számolnia kellett Tondeurral, s a fakereskedő látogatásai után eleven és beszédes lett.

Margueron orvost meg Dumontier és Leglorieux keresgették föl. Az orvosnak eladó lánya s csekély vagyona volt. Annyira mentek, hogy fényes házasságot helyeztek neki kilátásba. Nem kívántak tőle semmit, megbíztak okosságában — de világos volt, hogy Róbertnek az elítéltetése hasznos lesz rá nézve. Az orvos váltig hallgatta őket s keveset szólt... S azt a meggyőződését, hogy Róbert ártatlan, csak megerősítette az a körülmény, hogy erőnek erejével bűnösnek akarták bizonyítani.

Az a lovász, akinek a fiatal gróf régebben eltörte a karcsontját, eltávozott a környékről. Utána nyomoztak s rá is akadtak Mortagneban, ahonnan majd elhozzák terhelő tanunak.

Szóval az ellenséges párt a legnagyobb tevékenységgel űzte munkáját. A városban már is az a hír keringett, hogy egy híres, a legveszedelmesebb nyelvűnek ismert párisi ügyvéd fogja képviselni Chassevent apót, mint magánpanaszost. Mindezek a hírek, amelyeket a kastélyba Saint-Andréék és Touretteék, akik határozottan a Clairefontok pártjára állottak, megvittek, Saint-Maurice nénit szörnyű izgalomba ejtették. Minden áron látni akarta Pascalt.

— Ha legalább beszélhetnék vele, ha megtudhatnók, hogy mit gondol, mit remél... Az ügyvéd dolga először is az, hogy megnyugtassa a felelt, aztán pedig, hogy megnyerje pörüket... Miféle láthatatlan ügyvéd ez? A nevének az erkölcsi befolyása, megengedem, nagyon jó! De nekem nem lesz hozzá bizodalmam mindaddig, amíg egy álló órahosszat lélegzetvétel nélkül nem beszél előttem...

Antoinette, nagynénje unszolásának engedve, kénytelen volt írni Malézeának, hogy hozza el Pascalt a kastélyba.

A fiatalember sohasem érezte magát anyyira fölindultnak, mint akkor, midőn öreg barátjával együtt a kastély rácsozata előtt a kocsiról szállott, az oszlopokon még most is látható volt a sárga hirdetmények nyoma. Éppen itt, e fák mögött húzódott meg egy este Pascal, midőn a park kerítése körül ólálkodva, a kutya megugatta s Antoinette szelid szóval csitította el az állatot, amely az ő közellétét megérezte.

Pascal azt sem tudta, hogyan ment keresz-

tül az udvaron, csak azon vette magát észre, hogy az előcsarnokban van. Egy ajtó nyílt meg előtte s a szalonban Saint-Maurice kisasszonyt, a marquist és Antoinettet pillantotta meg. Szemére köd borult, a vér süvöltően csengett fülében, úgy rémlett előtte, mintha lángteremben járna.

Egyszerre csak a Malézeau hangját hallá.

— Pascal Carvajan úr, akit van szerencsém a marquis úrnak bemutatni... Kisasszony... Pascal Carvajan úr...

A marquis, aki fehér haja alatt még nagyon sápadt volt, mosolygó arccal maradt ülve s kezével intve, mondá:

— Isten hozta!

Pascal meghajtotta magát s leült a kandalló mellé egy székre, amelyet Antoinette tolt előre.

A kastély nem omlott a fejére ennek a Carvajannak, aki vendége lett a Clairefont-családnak. Az ódon hajlék inkább jó barátot látszott benne fölismerni, s derűssé, vendégszeretővé lett. A látogatás első negyedórája Pascalra nézve abban telt el, hogy vissza iparkodott nyerni önuralmát, megerősíteni homályos látását, lecsillapítani dobogó szívét, összeszedni szétzüllött gondolatait s kényszerítette magát arra, hogy körülnézzen. A faragott szürke faburkolattal ellátott terembe derűsen áradt be a világosság, fényt vetve a bútorok ódon kelméire s szikrákat csalva ki a velencei csillárból. Virágtartók fogták el az ablakok nyílását. A kandallóval szemközt zongora állott, amely nyitva volt, mintha Antoinette éppen az imént hagyta volna abba a játékot, amikor a vendégek jöttek. A marquis tágas zsöl-léjében ülve, folyvást mosolygott s üres hangon beszélt, amely csöngettyüre emlékeztetett. Kö-

rülte voltak: leánya, kinek lába előtt hű kutyája hevert, mozdulatlanul, mint egy sphinx, Izabella néni, aki olyan vörös volt, mint a háborgó kráter, meg Malézeau.

Pascal aggódó szemmel kereste Croix-Mesnil bárót, nem látta. Talán a kastélyban volt valahol, vagy talán visszatért Evreuxbe, a szolgálatba. Malézeau beszélt s Izabella néni felelt neki. Antoinette komoly, szomorú arccal, szórakozottan hallgatta őket. Pascal kétszer érezte, hogy a leány tekintete reá tapad. De nem merte fölemelni szemét. Azt gondolta magában: Lehet-séges-e? Valóban én vagyok-e itt mellette ebben a szobában? Annyi gyűlölködés és megvetés után legyőztem-e ellenszenvét? . . . Egyszer már kezet adott s most megnyitja előttem házuk ajtaját. Mellette vagvok, látom őt, szívom az illatot, amely belőle árad . . . Hogyan érhet ennyi boldogság, annyi szomorúság után?

De gondolataira ismét árnyék borult. Valóban Pascal Carvajant fogadták-e itt el? Pascal Carvajant illetik-e a nyájas tekintetek, barátságos kéznyújtások? s nem csakis Róbert védőjét, a hasznos és hatalmas kisegítőt, ki az ősi név örökösét lesz megmentendő? Nem befogadják, csak eltűrik. És hogyan ítélik meg? Mi rejlik e jónevelésű emberek udvariassága mögött, amellyel olyan nyájasan fogadják? Talán gúnyos megvetés a hitehagyott, az áruló iránt. Ki tudja, vajjon Antoinette e pillanatban nem azt gondolja-e magában: Felhasználtalak, de megvetlek?

Pascal tágulni és hevülni érezte szívét s ezt mondá magában: Mindegy! Nem ő érettök háttározta el magamat arra, hogy széttépek minden köteléket, amely fogva tartott, hogy teljesíthessek egy rettentő kötelességet. Magamért tet-

tem ezt, mert eszem, lelkiismeretem, becsületem így kívánta! Gondoljanak ők, amit akarnak. S most már Pascal teljesen magához tért, visszanyerte hidegvérét s képes volt megfigyeléseket tenni. Hallgatta Malézeaut, aki azt mondá Izabella néninek:

— Októberben törvényszéki ülősszak lesz, kisasszony, s bizonyos vagyok benne, hogy az ügy a hónap végefelé előkerül . . . Nagyon egyszerű kérdés kisasszony . . .

— S ön felel erről a fiatalemberről? — kérde halkabban a vén kisasszony.

— Mint magamról . . .

— Megnézte? — mondá a marquis. — Csöppet sem hasonlít apjához! . . . Nem ám! szikrát sem . . . védelmezni fogja Róbertet. Nekem támadt ez az eszmém . . . Már pedig tudja azt, kedvesem, hogy nekem jó eszméim vannak . . .

Antoinette fölállt s a tornác felé ment. Pascal, mintegy ellenállhatatlan erőtől vonzatva, utána ment. Az agár, lustán nyújtózkodva, oda ment a fiatalemberhez, megszimatoalta, ránézett borus szemeivel s azt látszott mondani: Sejtem, ki vagy, érzem, hogy te is olyan jó, hűséges és odaadó vagy, mint én . . . S szeliden nyalogatta a kezét.

— Különös állat! — mondá Izabella néni. — most látom először, hogy idegen emberre nem vicsorítja a fogát . . . Croix-Mesnilt sohasem szenvedhette . . .

Antoinette megállt a tornácon, Pascal egyedül volt vele; kedve szerint nézhette s részegíthette meg magát azzal a veszedelmes örömmel, hogy a leány pár pillanatra egyedül az övé.

Elfeledett mindent, aggodalmait, gyanakvá-

sát, keserűségét; csupán ő reá gondolt, csak őt látta. Kellemének, szépségének mennyei sugárzásában szertefoszlott minden. Pascal úgy érezte, mintha az égben járna. Megrezsent, midőn Antoinette megszólítá: visszatért a földi valóra.

— Láthatja uram, — mondá bús méltósággal, — milyen a mi hajlékunk . . . Szomorú maradványa az egykori nagyságnak, mely éppen nem irigylésre méltó . . . De bármilyen is, itthon vagyunk benne . . . S mint gyanítom, önnek köszönhetjük ezt . . . Ön módot talált arra, hogy tovább élhessünk e földél alatt . . . Nem vagyok jártas az üzleti ügyekben, de nekem úgy tetszik, hogy helyzetünknek ily szerencsés és gyors megváltozását csakis ön művelhette . . . Bár ily szerencsések lennénk akkor is, ha majd bátyámról lesz szó! . . . Óh, habozás nélkül adnám oda mindazt, amit ön számunkra megtartani segített: hogy szabadon, bántatlanul láthassam őt itt ismét.

Pascal rá mert tekinteni Antoinettere s körülfontva őt mély hangja cirógatásával, viszonzá:

— Ha elég volna csak akarni, hogy lángész legyünk, felelnék róla, hogy megmentem bátyját . . . De csak azt szabad ígérnem, amit ember megtarthat . . . Legyen róla meggyőződve mégis, hogy jogos igazam tudatában hatalmas erőt fogok találni, s minél több nehézséggel fog járni az ügy, annál több erőfeszítést fogok tenni, hogy diadalra juttassam.

Antoinette helybenhagyóan hajtá le fejét s mély tünődésbe merült. Pár pillanat múlva föl-sóhajtott s szeme könnyel telt meg. Pascal elhalványult s mozdulatot tett feléje. Antoinette elmosolyodott és azt mondá:

— Bocsásson meg . . . annyi a bánatom,

hogy a legegyszerűbb ildomosságról is megfeledkezem miatta . . .

Ismét felölté kissé fennhéjázó derűtségét:

— Most már kénytelen lesz ön, sokszor fáradni ide . . . Bizonyára rágalmazni fognak bennünket . . . Önnek tehát meg kell velünk ismerkednie, úgyszólván együtt kell velünk élnie, hogy rámutathasson arra, milyenek vagyunk, s így védelmezhesen bennünket . . . Áldozatot rovak önre, midőn azt kívánom, hogy szorgalmasan járjon egy házba, ahol nem talál mást, mint egy beteg öreg embert, meg két szomorú nőt . . . Reménylem, lesz kegyes ebbe belelörödni? . . .

Pascal szó nélkül hajtá meg magát. Reszkett a félelemtől és az örömtől: örült, hogy a kastély kapui nyitva állnak előtte, s megijedt, midőn arra a zavarra gondolt, amelyet a bizalmas érintkezés szívében támasztani fog. Vissza mentek a szalonba. Pascal, éppen amint belépett, hallotta, amint Saint-Maurice kisasszony ezt mondá harsány hangon Malézeauinak:

— Hiszen föl sem nyitotta a száját! Ilyen hallgatag ügyvéd sohse fogja megszabadítani azt a gyereket! No már nekem a fejembe nem veri, hogy egy ügyvéd fölmentheti a védencét, ha két óra hosszat egy végben nem beszél!

A marquis pedig folyvást azt hajtotta az ő üres, csörgő hangján:

— Az én eszmém volt . . . Ne féljen, néni . . . Nekem jó eszméim szoktak lenni.

Pascal odament Malézeauhoz, köszönt az agastyánnak, Izabella néninek s miután Antoinette a kapuig kísérte, eltávozott.

E látogatástól fogva mindennap eljárt a kastélyba s másnap már ott találta Croix-Mesnil bárót. Nagyon tartott attól, hogy a fiatal katona-

tiszttel érintkezésbe kell lépnie. De elfogultságáról csakhamar letett. A fiatal báróban udvarias, tartózkodó, kissé hideg embert ismert meg, akit csakhamar igazi értéke szerint tudott megbecsülni. S annál élenkebben vonzódott hozzá, mert abban, akiben szerencsés vetélytársat gyanított, nem talált mást, mint társat a szerencsétlenségben.

A kedves közöny, amellyel Antoinette a báróval bánt, Pascal előtt úgy tűnt föl, mint a szerencsétlenség netovábbja. Fölfogta, hogy Croix-Mesnil szereti Antoinettet, de semmit sem remél. Róbert veszedelme az utolsó kötelék volt, amely még ehhez a házhoz fűzte, amelyben egykor boldogságot remélt élvezhetni. Most már csak szenvedett benne, s érezhető volt, hogy csupán kötelességből jár ide. Dicsérő, hizelgő szavakat talált barátja védője számára, s oly finom tapintattal viselte magát, hogy Pascalt teljesen megnyerte.

Különös látvány is volt ez a két fiatalember Antoinette mellett. Mindegyik szenvedélyesen szerette s mindegyik el volt tökéelve arra, hogy szerelmét el nem árulja: szeretetreméltó, finom, könnyed volt az egyik, érzelmeit kifogástalan modorral palástolva el; komoly, rideg, fagyos a másik, néha egy-egy hirtelen fölhevüléssel, amely lángot gyújtott szemében s ihletszerű nemességét kölcsönzött taglejtéseinek. Amikor Pascal, így akaratlanul szabad folyást engedett hevének, a leány arca egyszerre elkomolyodott, szemöldöke megrezdült, ajka összébb szorult s vonásai a magábamerültség kifejezését öltötték.

Úgy tetszett, mintha nem hallaná többé, amit körülötte beszélnek; azt hitte volna az ember, hogy valami benső hangra figyel, amely parancsolóan szól hozzá. S amidőn Pascal ismét a

maga szokott kimért hangján kezdett beszélni, Antoinettenek az arca ismét nyugodt lett.

Ezeket a futólagos elváltozásokat talán senki sem vette észre, csak Malézeau, aki az aranyfoglatu pápaszem mögül a maga folyvást forgó szemeivel nagyon élesen tudott látni.

Mialatt a kastélyban így telt lassan a várakozásban az idő, a Vásár-utcában csak egyre nagyobb lett az izgatottság. A felsült gyűlölet, a kudarcot vallott kapzsiság Carvajant olyan dühbe ejtette, hogy az eszét kezdték féltetni. Carvaján, anélkül, hogy csak ki is mozdult volna a házból, az ő csodálatos ösztönével, amely mindig vezérelte, pontosan számot tudott magának adni a közönség hangulatáról. A közvélemény mintegy visszhangként támadt föl benne. Latolgatta, egybevetette a dolgokat, s dühvel volt kénytelen magának megvallani, hogy amidőn ez a fiatal ember, aki sohasem vétett senkinek, áll szemközt ő vele, Neuville zsarnokával, senki sem habozhatik. S amidőn Fleury, hogy lecsillapítsa, az ellenkezőt mondá neki, indulatosan vágott szavába:

— Hallgasson, maga bamba, nem tudja, hogy mit beszél! Pascal az, aki vesztünket okozza! Nem ismeri maga ezt a fiút . . . Nem kellett volna engednem, hogy hazajöjjön. Ugy ki fogja az forgatni a hallgatóit, mint a keztyűt . . . Mekkora barom voltam, hogy összeveszttem vele! A szenvedély ragadt el! . . . A szenvedélyesség csak ostobaságokat követett el az emberrel! Ha nem dühösködtem volna, hanem inkább okoskodom . . . megkaphattuk volna Clairefontot annak a mihasznának a szabadságáért, akinek az elítélése úgyis csak gyöngye elégtétel lesz nekem . . . Ostoba voltam Fleury . . . még maga sem tudott volna ostobább lenni!

S miután ezzel a gorombáskodással némileg könnyített magán, nagy léptekkel járkált a szobában:

— Csak beszélhetnék Pascallal . . . talán még ki lehetne egyenlíteni a dolgot . . . De nem akar idejönni . . . Én meg nem mehetek el Malézeauhoz . . . Ugy látszanék, mintha kapitulálnék! . . . Hej pedig . . . az utolsó pillanatban visszavívni a győzelmet . . . legyűrni őket, amikor azt hiszik, hogy megfogtak! Az volna csak a diadal! De hogyan?

Egy délután öt óra tájban, Pascal, amint Clairefontból lefelé jött, hallotta, hogy nevén szólítja valaki. Megállott s éppen a bánya kanyarulatánál apjával állt szemközt.

— Minthogy te nem akarod megtenni az első lépést, — mondá az öreg, — nekem kell megtennem . . . Akarsz velem vagy öt percig beszélgetni?

Bevezette fiát a sűrűbe s egy dombocskatövébe telepedve, tompa hangon kezdé el:

— Nagyon boldogtalanná teszesz . . . Nem tudom megszokni azt a gondolatot, hogy összejátszol az ellenségeimmal. Vénségemre, amikor már olyan kevés van hátra az életemből, elszakadni a fiamtól . . . s ilyen keservesen . . . ez több, mint amennyit elbirok! . . . Halljuk hát, mi kell ahhoz, hogy vége szakadjon ennek a rettenetes meghasonlásnak?

— Óh, ha őszintén akarja, könnyü lesz, — mondá Pascal örömmel.

— Nohát, gyere vissza hozzám s mondj le a Róbert védelméről.

— Visszamegyek apám, ha kívánja; de a kötelesség alól, amelyet magamra vettem, nem vonhatom ki magamat.

— De ha te azok mellett emeled föl szavadat, az nekem arculütés.

— Nem az; mert úgy tüntethetem föl eljárásomat, hogy az ön beleegyezésével cselekszem . . .

— Hát annyira le vagy kötve azokhoz a Clairefontokhoz? — kérde Carvaján növekvő ingerültséggel.

— Magammal szemben vagyok lekötve!

— Pascal! — kiáltá a polgármester.

Nem folytatta tovább. Magával beszélt:

— Vasfejű ez a fiu! . . . Nem lehet vele okosan beszélni soha! . . . Pedig kijátszák . . . Hanem a szerelem vakká teszi! . . .

Megfogta fia karját s megrázta:

— Hát miért van szemed? Nem látod, hogy annak a kisasszonynak szeretője a dragonyos kapitány?

— Apám! — kiáltott föl Pascal elfehéredve. — Eh, hagyjuk ezt, nem hallgatom önt tovább . . .

És sietve tartott az út felé.

Carvaján utána ment s folyvást beszélt hozzá:

— Nem eszküsznek meg . . . mert házasság nélkül is elvannak . . . Nem én költöttem ezt rájuk . . . Az egész város beszéli . . . Hogy nevethetnek azok te rajtad!

Pascal fölördített s bösz arccal fordulva hátra, kiáltá:

— Hallgasson! mert el találnám feledni, hogy apám!

Carvaján megállott.

— Nohát nem szólok többet! De te meg ne hagyj így el . . . Pascal, szenvedek . . . Pascal, te, hát nem lehet veled beszélni?

S szorongástól eltorzított arccal nézett fiára.

— Isten vele, apám, — mondá a fiatal-ember. — Elfelejttem azt, amit meghallgatnom kényszerített. Tiszteletemnek még egy utolsó bizonyítékát adom ezzel önnek.

Távozni akart, de az öreg utána kiáltott:

— Maradj még egy pillanatig . . .

Arca egész vörös lett, szólásra nyitotta száját s hallgatott, rettentő izgatottsággal látszott küzdeni.

Végre szakgatott hangon ezt mondá:

— Nem tudod mit cselekszel. Olyan haragot és gyűlöletet vonsz magadra, amely ellen talán nem lesz módomban, hogy megóvjalak . . . Ne járj többet erre . . . Ha a kastélyba mégy, a nagy úton menj . . . Isten veled!

Csaknem futva távozott a Pourtois-féle vendéglő irányába. Pascal hazatért a Malézeau házába s azt gondolta magában: — Apám rám akart ijeszteni . . . Mitől kellene tartanom? S a kastélyba menet, tovább is a Bánya ösvényén járt.

Két nappal utóbb, amint a kastélyból lefelé jött s az ösvény kanyarulatához ért, lövést hallott s a feje fölött egy lábnyira egy faág tört le és esett lába elé. Pascal egy ugrással a dombocska tetején termett s kitekintett a távolba. Ugyanabban a pillanatban másik lövés dördült el s füle mellett golyó sivített.

A napszállat vörös fényében Pascal kicsiny fehér füstfelhőt látott fölszállni, s mint a nyúl a rekettye közt, futott Chassevent, puskával kezében Couvrechamps felé.

— Ha a gazembernek jobb fegyvere van, meghaltam! — mondá magában Pascal.

Eszébe jutott apja figyelmeztetése . . .

— Ő sejtette ezt . . . Óvni akart . . . Lám, még sem halt ki belőle minden szeretet . . .

A kastélyban nem szólt az esetről, de attól fogva más úton járt.

A következő héten a törvényszék kimondta a vád alá helyezési határozatot s nagy szívszorongással kellett lemondani arról a különben gyöngé reményről, hogy Róbertet föloldják a gyanu terhe alól. Pascalnak most már Rouenbe kellett mennie, hogy érintkezésbe lépjen védencével.

Izabella néni, midőn arról értesült, hogy Pascal végre láthatja Róbertet, úgy ugrott föl, mint valami fúria:

— Én is megyek . . . Elkisérem önt! — kiáltott föl lángoló arccal. — Óh, édes gyermekem, nem tagadhatja meg tőlem azt, hogy magával vigyen . . . Ott akarok lenni, hogy melegében hallhassam azt, amit az én szegény kis fiam önnek mondani fog.

— De, kedves kisasszony, hiszen maga is beszélhet vele . . . Engedélyt eszközök ki önnek, hogy bejárhasson hozzá . . .

— Akkor hát induljunk . . . Haladéktalanul . . . Éppen csak összecsomagolok valamit s rendelkezésére állok . . . Óh, kedves barátom! . . . — A vén kisasszony a nyakába ugrott Pascalnak s esze nélkül szaladt szobájába . . .

Antoinettet mély szomorúság lepte meg az elutazás gondolatára. Izabella néni elmegy. Pascallal! . . . Antoinette előtt síváran állt a jövő . . . Hát ki foglal el szívében olyan nagy helyet? Izabella néni-e, vagy Mairefont új vendége? Föl-lázadt maga ellen, gyöngének szidta magát s büszkeségében keresve azt az erőt, amely magá-

ban hiányzott, fagyos méltósággal fogadta Pascal búcsúzását.

— Most már nem látjuk egymást a döntő napig, — mondá Pascal. — Igérje meg, hogy ott lesz. Jelenléte nagy erkölcsi erőt fog nyújtani bátyjának. Ami engem illet . . .

Megállt s aztán szenvedélyes hangon, amelyet Antoinette még nem ismert, tévé hozzá:

— Ami engem illet, legyen róla meggyőződve, hogy ön előtt és ön miatt meg fogom tenni a lehetetlent is.

Antoinette felelet nélkül hajtotta meg magát. Pascal elbúcsúzott a marquistól, aki mozdulatlan maradt a maga mosolygó nyugodtságában s Izabella nénivel együtt eltávozott. Antoinettenek pedig, midőn az aggastyánnal egyedül maradt, úgy tetszett, mintha a napvilág sötétebb, az eső kellemetlenebb, a szél csipősebb volna.

Egy szót sem szólt estig s szórakozottan hallgatta atyját, aki folyvást beszélt, anélkül, hogy mondott volna valamit, mint az öreg malom, amely üresen jár. Harmadnapra nagy öröme volt: Izabella nénitől levél érkezett, amely ujságot hozott.

Az öreg kisasszony rendkívüli fölindulás befolyása alatt írhatta azt a levelet; látta Róbertet. S levele ugyancsak elárulta Pascal iránt való háládatosságát, aki előtte megnyitotta a börtön ajtaját, mert ő róla csaknem annyit írt, mint unokaöccséről. Gyöngéd érzelmi közösség olvasztotta őket össze.

„Ha látnád azt a szegény gyereket“, — írta, — „mennyre megváltozott. Lesoványodott, megsápadt . . . Amikor odamentünk, úgy rémlett, hogy a hosszú folyosóknak sohasem érjük végét . . . Végre a porkoláb megállt az ajtó előtt,

amelyben szelelőlyuk volt, kinyitotta s ott látuk faágyon a gyereket. Amint meglátott, elkiáltotta magát örömében, azután meglátta Pascalt... Fölegyenesedett, úgy néztek egymásra pár pillanatig. Róbert annyira el volt ámulva, hogy az én jelenlétemről is megfeledkezett. Rettentő indulatossággal kiáltá: „Mit akar itt a Carvajan fia?” Erre a másik azon a hangon, amelyet már ismersz és olyan szelídséggel, amely a lelkembe hatott, azt felelte: „Védelmezni, Clairefont marquis fiának a becsületét és szabadságát!” Egyémásra néztek, mintha mindegyik a másiknak a lelkét fürkészné, azután pedig nagyot sóhajtvá borultak egymás karjaiba . . . Megértették egymást egy perc alatt. Erre aztán a gyerekek, minden büszkeségét letéve, nem tartóztatta magát többé s kettőnk közt sokáig sírdogált. Elbeszeltünk neki mindent, a marquis betegségét, meg ami azután következett . . . Bele nem fáradt az ölelésembe, meg Pascal kezének a szorongatásába. Neked gyöngéd üdvözetét küldi s kér, hogy csókold meg helyette apátokat . . . Holnap és most már mindennap, megint fölkeressük . . .“

Antoinette könnyel áztatta ezt a levelet. S képzeletében egyszer maga előtt látta Pascalt és Róbertet ölelkezve. Arcuk bizalmat és örömet fejezett ki. Mily hasonlóság az érzésben s mégis mily különbség a természetben! Pascal: a köznép gyermeke, Róbert: a vidék urainak sarjadéka; amaz barna, haja fekete, homloka széles, orra finom, feketeszemű, borotvált ajku, egész valója lelki erőt, eszességet árul el; emez rózsás arcú, szőkehajú, széles orrú, szeme kék, bajusza hosszan lecsüngő, mint egy frank vezérnek. Szembeszökő ellentét, amely világosan tünteti föl sajátságos eredetiségüket.

Izabella néni mindennap írt levelet s nem fogyott ki Pascalnak a dicséretéből. Mind a ketlen a saint-seveti kocsigyárosnál laktak s közös háztartást vittek.

„Nem akarok nélküle lenni“, írta Saint-Maurice kisasszony, „s látom, hogy ő is hiányomat érezné nekem. Estéinket csevegéssel töltjük. Ő elbeszéli nekem az utazásait . . . Oh, milyen balul ítélt meg eleinte a félénksége miatt . . . Mert ez a fiú olyan tartózkodó és szelíd, mint egy igazi leány . . . Beszél ez, édesem, órahosszat, s valósággal megigéz . . . Sohasem hittem volna, hogy egy férfiúnak ilyen jól pereghet a nyelve! S most, hogy már bizalmasak vagyunk, elmond nekem mindent . . . Ismerem a gyermekkor éveit, amik olyan boldogtalanok voltak . . . Hej, az a vén Carvajan! Mi csak elég nagy gazembernek ismerjük . . . no, hát százszor, ezerszer akkora! Bízvást elmondhatni, hogy ő volt az oka, hogy a bánat megölte ennek a szegény fiúnak az édesanyját . . . Ha tudnád, mit kellett Pascalnak mi miattunk szenvednie . . . De határozottan a lelkemre kötötte, hogy erről neked sohase szóljak . . . S látod is, hogy tartózkodom tőle . . . De van egy részlet, amelyet meg kell ismerned, mert azt bizonyítja, hogy ellenségeinket mennyire aggasztja az a támadás, amelyet nekünk Pascal nyújt . . . Pár nappal az eljövételünk előtt Chassevent be-sötétedéskor kétszer lőtt rá a kedves fiúra a Bánya völgyében. Igen, azok a zshiványok el akarták tenni láb alól a mi ügyvédünket! . . . Megmenekült, tehát győznünk kell . . . A sors úgy akarja, s én meg is álmodtam . . .“

Néhány nappal utóbb ezt írta:

„Közeledik a nagy pillanat. A törvénykezési időszak megnyílt . . . Pascal tegnap elvitt az igazságügyi palotába, — remek egy épü-

let . . . Bevezetett a tárgyalási terembe, hogy megszokjam . . . Mondhatom, hogy meg is voltam hatva . . . Milyen fönséges és félelmes . . . azok a vörös-palástos bírák! mintha csak az inkvizíciót láttam volna magam előtt . . . A hátalon nagy feszület, amelyen a megváltó megtört szemmel néz föl az égre . . . Régente, aki esküdött, feléje nyújtotta a kezét . . . de most már nem az istenre esküsznek, — ami tetemesen meg fogja könnyíteni ellenségeinknek a hazudozását... Na de mindegy, én bízom! . . .

Tegnap találkoztunk Fleuryvel, Tondeurrel meg Pourtoisval . . . Az első kettő jezsuita-képpel fordult félre, de Pourtois könyörgő pillantást vetett ránk. Képzeld, ez a potrohos ember pár hónap alatt úgy megsoványodott, hogy alig lehet ráismerni. A képén ráncos, lágy a bőr . . . A potrohos most olyan vékony, mint az orsó. Pascal meg van róla győződve, hogy hamis tanúságot tett és most bántja a lelkiismeret . . .“

Végre még egy utolsó levél érkezett:

„Holnapután lesz a nagy nap . . . Milyen hosszúnak tetszik az idő . . . Te reggel indulsz el Neuvilleből s tíz óra húsz perckor érsz ide . . . Az elég korán lesz . . . Én majd várok a vonatnál.

A párisi ügyvéd is itt van s Pascal ma délelőtt beszélt is már vele . . . A nagy férfiú kiment vadászni Malaunayba az ismerőseihez . . . Vadászat közben tárgyal . . . Ez a mi kedves fiúnk azt mondja, hogy a jeles ügyvéd főtörekvése az ellenfél legyalázása . . . Vörös még a bőre alatt is, s főképp azért olyan kaján, mert még nem bírta magát szenátornak kineveztetni . . . nevezék ki tehát s hagyjon nekünk békét . . .

Minél közelebb érkezik a rettenetes pillanat,

Róbert annál nyugodtabb lesz... Bízik az igazságban meg a védőjében... Egy kicsit visszanyerte már az előbbi külsejét... De még nem egészen olyan, mint volt... Hiszen majd meglátod... Én Istenem, bárcsak vége volna már!...“.

Antoinette, aki az utolsó pillanatig folyvást titkolta atyja előtt a tárgyalás időpontját, az elutazás reggelén kénytelen volt azt vele közölni. Az aggastyán még nem kelt föl. Főlegyenessedett. A mosoly, amely most folyvást az arcán volt, eltűnt s szemének megvillanása gondolkozást árult el. Régi hangján mondá:

— Leányom, kemény megpróbáltatáson megyünk keresztül... Menj támogatni bátyádat... Menj, foglald el helyemet s erősítsd meg jelenléteddel annak a bizonyosságát, amiben mi nem kétkedünk, hogy egy Clairefont nem véthetett a becsület ellen. Vidd el áldásomat fiamnak, s bármi történjék is, mondd meg neki, hogy sohasem fogok ártatlanságában kétkedni...

Az aggastyán rátevé kezét leánya fejére s gyöngéden mondá:

— Menj, gyermekem... bátorság.

XI.

Négy óra volt s a tárgyalási teremben homályosodni kezdett. Óriási sokaság szorongott a padokon, gyülekezett a folyosókon s tolongott az ügyvédek és hírlapírók számára fentartott emelvényeken. Egy szögletben, az első sorban, de mégis elkülönítve a kíváncsiak tekintetétől, Antoinette és Izabella néni hallgatták elejétől fogva a rettenetes vitát, amely a körül forgott, ami ne-

kik a világon a legdrágább: Róbert élete és becsülete.

Előttük terült el a nagy terem, amelynek közepén a korlát állott, s odább az asztal a bűnjelekkel: egy nyakkendő, meg egy selyem-zsebkendő, egészen a háttérben pedig a törvényszék ült, nyugodtan s ijesztően a maga rideg komolyságában. Balra az esküdtek s jobbra a vádlottak padja, amelyben most két csendőr között egy Clairefont ült.

A védelem padján ült Pascal, fekete palástban, vállán a fehér hermelinnel.

Az egész közönség feszült figyelemmel hallgatta a tárgyalást. A harc reggel óta fáradatlan élénkséggel folyt a vád és a védelem között. Róbertre nézve kedvező volt a kihallgatás. Pascalnak a tanácsára igen tapintatosan és mérséklettel viselte magát. A fiatal gróf ez egyszerű és szerény magatartása jó hatást tett. De a tanuk kihallgatása nagyon megzavarta az esküdteket.

Tondeur és Fleury tüntető jóakarattal szóltak azokról a veszedelmes erőszakoskodásokról, amelyek a fiatal gróf terhére rovattak föl; Pourtois pedig habozva és reszketve beszélt el a gyilkosság jelenetét. Tuboeufék, meg a Montagneból elhozott lovász következtek ezután, s az elnök, a maga rendelkezési jogánál fogva, Chassevent is kihallgatta.

A vádak csomója ügyesen volt összehurkolva, s a bizonyítékoknak oly egészét képezte, amelyet nehéz volt megbolygatni. De Pascal változatlan hidegvérűséggel, szabatossággal intézte kérdéseit a tanukhoz, vitatta vallomásaikat s iparkodott azokat egymással ellentétbe hozni. Kiválóan egy körülményt igyekezett megállapítani, azt, hogy Róza és Róbert a legjobb barátságban

voltak. A leány saját szántából ment a fiatalemberrel, nem kellett erőltetni, rábeszélni. S ezt váltig erősítette is valamennyi tanu, azt gondolván, hogy ez csak annál nagyobb bizonyítéka a bűnténynek. Oh, igen, vele ment a szegényke, karonfogva, jókedvűen. Még nevetni is hallották az úton. Nem kérte magát, hogy a marquis fiával kacérkodják... És ő!...

Róbert mozdulatlanul hallgatta mindezt, s a vádakra csak a büszke, rendületlen magatartásával felelt. Csupán egyszer vesztette el türelmét, amikor Chassevent dühösen vádolni kezdte, s hevesen szólt a vadorzóhoz:

— Az a bűntény, amellyel vádol s amelyet el nem követtem, nem az egyetlen, amelynek a Bánya völgye volt színhelye... Gyilkossági kísérlet történt ott mostanában is... De erről hallgat...

Chassevent elsápadt. Az elnök fölhívta Róbertet, hogy magyarázza ki magát. De ő hidegségét visszanyerve, csak azt felelte:

— Nem azért vagyok itt, hogy vádoljak, hanem, hogy védelmezzem magam... Ez az ember jól tudja, hogy mit akartam mondani...

Egyebet nem lehetett belőle kivenni. De a vád talajt kezdett veszíteni. Zavaró árnyék borult rá. A hallgatóság titokzatos dolgot kezdett sejtetni.

A magánpanaszos ügyvédjének beszéde helyreállította a harc egyenlőségét. Finoman, ügyesen, ármányosan szötte körül Róbertet az erkölcsi bizonyítékok hálójával, a közvádlóra hagyva, hogy a tárgyi bizonyítékokat megállapítsa. E könyörtelen támadás alatt Antoinette és Izabella néni parázson ültek. Kimondhatatlanul szenvedtek. Elveszettnek látták az ügyet:

Pascal sohasem lesz képes kitörölni ennek a rettenetes vádbeszédnek a nyomait, amelyben megdöbbenő ügyességgel volt szétboncolva Róbertnek a jelleme. A jó és nemes oldalát teljesen mellőzte, s annál élesebb világításban tüntette föl durva, parancsoló, indulatos természetét. Így festve, a fiatal gróf valóban az az ember volt, aki a büntényt elkövethette, Rózát talán öntudatlan, de kétségtelen vad fölgerjedésében fojtva meg.

A közvádoló beszéde tetőpontra emelte a szerencsétlen nők rettegését. A síri hangú, vöröspalástos tisztviselő olybá tűnt föl előttük, mint a bakó előfutárja. Fenyegető karjával mintha már le akarta volna csapni a Róbert fejét. Hangzatos szónoklata rémesen hatott a két nőre. A törvényszéki jelenet színpadiassága lesújtotta őket. Annyit azonban mégis megértettek, hogy terjengős körmondатаi során a közvádoló helyet adott az enyhítő körülményeknek. Vérpád helyett gályarabság, s ez a gondolat Izabella nénit annyira földühítette, hogy unokahugának csak nehezen sikerült megakadályozni abban, hogy a tárgyalást félbeszakítsa és helyrehozhatatlan botrányt idézzon elő.

— Börtön, fegyház, soha! — mondá a vén kisasszony, fogát csikorgatva. — Egy Clairefontnak! Inkább mérget csempésznék be neki!

— Hallgasson, néni, — mondá Antoinette, — figyeljen s nézze, hogy Pascal úr milyen nyugodt marad . . .

— Az nem nyugodtság: levertség!

A közvádoló beszédének záradéka hivatkozás volt az esküdtszéknek, mint a törvény előtti egyenlőség fölvilágosult örének szigorúságára s egyszersmind kérlelhetetlen ostromozása a bűnre vezető henyeségnek. Utolsó szavaira a megdöb-

benés csöndje következett. Azután az elnök ki-
mondá a szokott fölhívást:

— A védőé a szó . . .

S kíváncsiságot jelző moraj közepett állott föl
Pascal.

Arca igen halvány volt, de soha lángolóbb
elhatározottság nem ragyogott ember homlokán.
A hallgatósághoz fordult, amelyen mély tekin-
tettel nézett végig, s megtalálván Antoinettet,
pillanatig rajta nyugtatta szemeit, mintegy ihle-
tet kérve tőle, s azután beszélni kezdett.

Eleinte igen halkan, bizonyos szenvtelenség-
gel beszélt, mintha érdeemesnek sem tartaná vi-
tatni ellenfelei érveit, s ebben a tompított me-
netben hangjának megkapó kedvessége volt,
amely a hallgatóságon kellemes borzongást fut-
tatott végig. Mielőtt vitázni kezdett volna, hang-
jának tetszetőssége már is hatott. Mint valami
nagy zeneművész, előbb csak lágy, finom akkor-
dokkal látszott hatásos darabját bevezetni. Olyan
szembeszökő volt önuralma, hogy a hírneves pá-
risi ügyvéd összevonta szemöldökét s abba-
hagyta irományainak rendezgetését, amellyel
eddig tüntető egykedvűséggel babrált.

A törvényszék tagjai fölegyenesedtek öblös
karszékeikben s odafigyeltek. Az esküdtek, meg-
kapva ama benső izgalomtól, amelyet az első
billentyű-ütések vagy vonóhuzások virtuózai el-
lenállhatatlanul idéznek elő: mozdulatlanul hall-
gattak. A tágas teremben, amelyet az esthomály
már elsötétíteni kezdett, egyetlen rezdülés, egyet-
len lélegzet sem volt hallható.

Pascallnak a hangja dallamosan járta be a
termet, költői bájt nyerve a félhomálytól. S
Antoinette elszorult szívvel, rezgő idegekkel
hallgatta — aggódva és elragadtatva — ezt a

hangot, amely Róbertnek a becsületét és szabadságát védelmezte, de amely — jól tudta ő azt — csak ő érette beszélt. Igen, ez az egész csak neki szólt. Nem hallgatta azt, hogy Pascal mit mondott, csak hangja csengésére figyelt, s az a hang ezt mondá: Imádlak, mindaz, amit teszek és mindaz, amit tenni fogok, csak a te kedvedért van. Éretted harcolok, egyedül te éretted . . . Ne félj: emberfölötti erő fog bennem támadni s diadalt aratok, mert hiszen a te ügyedet védelmezem . . .

Antoinette egyszerre bizalmat érzett magában gerjedni. Nem félt már, zsibbadtságba merült, amelyben a képzelte nem tudta megkülönböztetni a valótól. Úgy tetszett, mintha felhő burkolná be s eltűnnék körülte minden. Végtelen űrben lebegett, amelyben isteni hang zengedett, s az a hang földidézte az ő gyermekkorát, bátyjáét és verőfényben fürödve jelent meg a Clairefonti park . . . Szegény, beteges asszony járkál a terraszon — a marquisné, aki homlokán viselte már a halál sápadtságát . . . Szegény árvák, akik nem ismerték az anyai szeretet gyöngédségét s akik tudományos bűvárlatokba merült atyjok és szerető, de gyöngeszívű nagynénjök közt nőttek föl, kissé vad szabadságban! . . . És előtárult a család egész életmódja a maga patriarchai egyhangúságában ott a csöndes, elhagyatott kastély falai közt; a gyermekek tisztelő szeretete atyjok iránt, meghódolásuk szeszélyei előtt . . . s lassan-lassan az anyagi hanyatlás térfoglalása a házban, egy egész vidék kapzsiságból eredt ellenségeségének folytonos hatalmaskodása az aggastyán körül.

Teljes, megragadó képet nyújtott ez az alattomban folyó harc, amelyet a birtokra vágyó szövetségesek a rögeszméjébe merült szegény mar-

quis ellen folytattak. Az eddig leleplezett részletek egymásután kezdtek kivilágosodni, láthatókká lenni. Most már nem hizelgő és gyöngéd volt a hang, hanem szigorú és szomorodott. De annál megindítóbb volt. Dallamosan, színezetten szállt el az ajkról, elandalítva a fület, megvesztegetve a lelket. Az előadás gyorsabb lett, az érvek szorosabban csoportosultak, ostromló hadoszlopok módjára bocsátva rohamra.

És Antoinette folyvást hallgatta, tüzes kíváncsisággal, lázasan, lenyűgözve, megtestesítve magát abban, aki fülét elbájoló, élve az ő életét, hevülve az ő lelkesültségétől s együtt harcolva ő vele. Bele volt olvadva egészen, segítette, súgott neki, bátorította; s a csalódás olyan teljes volt, hogy azt képzelte, maga védelmezi bátyját. Az a világos, hatalmas szózat az ő gondolatainak a kifejezése volt s a Pascal ajkával ő beszélt. Olyan élénk volt e benyomás, hogy az előbbi csalódás egyszerre megszűnt s Antoinette föleszmélt álmodozásából. Szeme fölnyílt. Ismét maga előtt látta a sokaságot, nagynénjét, a törvénytevőket, bátyját és Pascalt.

Pascal nem volt már halvány, erős hevület színezé arcát s taglejtése merész, hatalmas volt. Maró gúnnyal vitázott, s azok a kérdések, amelyeket a tanúk kihallgatásakor tettek, most védelmi eszközül szolgáltak. Birokra kelt ellenfeleivel s ellenállhatatlan erővel sújtotta le őket. A világos tények veszedelmes épülete, amelyet Róbert ellen emeltek, összeomlott s csak romladványai maradtak. Kiszámított fokozatossággal most annak a vizsgálatára tért át, hogy mi bírhatta volna Róbertet a bűntény elkövetésére, s bebizonyította, hogy lehetetlen rá egyetlen okot is találni. Miért gyilkolt volna? Mi célból? Mi okból? Mi érdekből?

Az erkölcsi föltevések mind alaptalanok s pillanatra sem állhatnak meg a józan ész ítélete előtt. Ki látta a gyilkost? Chassevent és Pourtois. Hogyan látták? Messziről, sötétben, futva. S mi értéke van az apa tanúskodásának, akit a kapzsiság ösztönöz, amit azzal árul el, hogy kárpótlást követel? Persze, a tettesnek Clairefont grófnak kell lennie, aki fizethet, nem pedig valami jött-ment útonállónak, titokzatos gyilkosnak, akit rosszul nyomoztak, mert nem kívánták megtalálni.

Aztán meg Pourtois! Ez a reszkető, ijedt tanu, akire alig lehet ráismerni, akit olyan rettegés zaklat, amely lelkifurdaláshoz hasonlít, aki dadog, Chasseventre hivatkozik s egészben véve nem is látott egyebet, mint amit a vadorzó ráparancsolt, hogy lásson. És ilyen emberek tanúskodására mernek alapítani főbenjáró vádat!

Gúnyorosan, fölháborodottan, maróan fejtette föl tovább a Clairefont-család ellen szőtt összeesküvést, rámutatott a kelepccére, amelyben Róbertet oly ügyesen fogták meg, nem kimélve többé semmit, csapást csapásra mérve, lankadatlanul sivíttatva gúnyjának sebes, gyilkos nyilait. A szövetségesek pedig rettegve látták, hogy ellenfelük dühe előtt mint esnek el egymásután az ő hadállásaik. Ő volt most már a csatatér ura, megdöntött, elsöpört mindent, — a vádból nem maradt semmi. Fleury, Tondeur és Chassevent rémült pillantásokat váltottak egymással; Pourtois pukkadt hólyagként lapult meg padján s váltig sóhajtozott.

Pascalnak a győzelme bizonyos volt. A már megnyert hallgatóság hullámszerűen kezdett, mintegy szükségét érezve annak, hogy tüntessen, tapsoljon. A szónok pedig, hirtelen visszatérve beszéde kezdetének szelid lágyságára, rátért a be-

fejezésre, amely zengzetesebb, gyöngédebb volt, mint egy imádság. Az egyes mondások ringatózva lebegtek el, mint a tömjén füstbodrai. Semmi ostromozás, semmi harag sem volt többé szavaiban, csak mély szánalom a szerencsétlen ifjú iránt, aki oly méltatlanul szenvedett, a szegény áldozat árnya szintén ott lebegett fölötte. Oltalmazóan, esdeklően, maga is közbenjárva az ártatlan érdekében.

Kéjes csillapultság szállt a lelkekbe. A feketeség mintegy varázsütésre eloszlott, s tiszta és szeplőtlen lett minden. Pascalnak a hangja mély csöndben halt el, s a sokaság ajkán moraj kelt, hosszas, lihegő, mint a zokogás.

Antoinette és nagynénje reggel óta most néztek először egymásra elfogódottság nélkül. Arcukat könny árasztotta el, de fájdalomukba visszatért a remény. Kezeik reszketve szoríták meg egymást. Beszélni még nem mertek. Örömeükből egyszerre zajgás riasztá föl őket. A magánfél ügyvédje dühösen emelkedett föl, hogy válaszoljon. És szükségét érezvén annak, hogy döntő csapásokat mérjen ellenfelére, habozás nélkül kezdett személyeskedni.

Ördögi ügyességgel kapta föl azt, amit Pascal a Clairefont-család ellen szót összeesküvésről mondott s rosszakaratu célzásokra ragadtatta magát. Lám csak! Pascal leplezi le ezeket a tényeket? S csakugyan olyan rosszalandók-e azok, holott, — úgy mondják, — éppen az ő apja volt kezdeményezőjük? Vagy talán közönséges hitelműveleteket akarnak itt úgy föltüntetni, mint sötét üzemeket? A meggyőzni akarás heve nagyon messze ragadta a védőt s megfélemedezett arról, mivel tartozik az igazságszolgáltatásnak s mivel tartozik magának. Mert azok az okok, amelyek arra bírták, hogy Róbert védelmét el-

vállalja, megmagyarázhatatlanok, s ezalatt tagadhatatlanul valami fogás lappang, amelynek célja az esküdtek félrevezetése.

Ez a néhány fagyos, metsző mondat kényelmetlenséget idézett elő a hallgatóságban. Az esküdtek egymásra néztek. Antoinettenek elszorult a szíve. Fölfogta, hogy ezek a gonosz szavak mily fájdalmasan hatnak Pascalra. Halálos viadalt sejtett. Megszorítá nagynénje karját, hogy szinte fájt, imádkozni akart s csak annyit tudott mondani:

— Istenem! én Istenem! . . .

Pascal felszökött ültéből. Úgy rázta fejét, mint a sebzett oroszlán, szeme villámokat lövelt s öklével dőngette a korlátot.

— Ide viszik hát! Látva, hogy nem semmisíthetik meg azt, akit védelmezek, az én személyemben akarják sújtani. Azzal vádolnak, hogy megfélekeztem arról a névről, amelyet viselek, amidőn erre a helyre ültem. És lelkiismeretemhez mernek kérdést intézni. Nos hát, az felelni fog! . . . Igen, odahagytam, eldobtam magamtól, elfeledtem mindent, hogy idejöhessek támogatni szavammal Róbert de Clairefontot, s éppen ez a leghathatósabb bizonyíték, amellyel az ő ártatlanságáról önöknek szólhatok. Én, aki támogatom, én, aki buzdítom, én, atyja ellenségének a fia! Ha ő bűnös volna, milyen embernek kellene nekem lennem? az ő becsstelensége föltételezi az enyémet, az én becsületem kezeskedik az övéért! Azért most valóm egész erejével állok önök elibe és bizonyítom, hogy ő nem bűnös!

Olyan elkeseredett följajdulás, olyan dühös kitörés volt ez, hogy a két nő megfélekezett mindenről, s csak Pascalt nézték, amint fölhábo-

rodásában fönségesen, büszkeségtől sugározva áll ott. E pár pillanat alatt egészen átváltozott. Kihívó tekintetet vetett ellenfelére. Kész volt folytatni a harcot, meztelenre tární szívét, folytatni eleven teste vérét is ha kell, hogy ügyét diadalra juttassa. Nem látott már maga előtt mást, mint megindulástól hevült arcokat. Megérezte, hogy megnyerte a csatát, s az egész termet mintegy átkaroló, hajlékony taglejtéssel, hozzátevé:

— De úgy hiszem, eleget mondtam. Sérteném önöket, ha folytatni akarnám.

Ez volt az utolsó ágyulövés. Az elnök morgorva hangon hadarta el az esküdteknek a szabályszerű figyelmeztetést, s látván, hogy a vád nagyon meg van ingatva, mintegy végső reményül a nem szándékolt emberölés kérdését is föltette. A törvényszék visszavonult, az esküdtek a tanácskozó-terembe mentek át, a vádlottat kivették, s a hallgatóság élénk örömmel állott föl, kinek-kinek jól esvén, hogy a lábait kinyújtóztathatja.

Az ügyvédek csoportosan fogták körül Pascalt, lelkes fölkiáltásokkal üdvözölték őt. A nagynevű párisi ügyvéd maga is áttörtetett a sokaságon s gratulált ellenfelének.

— Nos, kedvesem, — kiáltott föl Izabella néni, — most már hallottad ezt a mi Pascallunkat! . . . Ez aztán a fiú, mi? . . . Én lélegzeni is alig bírtam . . . Elővett a fuldoklásom . . . Hol forróságom volt, hol fáztam . . . Istenem, istenem, csak nagy tehetség is kell ahhoz, hogy az embereket így megindítsa valaki! Nézted az esküdteket? . . . Oda voltak . . . Oh, kedves gyermekem, beh elégedett is vagyok!

— Várjunk, néni, még nincs vége.

— Ugyan már! . . . Hát lehet itt csak kételkedni is! Csak nem adták el magukat az esküdtek mindannyian Carvajannak? Mert a kérdés világos, mint a nap!

A vén kisasszony fölugrott, mintha rúgó pattantotta volna föl. Pascal állt előttük.

Elhagyta padját, elmenekült kartársainak magasztalása elől s jutalmát jött fölvenni: egy mosolyt, egy szót Antoinettetől.

— Nos, kedves gyermekem! — kiáltott föl Izabella néni lelkesülten, — ugy-e, meg van mentve?

— Reménylem, — viszonzá Pascal. — Ez az általános vélemény . . . De az esküdtekkel sohasem tudja az ember, hányadán van . . . Várjunk türelmesen . . .

— Milyen hosszúnak tetszik az idő! — mormolá Antoinette.

— Majd rövidnek fog tetszeni, ha bátyját magával viszi! . . .

— Óh Istenem, hát lehetséges? Úgy kétségbeestem már . . .

— Mindjárt meg fogja látni . . .

Az esküdtek csengetyűje megszólalt. Mély csönd borult a teremre, amely fájdalmasan nyomasztá a két nőt. A közönség türelmetlen kíváncsisággal helyezkedett el újra, az eredményt várva. Pascal visszatért helyére, Róbert ismét megjelent a vádlottak padján, s szigorú, sötét arccal léptek be a törvényszék tagjai. A szünet alatt kivilágították a termet s a bírák komor arcai élesen váltak ki a faldíszítmények sötét hátteréről. Az esküdtek beléptek s az egész hallgatóság állva, pihegve hallgatta a verdiktet. Az esküdtek elnöke érdes, reszkető hangon mondta ki e szavakat.:

— „Becsületemre és lelkiismeretemre, az esküdtek felelete az összes kérdésekre egyhangulag „Nem“.

A terem minden zugából meghatott, ujongó kiáltás hangzott föl, üdvözölve a fölmentést. Azután pedig az ismét helyreállott csöndben rettentő ordítás hallatszott, mintha valami vadállatot fojtogatnának.

Saint-Maurice kisasszony volt, aki életében most ájult el először.

Az elnök szavai, amelyek Róbert szabaddábra helyezését mondták ki, elvesztek a zshivajban, amelyet lehetetlen volt elcsittítani. Húszan is sürgölődtek az öreg kisasszony körül. A törvényszék visszavonult, a hivatalos emelvény kiürült. A teremőr elkiáltá:

„Tessék távozni...”

— Néné, keressük föl Róbertet! — kiáltá Antoinette.

Ezek a szavak eszméletre téríték Saint-Maurice kisasszonyt, fölugrott, ijedt mozdulattal igazítá meg a kalapját s azt dadogta:

— Hol a gyerek?

Pascal vezette, unokahuga vonszolta, úgy ért ki a tanuk szobájába, s ott látta Róbertet, aki mosolyogva várta. Odafutott hozzá, de Róbert megelőzte s ügyvédje felé sietve, kiáltá:

— Először őt!... Ne vegyétek ezt rossz néven ti, akiket úgy szeretek...

— Óh Istenem! — mondá Izabella néni elragadtatva, — hiszen meg is érdemli.

Róbert átkarolta hugát és nénjét, összefogta őket széles mellére, sírt és nevetett, s azután védője felé tolva őket, mondá:

— Öleljétek meg. Az életemet köszönhetem neki, mert el voltam határozva, hogy ha elítélnék, megölöm magamat.

Antoinette reszketve látta magát Pascal közvetlen közelében. Káprázat fogta el, azt hitte, mindjárt elesik, megfogta a fiatalember kezét, görcsösen szorította meg s kéjes fölindulással érezte, hogy bátyja megmentőjének az ajka mint érinti meg haját. Saint-Maurice néni nem győzte eléggé nézegetni Róbertet: úgy tetszett neki, mintha Isten tudja mióta nem látta volna.

— Nem olyan már az arcod, mint tegnap volt, szegény kis fiam...

— Ma olyan az arcom, mint az elégedett emberé...

— Kedves gróf, — mondá Pascal, — reménylem, nem szándékozik örökre itt maradni. Kitöröltetjük önt a foglyok lajstromából és a nyolc órai vonattal hazautazhatik. A hölgyek az alatt sürgönyöznak Malézeanak, aki értesíteni fogja a marquist. Pillanatra sem szabad késleltetni édesatyja örömét.

— Igaza van, mint mindig!... De velünk jönnek-e ezek a derék emberek is? — mondá Róbert, a csendőrökre mutatva, akik félreálltak volt.

— Vissza kell önt vezetniök, mint ahogy idehozták...

— Nagyon jók voltak hozzám... Néni, adja ide a pénzét...

S azzal Saint-Maurice kisasszony erszényét beleürítette az elbámuló katonák kezébe, s ismét Pascalhoz fordulva, mondá:

— Gyerünk! megvallom, szeretném már magamat teljesen szabadnak látni...

Kilenc órakor Neuville közelébe értek. A vonat meglassítá menetét, hogy a Theille hídján átrobogjon s fűtyülni kezdett az indóház előtt. Róbert kihajolt s nézte Neuville lámpásait, melyek a sötétben fénylő pontokat képeztek.

Izgatottan egyenesedett föl:

— Félóra múlva ölelhetjük apámat, — mondá.

De a pályaudvaron meglepetés várt reá. A perronon Croix-Mesnil báró járkált föl s alá. A két jó barát egyszerre kiáltott föl, s Róbert meg sem várva a vonat megállását, leugrott a kocsiról. Csak néhány gyors szót váltottak. A báró nedves szemmel, sugárzó homlokkal köszönté Antoinettet és Izabella nénit, erősen szorítá meg a Pascal kezét, s e szavakkal: „Jőjjenek gyorsan!” a kijárási felé sietett velök.

Áthaladtak a várótermen, s az ajtó előtt, a családi hintóba ülve, a marquist pillantották meg. Ott várta Malézeau társaságában fia megérkezését. Mint családfő, személyesen akart ott lenni, hogy fiát fogadhassa, ünnepélyes elégtételt kívánva neki ezzel adni. A nyers természetű fiú, aki annyi lelki erővel állott meg oly rettentő megpróbáltatást, most erőtlenül állott az apai szeretet e gyöngédsége előtt, s gyermekként sírva borult az aggastyán keblére.

— Ezek most boldogok, — szólt Malézeau Pascalhoz, — s boldogságukat önnek köszönhetik . . . Reménylem, nem fogják elfeledni.

— Ne féljen, gondom lesz rá, hogy a háladatosság ne legyen nehezökre.

Odament a kocsához s néhány rövid szóval elbucszott, szabódott Róbert unszolásától, aki erővel magával akarta vinni Clairefontba, s Malézeauval együtt távozott.

A fák sötétjében csakhamar eltűnni látta a kocsit, amely Antoinettet elvitte, s azután nagyot sóhajtván, mormogá:

— Vége . . .

S nem csakugyan vége volt-e az ő boldog-

ságának? — A fiatalember és Malézeau lassan ballagtak keresztül a zajtalan, alvó városon. Betértek a Vásár-utcába, s látták, hogy Carvajan dolgozó-szobájának az ablakai ki vannak világítva.

— Az édesapja fenn van, — mondá a jegyző.

A függönyön fekete árnyak jelentek meg.

— Nincs egyedül, — tévé hozzá. — Fleury és Tondeur a korábbi vonattal jöttek haza. Meghozták a fölmentés hírét s most nyilván tanácskoznak.

— Mit akarhatnak még?

— Semmit. Meg merek rá esküdni. Hét órakor beszéltem Carvajan úrral. Magam mentem el a táviróhivatalba, hogy megkérdezzem, nem érkezett-e még meg a türelmetlenül várt sürgöny... Édes apját, aki ugyanazért jött, már ott találtam... Szótlanul köszöntöttük egymást... Mert három hét óta nem beszélünk már... s várakoztunk. A táviró-tiszt, aki maga is kíváncsi volt, negyedóra múlva odasietett készülékéhez, amely kopogni kezdett s elkiáltotta magát: „Fölmentették!” Nem kérdeztünk többet. Kijöttünk. A téren Carvajan úr megállott; nagyon sápadt volt; azt hittem, rosszul lesz, s odamentem hozzá. Megfogta a karomat, rám támaszkodott, s tompa hangon azt mondá:

— Bizonyos voltam benne, hogy győzni fog!... Attól a naptól fogva, hogy ellenünk támadt, elveszettnek láttam mindent... Hja, Carvajan az, lássa! Minden tulajdonságom megvan benne s hozzá még a nevelés is, meg valami, ami az anyjától maradt rá.

— A nemes szív, — mondtam.

Carvajan úr lehorgasztá fejét és azt mormogá:

— Talán csakugyan az a titka az erejének . . . Olyan gondolatai vannak, amik másnak eszébe sem jutnak és úgy fejezi ki azokat, mint senki más . . . Oh, jól ismerem én őt . . . Mondtam is nekik: Pascal mindnyájunkat megver . . . Az ostobák; nem akarták elhinni . . . Jól beszélhetett . . . A párisi fecsegő egy nehezéket sem nyomott a latban, sem az államügyész . . . Fölbillentette mindnyájukat! Hja! Hja! Carvajan az!

S büszkén emelte föl fejét, azután pedig szótlan maradt egészen a kapuig. Mikor odaértünk, megállott, megfogta a kabátom gombját s azt mondta:

— Malézeau, akarja-e, hogy kibéküljünk? Hozza el a fiamat holnap reggel . . .

Szólni akartam, de ő megelőzött:

— Szót se . . . gondolkozzék előbb . . . és adjon jó tanácsot a fiúnak . . . Isten vele . . .

S azzal bement . . . Láthatja ebből, hogy nincs szándékában a harcot folytatni . . . Különben sem tehetné. De hát ön, hajlandó-e kívánságához alkalmazkodni?

— Szívesen találkoznom apámmal, — mondá Pascal. — De hozzá nem megyek. Kiutasított.

— Majd tudtára adom hát . . .

Megérkeztek a jegyző háza elé.

— Vacsorál, nemde? — kérdé Malézeau, amint beléptek.

— Megvallom, hogy majd meghalok éhen s alig bír a lábam.

— Ej, kedvesem, — szólt Malézeau a nejehez, aki rohanva jött le a lépcsőn s meghatott hangon üdvözölte Pascalt, — ennek a fiatal triumfátornak nagyobb szüksége van egy kis hideg

pecsenyére, mint bókokra . . . Gyerünk az ebédlőbe.

Pascal úgy aludt az éjjel, mint aki győzelmet aratott. Nagy későre ébredt föl. Az őszi szél által letarolt kertben a madarak csicseregve kergetőztek. Pascal fölkelte és kéknek látva az eget, azt mondta magában:

— Boldogok ma ott fönn Clairefontban s kellemes lehet a séta a verőfényes terrászon.

Lement a kertbe s a virágágyak között járkált, hallgatva a kis szökőkút locsogását, amely a pázsit közepén bocsátá vizét egy medencébe. Éppen tizenegyet ütött az óra a városháza tornyában, midőn egy földszinti ablakból Malézeau kiszólott:

— Jöjjön be csak, Pascal.

Pascal bement a házba s az öreg úr szobájába lépve, a kandalló mellett atyját pillantotta meg. — A fiatalember mozdulatlan maradt, mérőn nézve az aggastyánra, akit nagyon megváltozotttnak látott. Malézeau írásokat szedett össze s kiment az irodába, magára hagyva az apát fiával.

— Pascal! — szólalt meg Carvaján, kezét nyújtva.

A fiú hidegen tette kezét atyja kezébe. Azután leültette s állva maradt előtte.

— Akarod-e, hogy el legyen feledve minden? — kérde némi habozás után a polgármester. — Látod, én jöttem el hozzád . . . Hibáztam . . . De te keservesen lakoltattál meg érte.

— Apám, nem tőlem függ, hogy minden feledve legyen . . . Nem csupán magamról van szó . . . hanem . . .

— A kastélybeliekről is, — dörmögött Carvaján, öklét a magaslat felé nyújtva. — Miről ál-

modoznak még? ... Diadalra juttattad őket... Győztek... Azt akarják, hogy még hódolni is menjek elibök?

S rémesen kacagott.

— Hej, ha téged meg nem kaptak volna!... Azután más hangba csapott át:

— Reménylem, háládatosak lesznek!...

Pascal akarata ellen is elvörösödött.

— Én, apám, senkitől sem várok semmit...

— Még a szép Antoinettetől sem? Ugyancsak hálátlan lenne, ha azok után, amiket érette tettél, nem szeretne!

— A jövő héten el szándékozom menni, — mondá Pascal nyersen, — és sok idő telik bele, amíg ismét visszakerülök...

— Lám-lám, és ők eleresztenek... De hát minek is tartóztatnának? Nincs többé rád szükségök... Megmentetted az ősi név örökösét, és odaadtad a pénzedet! Mi egyebet várhattak volna még... Terhökre lennél, szegény fiú, folyvást eszökbe juttatnád a tett szolgálatokat... Hiszen szeretni fognak, — de csak messziről... Úgy kényelmesebb lesz...

— Apám!

— Hallod-e, maradj itthon! Lemondok a kedvedért minden becsvágyamról... Tudják most már, hogy ki vagy, s a közelebbi választáson senkinek sem lesz bátorsága ellened föllépni... Ura leszel a vidéknek... Uralkodni fogunk, Pascal... Érted-e, hogy mit vagyok hajlandó tenni a jövődért? Ha akarod... nos, hát meg fogjuk értetni azokkal a hálátlanokkal, hogy mit ér egy olyan ember, amilyen te vagy... Nosza, kezedet ide, de jó szívvel ám...

Pascal szomoruan csóválta fejét.

— Köszönöm, apám, de elhatározásom kész

s nem fogom megmásítani . . . Jó lesz nekem egy időre idegenbe menni . . .

— Hát semmit sem akarsz tőlem elfogadni? Pascal merően nézett atyjára.

— Megadja-e azt, amit kérek?

Carvajan ráncba voná homlokát, de mégis azt felelte:

— Szólj!

— Nos hát, művem még nincs betetőzve . . . Megmentettem Róbert de Clairefontot, kiragadtam a törvény kezéből. De nem töröltem le teljesen azt a foltot, amely becsületét szennyezi . . . Nem mutattam rá az igazi gyilkosra . . . Apám, legyen segítségemre, hogy ezt is megtehessem . . . és sok keserű emléket törlik ki gondolataimból.

Carvajan hallgatott. Feledni látszott, hogy nincs egyedül.

— Ugyanaz a természete, — mondá, — ugyanaz a heve, ugyanaz a szenvedélye, csak-hogy őt nem a bosszuvágy sarkalta, mint engem... A szerelmének szenteli magát, amint én a gyűlöletemnek . . . Mi haszna gátat emelni előtte? megdönti!

S elmélkedéséből magához térve, folytatá:

— Nem mondhatom meg azt, amit tudni akarsz. Mert nem tudom . . . De Chassevent mostanában már nem mer éjjel hurkot vetni a Bánya-völgyben. Pourtois pedig, aki ott lakik, csak árnyéka annak, aki előbb volt . . . A Bányának titka van . . . Ott kell kutatni.

— Köszönöm, kutatni fogok.

Carvajan fölállott.

— Nem utazol el hír nélkül?

— Nem, apám.

— Jól van.

Kezet fogtak másodszor is s a polgármester eltávozott.

Három óra felé Róbert eljött Pascalért: a kastélyban csodálkoznak, hogy még nem jött el. Izabella néni dühös.

— Önnel foglalkoztam, — viszonzá Pascal.
— Saint-Maurice kisasszony meg fog bocsátani.

Elindultak a kastély felé. Szép őszi délután volt. A park cserfái rozsdaszínt váltottak, amely még sötétebbé tévé a fenyők zöldjét. A lég enyhe volt, s a pacsirták dalolva szárnyaltak a napfényben. Azon az ösvényen haladtak, ahol Pascal a Chassevent golyója fütyölését hallotta. — Amikor odaértek, megmutatta barátjának a letrött ágat.

— Szerencse, hogy a semmirevaló nem söréttel lőtt, — mondá a gróf. — Aligha meg nem ölte volna önt s akkor én hol volnék?

Ötven ölnyivel odább Róbert megállott, s a sűrűben egy széles rejtekútra mutatva, amely erősen le volt taposva, fölkiáltott:

— Ni, a nagy vad most, úgy látszik, erre jár éjjel...

Pascal lehajolt, az ösvény magas földjében állati nyomokat keresve. De csak széles, zavaros nyomokat látott.

— Óh, ne keresse. Nézze, itt fenn hogy le vannak töredezve a gallyak... Bizonyosan szarvas-járás... Ha tetszik, a napokban fölkeressük őket...

Pascal nem felelt. Gondolkozott. A kastélyig egy szót sem váltottak. Odaérve bementek a szalonba, amelyet üresen találtak s azután lementek a terrászra. A lombsátrak egyike alatt a család együtt volt.

A marquis tágas nádzsöllyében heverészett, mialatt Antoinette az ujságot olvasta. Izabella néni, aki vörösebb volt, mint valaha, örökös kö-

tésén dolgozott. — Clairefont lakói hosszú idő óta először élvezték most a bizalmas együttlét kellemét. Nem kerülték már egymást, hogy eltitkolják aggodásukat, könnyeiket. Csak mosolygó arcot mutathattak egymásnak.

Fox jelentette be vidám csaholással a két fiatalember érkezését.

— Ah, valahára! Itt van az, aki társam volt a számkivetésben! — kiáltott föl Saint-Maurice kisasszony.

S vállon ragadva az ügyvédet, megcsókolta mind a két orcáját.

— No, kedves gyermekem, ugyebár ma már sokkal könnyebb a szívünk?

Pascal kimért udvariassággal hajtotta meg magát Antoinette előtt. Kereste mellette Croix-Mesnil bárót. De az már reggel visszatért Évreuxba.

A marquis kedves szavakkal tudott köszönetet mondani fia védőjének. Három hét óta egészsége nagyot haladt. Elmebeli képességeit teljesen visszanyerte, de a nagy rázkódás, amelyet szenvedett, legyőzhetetlen egykedvűséget hagyott meg benne. Nem foglalkozott többé tanulmányaival — a laboratórium üresen állott. Maga magyarázta meg Pascalnak ezt a különös változást, s vidáman mondá:

— Nem akarok többé dolgozni semmit. Úgy hiszem, ez a legjobb mód arra, hogy vagyonomat visszaszerezsem.

Karonfogta a fiatalembert s lassan sétálgatott vele a terrászon.

— Nekünk, — mondá pár pillanat múlva, — jól tudom, bizonyos üzleti kérdéseket kell egymással elintéznünk, de nem sértem önt azzal, hogy pénzről beszélgessek vele... Malézeau majd elvégez mindent.

— Igen komolyan fogok vele együtt ezzel foglalkozni, marquis úr, ha kegyes lesz erre fölhatalmazni... Alapos okom van hinni, hogy a Bánya kiaknázása nagy hasznót fog önnek hajtani. Tevékeny igazgató vezetése alatt nagy értékre fog emelkedni... Magamra vállalom, hogy mérnököt találjak, aki egészen a vállalatnak szenteli magát.

A marquis figyelmesen hallgatta, mialatt oldalról szemmeltartotta. A fiatalember olyan világossággal és gyakorlatiassággal fejté ki nézeteit, hogy a marquis egészen el volt ámulva. S mikor aztán a járkálásban elfáradva, visszatért a hölgyekhez, fölhasználva egy pillanatot, amidőn Róbert és Pascal odább mentek, azt mondá:

— Ipari dolgokról beszélgettem Carvajan úrral... Valóban meglepett... Igazán rendkívül jeles ember...

— Azt gondolja talán, hogy ujságot mond ezzel? — kiáltott föl hevesen Saint-Maurice néni. — Jól ismerem én, — hiszen együtt éltem vele, mint anya a fiával... S ön nagyra van vele, hogy fölfedezte!

Antoinette, hímzése fölé hajolva, egy szót sem szólt, de ujjai az öltések alatt sajátságosan reszkettek.

Pascal ott maradt ebédre, egész este igen tartózkodó volt, s tíz óra felé elbúcsúzott. Róbert ajánlkozott, hogy elkíséri a park kis ajtajáig, s midőn nagynénjét megölelte, ez azt kérde tőle:

— Mi lelte ma Pascalt? Igen fagyos... Erővel kell belőle kivenni a szót, ugy-e, Antoinette?

— Nem vettem észre, néni...

— Óh! te nem látsz semmit!

Az éj nagyon sötét volt. Róbert lámpást kért Bernardtól. Az öreg szolgál aggódó arccal mondá:

— Ha a gróf úr megengedi, elkísérném ... Besötétedés után nem jó künn járni ...

— Ugyan miért? — kérde Pascal.

— Hát csak azért, ügyvéd úr, mert a szerencsétlen eset óta a Bánya környékén mintha kísértetjárás volna ... Éjjel olyan dolgok történnek ott, amiket jobb nem látni ...

— Menjen, vén golyhó, — mondá Róbert, — dajkamese ... De legyen nyugodt ... Nem félek a találkozásoktól ...

Elvette a lámpást s Pascallal együtt elment. Lementek a park lejtőjén, egészen a keresztútig. Róbert kinyitotta a kis ajtót s tovább akart menni Pascallal, hogy a város széléig kísérje. De amaz nem engedte.

— Amott a főút, — mondá. — Behunyt szemmel is elmegyek rajta.

Róbert bement s Pascal egyedül maradt. De ahelyett, hogy a város irányában folytatta volna útját, a Pourtois vendéglője felé indult.

A ház be volt zárva, semmi nesz sem hallatszott belőle. A korcsmaajtó hasadékan gyöngye világosság szűrődött át.

Pascal a Bányához vezető ösvényre tért s halkán lépdelve, Couvrechamps felé haladt. Figyelmesen tekintgetett körül. Összes fegyverzete egy vasfa-bot volt. De hozzá volt szokva ahhoz, hogy éjjel erdőn-mezőn egyedül járjon, s szíve nem vert gyorsabban.

Megállott ama rejtekút előtt, amelyet napközben Róbert mutatott neki. Azután mintegy tizenöt-húsz lépést téve, a bozótban egy óriási gyalogfenyőt pillantott meg. Odatámaszkodott ehhez s a sűrű homályban látatlanul várakozott.

A hold nagy réztányér-alakjában szállt föl a saucelli erdő fölött, hogy nemsokára elárassza hideg fényével a mezőket.

Köröskörül az elhagyatott völgyben különös zsidobongás zavarta a csöndet, hűs éji légben kitáruló növények, lombok közé suhanó állatok: a sötétséget megélénkíté az éjszakai élet. Pascal visszagondolt arra az estére, amelyet az imént töltött a kastélyban.

Antoinette egyetlen-egyszer sem szólott hozzá. — Olyannak mutatta magát, amilyennek Pascal a tett szolgálat előtt ismerte: hidegnek és fenhéjázónak; abban a pillanatban, amidőn azt hitte, hogy kierőszakolta bizalmát és barátságát, azt kellett látnia, hogy közönyösen húzódik el tőle.

Nincs hát a szívében semmi? Pedig tegnap a tárgyaláson sírni látta, amikor ő beszélt. Abban a rövid pillanatban uralkodott rajta, bírta. Korlátlan úrként hatolt be a makacs lélek mélyébe.

De a benyomás futólagos volt, s ő ismét ki van üzve hódításából. Óh, pedig milyen vigasztalásra és megenyhülésre lett volna csak egy szava is, a gyöngéd barátságnak, boldog hálaérzetnek egy szava! Megtört érzelmeinek reménytelenségében úgy fogadta volna ezt a nyájas rokonszenvet, mint a legnagyobb vigasztalást. S ennek az emléke kivirágzott volna szívében, mint romok között fakadt növény.

Óh, az a hálátlan leány, aki olyan könnyen róhatta volna le tartozását, s nem tette!

A kastély tornyában tizenkettőt ütött az óra. Pascal gondolatai más irányt vettek.

A hold most már magasan járt az égen. ezüstös fényben fűrésztve a völgyet.

Pascal azt gondolta magában: meddig fogok még itt őrt állani? Úgy vagyok itt, mint Horatio, aki az elhunyt király szellemét lesi az elsinoori várfokon. Ha apám nem csalt meg, mit

fogok látni? S ha jön is valaki, éppen erre fog-e jönni?

Titkos ösztön azt súgta, hogy az őrhelyet jól választotta meg. Ott is maradt. Szórakozást talált két nyúlnek a nézésében, amelyek az ösvényen ugrándoztak, míg fenn a clairefonti halmon egy vadászó róka csaholt, elbújt nőstényét figyelmeztetve.

Egy óra felé azonban mégis türelmét kezdte veszíteni Pascal s távozni készült, azzal a föltevással, hogy holnap megint eljön, amidőn a két nyúl, fülét hegyezve, egyszerre csak beugrott a sűrűbe. Az út elejéről léptek hallatszottak.

Pascal megrezzent, összeszorítá fogát s erősebben markolá meg a botot. A nesz közeledett s szabályos volt, mint olyan embernek a járása, aki nem tartja szükségesnek, hogy óvatosan lépkedjen.

Pár perc múlva árnyék vetődött az út fehérségére s hajadon fővel, kúszált ruhában jelent meg a Pirók. Nyitott, kimeresztett szemmel, de semmit se látva, merev, gépies mozgással haladt előre, mint akit öntudatlan erő visz tova.

Elhaladt Pascal előtt s befordult a rejtekúton. Pascal utána ment, de amaz nem látszott hallani lépteit. Egyenesen előre ment, habozás, megállás nélkül, mint a gép. Elért annak a mélyedésnek a széléhez, ahol Rózát apja és Pourtois halva találták s megállott.

Arca kétségbeesett kifejezést öltött, tördelve a kezét s rémítően fölajdulva, folytatta útját Couvrechamps felé.

Pascal folyvást utána ment.

Igy értek el a temetőhöz. Az eszelős egy ugrással átvette magát az alacsony falon s egyenesen egy sír felé tartott, amely fölött egyszerű fakereszt állott.

Letérdelt s jajgatni kezdett. Ráfeküdt a kőlapra, csókolgatta s rimánkodó hangon mormolá:
— Róza! óh, Róza!

S a gyászhely magányában valóban megdöb-bentő látvány volt ez az eszelős, aki szerelmes zokogással szólított a halottat.

A Pirók sokáig fetrengett még ott a síron, azután fölkelt és elment, amint jött.

Pascal, a falhoz támaszkodva, elgondolkodott. A fátyol egyszerre szétszakadt. Most már ismerte a valót. Pillanat alatt megalkotta magának a gyilkosság jelenetét. Hogyan is nem találta ezt ki előbb?

Ismét maga előtt látta, mint régente, a Pirókot, amint Rózával ijesztő dévajkodással ingerkedett. Ebben, az észtehetség híjján való lényben érzéki szenvedély gyulladt föl, amelyet vadállati mohósággal iparkodott kielégíteni. Szerelmi dühének rohamában zsákmány gyanánt ragadta magával Rózát, de Chassevent és Pourtois váratlan megjelenése futásra kényszerítette. S szorításának ereje halálos volt.

Megölte azt, akinek a sikoltását akarta elfojtani. S most naphosszat ő rá gondol, éjjelente pedig keresi, hívogatja, siratja révedezésében.

Igy tehát maga fogja magát elárulni s gyilkosságát bebizonyítani. Elég, ha jajveszékelve látják bolyongani a bozótban s kínosan fetrengegni a síron: hogy a bűntény elkövetője felől minden kétség eloszoljék.

De megteszi-e holnap is azt, amit most tett? Minden éjszaka elvégzi-e ezt a rémes bűnzárándoklást?

Pascal még két éjszaka jött el s kétszer lett tanuja ugyanannak a jelenetnek. Az alvajáró eljött, áthaladt a bozóton, megállt a szakadék előtt

s bement a temetőbe. A lidércnyomásos álom mindig egyformán ismétlődött.

Ekkor aztán, anélkül, hogy bárkinek is szólt volna, Pascal elment Jousselein központi rendbiztoshoz, megkérte, hogy jöjjön el vele az ügyészhez, s ott elbeszélte azt, amit látott, megkérve az ügyészt, hogy jelenjék meg vele együtt a helyszínén s szerezzen személyes meggyőződést a fontos tényről.

— Teljesen rendelkezésére állok, — viszonzá az ügyész, akire az elbeszélés nagy hatással volt. — S meg fogom tenni a kellő intézkedéseket, hogy kirándulásunknak az eredménye biztosítva legyen... Clairefont gróf tehát sajnos tévedésnek az áldozata volt? Mi azt gondoltuk, hogy ön egy bűnöst ragadott ki a kezeink közül, — tévé hozzá mosolyogva, — s annál jobban csodáltuk győzelmét... De ha védettje ártatlan, hálával fogunk önnek tartozni... mert Franciaországban az igazságszolgáltatás mindig jóhiszemű s csak az igazságot keresi...

— Nos hát, ha úgy tetszik, — mondá Pascal, — ma éjjel tizenegy órakor találkozunk a clairefonti park kis kapuja előtt... Jousselein úr föl fogja állítani embereit a kápolnában, maga pedig lesbe áll a temetőbe... Bizonyos vagyok benne, hogy a juhász ebben az állapotban sem lát, sem nem hall... de jobb elrejtőzni...

— Tehát ma estére...

Pascal öt órakor váratlanul jelent meg a kastélyban. Saint-Maurice és Róbert az öröm fölkiáltásaival fogadták. A marquis nyájas arccal köszöntötte, mint rendesen Antoinette komoly s kissé mogorva is volt.

A leány természete egy idő óta megváltozott. Ő, aki azelőtt a ház vidámsága volt, most órákig

nem lehetett szavát hallani. Ha nagynénje ilyenkor megérintette a vállát, összerázkódott, mintha az álmok országából tért volna vissza.

Szelíd volt és jóindulatú mindig, de valami benső gond bántotta.

Croix-Mesnil báró, aki nyolc napi szabadságot kapott, állandóan a kastélyban tartózkodott s nagy figyelmességgel forgolódott a leány körül. Elkísérte sétáira s folyvást azon iparkodott, hogy beszéltesse.

Többnyire a pör lefolyását hozta szóba. S észrevétlenül is Pascalra tért át. Túlzott dicsérettel emlegette folyvást, mint aki feleletet vár és örülne, ha ellentmondásra találna...

Antoinette fölemelé fejét, átható pillantást vetett a fiatalemberre s másra terelte a beszélgetést.

Mikor most Pascal belépett, a leány odafordult a báróhoz, s váratlan nyerseséggel azt mondá:

— Tessék! itt van a barátja...

Croix-Mesnil elhalványodott kissé, de nagy nyugodtsággal viszonzá:

— Nem is tagadom... Szeretem mindazokat, akik önnek szentelik magukat.

Antoinette fölemelé fejét, átható pillantást vetett a fiatalemberre s élénken mondá:

— Ha ezt őszintén mondaná, vagy a legközyönyösebb, vagy a legnemesebb ember volna!

Azzal elibe ment Pascalnak s nem látta a szomorúság felhőjét, amely volt jegyese homlokára borult.

Az ebéd alatt és az est folyamán Pascal szokatlanul vidám volt. Ő, aki rendesen komoly és tartózkodó volt, most átengedte magát természetes hevének s az egész társaságot elvará-

zsolta szellemével. Egy másik Pascalt mutatott be, akit még nem ismertek s aki nagyon megdetszett.

Izabella néni mohón szedte magába kedveltje szavait s közte és Róbert között csak úgy úszott az élvezetben.

— Oh, ez a fiú egészen kiforgatott!

Tíz óra után Pascal, bármennyire marasztalta is Saint-Maurice kisasszony, távozni készült s megkérte Róbertet, hogy kísérje el.

— De lámpás nélkül ám, ha szabad kérem. Ha elbotlunk, majd fölsegítjük egymást...

Végimentek a parkon s a kis ajtóhoz értek. Kinyitották s kiléptek az útra. A fal tövéből fekete alak vált ki s egy hang azt kérde:

— Ön az, Carvajan úr?

— Én vagyok, ügyész úr, s elhoztam Clairefont grófot is.

— Miről van szó? — kérde Róbert meghökkenve.

— Az ön teljes tisztázásáról, gróf úr, — felelt az ügyész. — Legyen róla meggyőződve, hogy örömmel leszek annak hirdetője.

— De most már ne beszéljünk többet, — mondá Pascal.

Előrement, hogy az utat mutassa s szó nélkül tért be a Bánya-ösvényre.

Jousselin már két órája állt lesben egy törpe fűzfa alatt a temetőben. A fakerítés szögletére embert állított, hogy szemmel tartsa a couvrechamps-i utat. A kápolnában két másik ember várakozott.

A teli hold fehér fénysugarat csalt ki a kis torony palafödeléből és az éjszaka olyan világos volt, hogy el lehetett volna olvasni a síriratokat.

A biztos, aki majdnem megfagyott, mert már dér volt, mozdulni sem mert, s türelmesen várakozott. De némi aggodalma kezdett már támadni. Ha a Pirók nem találna eljönni?

A derék ember ama nap óta, amidőn Róbertet a halottas szobában látta, mindig rokon-szenvet táplált iránta, s örült volna, ha az utolsó kétely is eloszlik, amelyet a csökönyösek a gróf ártatlansága felől támasztottak.

Két óra volt már, amidőn halk fütty hallatszott, a fal tövében álló rendőr jeladása, hogy közeledik valaki.

Csakhamar léptek hallatszottak a kemény földön, a kőfal tetejét borító repkény megrezdült valami nehéz test súrlódásától, s látható lett a hold fényében a Pirók.

Szeme nyitva volt, de úgyszólván befelé nézett. Lebocsátkozott a falon, mereven, gépiesen indult a sírok során s a szegény Rózát fedő hanthoz érve, mint minden éjjel, tompa hangon szólította.

Pascal, az ügyész és Róbert a temető nyitva hagyott kapuján jöttek be. Az eszelős nyomában, akit a lelkifurdalás vezetett, átjöttek volt a völgyön s most szótlanul, iszonyodva nézték az éjjeli bolyongás rémes befejezését.

Az eszelős a kőlapra feküdve, forrón csókolta azt, rimánkodott s tágra nyílt szemeiből könnyek peregtek. — Róza! óh, Róza! — nyögé folyvást s görcsös erőlködésében megingatta a fakeresztet, amely a fűbe dőlt.

A többiek ezalatt odamentek s körülállották, de ő semmit sem vett észre s őrzöngve kiáltozott.

Az ügyész jeladására Jousselin rátette kezét a szerencsétlen vállára. — Az érintésre a Pirók fölemelte fejét, azután térdre emelkedett. Tenye-

rét végighúzta a szemén, mint aki most ébredt föl. Ijedten tekintett körül, szemei kitágultak, vonásai összerándultak, elordította magát s egy ugrással kikerülve a rendőrbiztost, a kerítés felé iramodott.

De a fal tetején ott látta az őrtálló embert. Most körülfutott a temetőn, elállva találta a kaput is, összerázkódott, mint az üldözött vad s megpillantva a kápolna nyitott ajtaját, berohant rajta.

— Vigyázzatok! — kiáltott embereinek Jousselin, — el ne meneküljön!

Dulakodás, tompa morgás hallatszott, azután az egyik ember kijött s azt mondta:

— Mászik föl a toronyba.

S a holdvilágban az eszelős csakhamar látható lett a párkányzat egyik kerek nyílásában. A rendőr lépteinek dobogása, aki utána ment, — hallható volt. A Pirók fölrohant a lépcsőkön, amelyek a haranglábhoz vezetnek. Főlegyenesegett. Vonagló, rettegéstől sápadt arcával, fölborzadt hajával, rémes jelenség volt.

A rendőr folyvást utána ment. A juhász föl nézett a torony csúcsára s egy gorilla ügyességével és erejével kúszott végig a gerendázaton. Egy pillanatig egyenesen állott egy keskeny kiszögellésen, azután szédülni látszott, imbolyogni kezdett, mintha a mélység csábítaná, rémesen kacagott s egyensúlyát veszve, kivágódott a levegőbe.

Róbertnek, Pascalnak és az ügyésznek éppen csak annyi idejük volt, hogy hátravessék magukat. A Pirók teste görbe vonalban kalimpálózott alá s tompa zökkenéssel zuhant le, éppen a Róza sírjára, vérrel borítva az imént még könnyeivel áztatott követ.

XII.

Három nappal utóbb a kastély szalónjában egybegyűlt család előtt Malézeau számot adott a különféle műveletekről, amelyekkel meg volt bízva. A marquis adósságai teljesen ki voltak egyenlítve, s egy Pascal és Clairefont marquis között kötött társulási szerződés biztosította a Bánya kihasználását. Carvajannak a fia, mint társ, egy magaválasztotta igazgatót állít az üzlet élére s adja a tőkét. Az esetleges nyereségben egyenlően osztoznak a marquisval, mert az egyik adta az üzlethez a pénzt, a másik a telepet.

Róbert, akiben föltámadt a nemes buzgalom, azt a kívánságát fejezte ki, hogy neki is adjanak valami alkalmazást, s Pascal olyan foglalkozási kört jelölt ki neki, amelyben folyvást a szabad levegőn értékesíthette erős testi tevékenységét.

Chassevent, akit Malézeau magához rendelt, sokáig elkesergett azon, hogy az ő kedves, drága leánykáját elvesztette, de végül kétezer frankért beleegyezett abba, hogy a környékről elhordja magát. A csavargó eleinte csekélynek tartotta az összeget, de Malézeau keményen a szeme közé nézett és gyors hangon azt mondá neki:

— Kétezer frank két golyóért, ami Pascal úrra volt célozva, éppen elég! Ha többet akar, majd kifizettetem az államügyésszel.

Chassevent nem szólt többet, hanem elment Louviersbe, ahol rokonai voltak.

Malézeau, miután mindezt előadta, néhány aláírást kért.

— Bocsánatot kérek, marquis úr, — mondá, — hogy ilyen sürgősen iparkodom elintézni az ügyeket, de Pascal úr holnap elutazik és ...

— Elutazik? — pattant föl Saint-Maurice kisasszony. — És ugyan hová?

— Nem tudom, kisasszony, — viszonzá az öreg úr, erősen pislogva, — de nem hiszem, hogy szándékában volna a szárazföldet elhagyni...

— Igazán? Na, még szerencse! — kiáltott föl indulatosan Izabella néni. — Csak az kellene, hogy még egyszer Amerikába menjen... azokra a vidékekre, ahol a sárgalázt olyan könnyen kapja meg az ember, mint itthon a náthát!... De hát mért megy el? Micsoda utazási hóbort szállta meg?

— Én Istenem, kisasszony, — viszonzá Malézeau, — hát mi csináljon itthon? Az apjával egyenesen szakított... Ellenségeivé tette mindazokat, akik a birtokon osztozni vágytak... Elviselhetetlen volna itt az élete... S bármennyire sajnálom is az elmenetelét... mert én és a feleségem egészen hozzászoktunk már, hogy a fiúnknak tekintsük és nagyon fogjuk érezni a hiányát... mégsem tanácsolhatom neki, hogy másítsa meg határozatát, amelyet én bátornak és bölcsnek tartok...

— Miért bátornak? Miért bölcsnek? — kérde az öreg kisasszony fenyegető arccal.

Malézeau hidegen viszonzá:

— Pascalnak más okai is vannak, amelyekről nem szólhatok...

Mély csönd következett e szavak után. A jelenvoltak közül senki sem fűzte tovább a társalgást. Róbert és Croix-Mesnil azokra a titkos okokra gondoltak, amelyek Pascalt távozásra készíthetik. Amaz az olyan ember zavarodott meglepetésével, aki sohasem vizsgálta mélyebben, hogy körülötte mi történik. Emez a re-

ménytelen szerelmes szomorodott részvételével, aki azt látja, hogy vetélytársa éppen úgy szenved, mint ő.

Antoinette, aki a novemberi nap sápadt világában ült az ablak mellett, ölébe ejtette himzését és tétlen kézzel, félig behunyt szemmel, — aludni látszott.

Pedig nem aludt; emlékezete fölidézte azt az angyallal tusakodó Jákobot, akit a templom egyik üvegfestménye ábrázolt. Maga előtt látta a bibliai pásztort, barna arcával, magas homlokával, sötét szakállával és szürke szemeivel, amik olyan sajátságosan hasonlóká válnak Pascalhoz.

Valóban ő volt az, az a makacs, szenvedélyes férfi, aki tizennégy évig szolgált, hogy Lábántól megkaphassa leányát, Rákhelt. A föladat nehézsége nem riasztotta vissza s ő végre is legyőzött minden nehézséget és elnyerte azt, akire vágyott.

S vajjon a Carvajan fiát nem ugyanaz a bátorság lelkesítette, nem ugyanaz a szerelem sugalmazta-e?

Antoinette ismét maga előtt látta, amint ott a mély úton először megszólította.

Milyen gondtalan és nyugodt volt az ifjú akkor. Messze országokból tért haza az apai hajlékba. Gyönyörrel látta újra a gyermekkorából ismert erdőket, mezőket...

S egyszerre csak harc közepett találta magát, és az első név, amelyet előtte kiejtettek, apja ellenségének a neve volt.

Antoinette még most is hallani vélte saját hangjának a rezgését, amikor azt mondta:

— Clairefont kisasszony vagyok!

Milyen vad büszkeséggel felelt rá amaz:

— Én meg Pascal Carvajan vagyok!

Nem olyanok voltak-e, mint két ellenség, aki föltüzi zászlóját és összeméri fegyverét?

Nem! Nem voltak harcra kelendők. Az első tekintettel azonnal vége volt mindennek s ő Pascalban csak lelkes védőre számíthatott.

S mennyire szenvedett Pascal, hogy nem közeledhetett hozzá, hogy messziről, félénk szemmel kellett utána néznie. Attól a naptól fogva megsejtette ő, hogy ott bolyong körulte a homályban, kilesi örömét, bánatát, gyöngéd, tartózkodó figyelmességének adva jelét, nem remélve semmit s mégis állandó lelki közösség titkos kötelékével fűződve hozzá...

Azután a báli jelenet . . . bátyja kihívása, Pascal reszkető haragja, az ő közbelépése és bocsánatkérése, holott egy szavára térdre bocsátkozott volna az, aki előtt megalázta magát...

És végre, újabb keservek után, az ő megjelenése a Carvajan sötét házában. Milyen hangon mondta akkor neki Pascal: „Nem fog szenvedni sem vagyonában, sem szeretteiben; becsületesemre fogadom...“ S ő szíve fölhevülésében azt felelte: „Mély hálával fogok önről megemlékezni...“

Pascal megtartotta ígéretét; a leghősibb önfeláldozással szabadította ki Róbertet s mentette meg a család vagyonát... És ő, mivel bizonyította neki háláját? Néhány könnycsepp, egy kézszorítás, — ez volt a jutalom, amit neki adott. És most már leszámoltak. Clairefont sajnálat és megbánás nélkül bocsáthatja útjára. Eddig érette szenvedett, most általa fog szenvedni...

Izabella néninek egy hangkitörése rázta föl a leányt merengéséből. Róbert és Croix-Mesnil kimentek Malézeauval a terraszra, az öreg kisasszony pedig a marquisval beszélgetett.

— Nohát, kedves barátom, — kiáltott föl hevesen, — én, ha harminc évvel fiatalabb volnék, biztosítom róla, hogy itt marasztottam volna!

— Ugyan, néni, — viszonzá a marquis, — ön nagyon hevesvérű!

— Kárpótlásul azokért, akik nagyon fagyos vérűek!

— Én úgy tudom, hogy sokkal zárkózottabb fogalmai voltak. Sohasem engedte meg, hogy nem nemes ember is elfogadható...

— Ejh, hát nézze meg, hogy azok az ön nemes emberei hogyan viselték magukat velünk szemben... Annak a derék Pascalnak kellett mellettünk nyilatkoznia, hogy sainte-croixi és áden-mari szomszédaink jó szemmel nézzenek ránk... Amíg ez a polgár pártunkat nem fogta, nemes barátaink háttal fordultak felénk... Ő volt a lovagias!... nem vérbeli... az igaz... de abból az anyagból való, amelyből régi királyaink nagy hadvezéreket, nagy minisztereket, hercegeket és országnagyokat csináltak...

— Kedves néni, én mindenesetre az utolsó vagyok, aki ennek ellentmond... Azt hittem, hogy az egyetlen demokrata vagyok a családban... De ne beszéljen olyan főnhangon... Fárasztja a fejemet, amely még nem erősödött meg nagyon s fölébreszti Antoinettet.

— Hát alszik? ... lehetséges-e! Amikor pedig legalább is olyan izgatottnak kellene lennie, mint én vagyok! És ezt a leányt én neveltem! Bezzeg jobban föl volt indulva a tárgyalás napján! De hát elmúlt a veszedelem, manó vigye a szabadítót!

— Néni...

— Azt mondom, amit gondolok. Igazi

csataló vagyok . . . nem hátráltam soha semmi-féle akadály előtt! . . .

— Néni, én igazán azt hiszem, hogy azt a fiút most már jobban szereti, mint minket!

— Ha úgy volna is, nem méltányos lenne? Ő nem tartozott nekünk semmivel . . . és ide-adta mindenét! Különbén bolond vagyok, hogy így tüzeskedem . . . Úgyse kéri a tanácsomat . . . Ezentúl majd magamnak tartom a gondolataimat . . .

Antoinette megmozdult s nagynénje elhallgatott.

— Az urak künn vannak? — szólt a leány.

— Egészen el vagyok zsibbadva; járkálok egy keveset.

Fölállott s lassan ment le a tornác kőlépcsőjén. Hallotta még, amint Izabella néni azt mondta a marquisnak:

— Gondoljon, amit tetszik, de én teljességgel nem értem ezt a leányt! . . . Nézze, milyen hidegen, nyugodtan jön-megy! . . . Vagy vak . . . hogy nem látja, hogy az a fiú halálosan szerelmes belé . . . Vagy pedig márványból van . . .

Gyöngé mosoly vonult el a leány ajkán, s arca kiderült, mint napsugártól a szép táj. Csatlakozott a sétálókhoz, s karonfogta Malézeaut, észrevétlenül Pascalról kezdett vele beszélni.

Malézeau, mintha csak jeladásra várt volna, hogy teljesen leleplezze barátja terveit, belebozsátkozott a részletekbe. A fiatalember Párisban fog megtelepedni, ahol előre bizonyos affelől, hogy fényes állást teremt magának az ügyvédi karban. Hatalmas társulatok fogják pártját, s a kliensek egész serege várja. Jelenleg vonakodik ugyan képviselőnek föllépni, de bizonyos, hogy

Neuvilleben rögtön megválasztják, mihelyt akarja.

A jó Malézeau valóságos kárörömmel célzott arra, hogy Pascal a nagy üzletvilágban, amelynek köreiben mozogni fog, minden bizonynyal fényes házasságra fog alkalmat találni. De Antoinette sem örömet, sem bánatot nem árult el, közömbösnek mutatkozott, s arca nyugodt maradt. Sőt olyan higgadtsággal beszélgetett, hogy Malézeau ezt érzéketlenségnek találta s holott nagyon is sokat akart megtudni, nem tudott meg semmit.

Egy órával az ebéd előtt Pascal is eljött. Halovány volt s levertnek látszott. Erőfeszítést tett, hogy fesztelenül csevegjen és szeretetreméltónak mutassa magát, de nem sikerült. Benső szomorúsága minden igyekezete mellett is látható lett.

Izabella néni szájalommal függeszté szemét a fiatalemberre, hogy aztán méltatlankodó tekintet vessen unokahugára.

Antoinette, aki teljesen nyugodtnak látszott, elragadó fesztelenséggel viselte magát. Több ízben mondta Pascalnak:

— Neuville nincs messze Páristól. Ellátogat majd hozzánk?

Sajátszerű vidámsággal beszélt, amely könnyet csalt ki a fiatalember szeméből. Pascal, érezve, hogy nem lesz képes magán tovább uralkodni, kiment a tornácra s utána ment Croix-Mesnil báró is.

Antoinette meglepetve nézett utánuk, fölállt s az ablakhoz sietett.

A báró és Pascal lassan járkáltak a virágágyak mentén. Croix-Mesnil egy kőpadra mutatott, amely egy fal mellett volt, s Pascal lebocsátkozott rá. Csakhamar élénk társalgást folytattak.

Antoinette-et megmagyarázhatatlan aggodás fogta el. Elhalványodott kissé. Azt kérdezte magától:

— Mi mondanivalójuk lehet egymásnak?

A fiatalemberek feje fölött nyílt Róbert szobájának az ablaka, amelynek zsaluja le volt bocsátva. Onnan mindent meg lehetne hallani, anélkül, hogy meglátnák. Égő pir borítá el a leány arcát s szemei fénylettek a kíváncsiságtól... De nem rút dolog-e hallgatózni?

Antoinette, csakis erős vágyára hallgatva, máris kisietett a szalonból, nem is felelve bátyjának, aki utána kiáltott, hogy hová megy, a toronyrész felé szaladt. Zerge-könnyűséggel szökelt föl a lépcsőn s benyitott a szobába.

Az ablak kissé nyitva volt. Csöndesen, lélegzetét visszatartva hajolt le a vékony falemezekre s izgatottan hallgatta a beszélgetést, amely világosan, érthetően hangzott föl a terraszról.

— Mindazt, amit ön érte tett, — mondá Croix-Mesnil, — az én vágyam volt végbevinni. Irigylem önt kimondhatatlanul, de pillanatig sem gyűlöltem... Nagyon is szükségesnek éreztem önt . . .

— Fájdalom, most már vége! — viszonzá Pascal szomoruan. — S kettőnk közül ön az irigylésreméltó, mert itt marad...

— Miért megy ön el? — kérde Croix-Mesnil szeliden.

— Elmegyek, — felelt Pascal hirtelen fölindulással, — mert az ittmaradáshoz nincs elég erőm, mert vonzalmam minden egyes nappal erősödik s növeli kétségbeesésemet, mert nem tudok iszonyúbbat, mint boldogságról ábrándozni s azt el nem érni, mert... De minek mondom önnek mindezeket? Anélkül is megérthet, hiszen

ön is szereti, mint én, s ő önt sem szereti, mint engem!

— Nem szeret, az igaz, — viszonzá a báró.
— De önt . . .

Nagyot sóhajtott s reszketeg hangon folytatá:

— De önt, Pascal, önt szereti . . .

— Mit mond?

— Azt, ami igaz, ami méltányos, ami helyes! Óh, boldog ön, hogy neki szentelhette, áldozhatta magát! Az ő szíve kincs s ez a kincs az öné . . . Higgyen egy szerelmesnek, akinek az éleslátása nem csalódhatott, aki szándékosan kereste boldogtalanságának bizonyosságát s aki emiatt iszonyuan szenvedett . . . Ő szereti önt és kell, hogy szeresse: sokkal nemesebb, sokkal fennebb, sokkal nagylelkűbb, semhogy ne szeretné . . . Ha nem szeretné önt, nem volna az a nő, akinek ismerem . . . Örüljön, ne menjen el, ő szereti!

Pascal megfogta a báró kezét s megszorította:

— Fájdalma rosszul esik nekem, — mondá mély megilletődéssel.

— Nem! ne sajnáljon! Ennek így kellett lenni. Szomorú lenne, ha másképp volna. Olyan lélekhez, amilyen az övé, olyan szív kellett, mint az öné. Egyedül ön teheti őt boldoggá s ez egyetlen reményem, ez az egyetlen vigasztalás, amelyet magammal vinni kívánok. Sokkal jobban szeretem őt, mint magamat s bizonyosságát is vélem adni azzal, hogy önnel így beszélek . . .

Pascal szomorúan rázta fejét.

— Minket örvény választ el egymástól. Az én nevem Carvajan . . .

— Az ön neve: az, akit ő szeret, — mondá Croix-Mesnil.

Hosszabb ideig merengtek el, mindegyik a maga gondolatainak menetét követve. Azután fölálltak.

— Én nem jelentettem be elmeneteletem, — mondá a báró, — pedig holnap elmegyek... és vissza sem jövök többé... Búcsuzzunk el egymástól... Nem kívánok önnek semmit... Megvan mindene... De ön, — kívánja nekem, hogy feledjek.

Pascal nem felelt. Kitérta karjait. Croix-Mesnil a mellére borult. S a két vetélytárs úgy ölelkezett, mint két testvér.

A zsalu mögött a félhomályban Antoinette mozdulatlanul állott. A két fiatalember elment s ő még folyvást ott maradt, mintha egyre fülébe rezegnének szavaik.

Megfordult, üresnek látta a szobát s összerázkódva emlékezett vissza arra a szomorú napra, amikor ide bezárkózott, hogy az Izabella néni levelét elolvassa. Fölújult benne az előbbi érzés egész rettegése, reménykedése. Erre az asztalra dőlt akkor, — testben és lélekben megtörve. Az itatós papiroson még most is látható volt könnyeinek nyoma.

Milyen borús volt akkor az ő ege s milyen mosolygó-kék most! Pár hét alatt megváltozott minden. Ugyanazon a helyen volt most, ugyanabban az órában s mégis mennyire mássá tette a helyzetet egy szerető férfi mindenható akarata.

Az akkori sóhajok visszhangja gyanánt halk moraj kelt a sötét szobában s Antoinette a forró hálaérzet hevében összekulcsolta kezét s elfojtott hangon mondá:

— Hála néked, én Istenem!...

Azután megtörülte arcát és kiment. Amikor a szalonba visszatért, Izabella néni, akinek na-

gyon éles szeme volt, észrevette, hogy a leánynak ki van vörösödve a szeme, mintha sírt volna. A jó öreg kisasszonyt csaknem boldoggá tette ez. Unokahúga egykedvűsége zavarba ejtette volt.

Az ebéd egyhanguan folyt le, bár Róbert eléggé erőlködött, hogy a társalgást élénké tegye. Mindenkit komoly gondok foglalkoztattak és senkinek sem volt kedve beszélgetni.

Utóbb Antoinette zongorához ült s ezúttal énekelt először Pascal előtt. Csengő, tiszta, mezzó-szoprán hangja volt. A Sába királynője gyönyörű „solo“-ját választotta s megreszketetvé Pascalt a kifejezés hevével és szenvedélyességével. A rajongással teli szavakat láthatólag hozzá intézte. Biborpalástba öltöztette, velük megkoronázta a szerény homályban rejtőzött, aki fejedelelemnél is dicsőbb.

Egy percig lelkük érintkezett egymással, úgy tetszett, mintha a leány lényéből átolvadt volna valami az ifjúba. Pascalnak felhő borult a szemére. Amikor ismét láthatott, Antoinette már tüzes könnyedséggel kezdte rá a Sevillai borbély híres dallamát! *Una voce poco fa* . . . s olyan biztossággal énekelt, amely minden fölindulást meghazudtolt.

Pascalt kétségbeesés szállta meg. Azt monda magában: — Gyáva vagyok, hogy itt maradok s készakarva marcangoltatom a szívemet. Croix-Mesnil téved s én magam is eszelős vagyok. Eh, egy percnyi lelkierő; el innen s hadd legyen vége örökre!

Fölállott s odament Saint-Maurice kisasszonyhoz:

— Bocsásson meg, kisasszony, de még sok dolgom van a készülődéssel . . . Mennem kell.

— Micsoda? Máris? — kérde az öreg kisasszony. — De holnap legalább látjuk még?

— Nem hiszem, — felelt Pascal reszkető hangon. — Igen sajnálom...

— Hány órákor indul?

— Kettőkor.

— Akkor hát holnap délelőtt elmegyek búcsuzni, — kiáltott föl Róbert. — Együtt fogok önnel reggelizni a mi kedves Malézeau barátunknál...

— Isten áldja meg, marquis úr: Isten önnel, kisasszony, — rebege Pascal.

— Ne feledje el, — mondá a marquis, — hogy Clairefontban mindig itthon lesz...

Pascal szó nélkül hajtá meg magát. Zokogás erőltette.

— Isten velük! — ismétlé.

Antoinette kezét nyújtott. Pascal megfogta azt a kezét, amelyet melegnek, puhának talált, holott az övé fagyos volt. Kétségbeesett pillantást vetett az imádott leányra, s szemében a gyöngédség, szájalom sugarát pillantotta meg, mintha azt akarná mondani:

— Menj hát, szegény bolond, borulj a lábaimhoz, kiáltozzál, zokogj, de tégy valamit... hát nem tudsz megsejteni semmit?

Pascal dühösen szorítá össze öklét:

— Ha nem teszi meg az első lépést, akkor több benne a büszkeség, mint a gyöngédség, s nekem távoznom kell...

Még egy búcsúszó hangzott el ajkáról, zokogással hasonlóan. Azután karonfogta Malézeaut s elment vele. Csak akkor tért ismét magához, amikor a jegyző kis kocsija már a domb-lejtő közepére ért velük. Láta a kastély kivilágított ablakait, amelyek csakhamar eltűntek a fák között.

Most már igazán vége volt mindennek.

Hazaérve, szó nélkül szorítá meg öreg barátja kezét, s fölment és bezárkózott a szobájába. Iszonyu kétségbeesés rohanta meg. Haszontalan, céltalan élet nyílt most már előtte. Kiért tenne ezentul erőfeszítéseket, kinek a kedvéért iparkodnék hírt, vagyont szerezni?

A végzetetlen és kétségbeesett szerelem egyiránt lenyűgözte testét, lelkét. Antoinette lesz egyetlen emésztő gondolata. Dühösen jajdult föl s átkozódni kezdett. Átkozta azt a napot, amelyen visszajött erre a tájra, ahol a balsors várta.

Szívrepesztő hangon szólítottatta a leányt. Fájdó szemrehányásokat tett neki, hogy álnok és hálátlan volt. Megbűvölte, hogy annál biztosabban okozza vesztét. S most, hogy már nem veheti hasznát, megvetően dobja félre.

Azután az ellenkező indulatba csapott át s szégyelte heveskedését. Bocsánatot kért az imádottól. Szemrehányásokat tett magának, hogy balul ítélte meg. Hiszen Antoinette soha semmi ígéretet sem tett neki. Reményeiben, ábrándjában ő nem biztatta. S nem nagy boldogság már az is, hogy neki áldozhatta magát? Hiszen Croix-Mesnil még ezt is irigyli!

— Nem! — kiáltott föl magában, — te nem tartoztál nekem semmivel, szolgád, rabod voltam. Mindenem a tied volt... S te rendelkezélt tulajdonoddal!... S az öröm, hogy odaadhattam, az volt a jutalmam... Szeretlek és áldlak, még a szenvedésekért is, amiket okozasz!

Ilyen vívódásban és kesergésben töltötte az éjszakát. Reggelre kissé nyugodtabb lett. De a nap újabb gyötrelmeket hozott. Még csak pár óráig lehetett közelében Antoinettenek. Elszorult szívvel ment le a Malézeau dolgozó-szobájába.

Az öreg úr nem volt otthon. Pascal megírt

néhány levelet s tíz óra felé a Vásár-utkába készült, hogy, — miként megígérte volt, — elbúcsúzzék atyjától.

Járkálás közben véletlenül a tükörbe pillantott. A kép, amelyet látott, szánalmat gerjesztett benne. Biztató mosollyal nézett arra a boldogtalanra, aki fájdalomtól beesett szemmel tekintett rá.

Elzsibbadtan állott meg az ablak előtt, amely a kertre szolgált s a háztetők fölött elnézegette a clairefonti dombot, amely fehéren, sötét szálerdőtől koronázottan terült el előtte. Antoinette most bátorságban van ott. Ő megtörte a gyűlölködést, megsemmisítette az áskálódást... Boldog lesz és szabad. S ezt neki köszönheti.

Üdítő enyhülés szállt szívébe.

Ki tudja? — gondolá magában, — talán sikerülni fog szerelmemet egyszerű barátsággá változtatnom s akkor veszedelem nélkül láthatom őt újra... Óh, a viszontlátás!... A viszontlátás!... Milyen gyáva vagyok, hogy csakis erre tudok gondolni, s hasztalan álmítom magamat!...

Kezébe fogta fejét s elüzni iparkodott gyötrő gondolatait. Így maradt néhány percig, a külső neszre hallgatva, s azon iparkodva, hogy ne lássa azt a bájos ködalakot, amely folyvást kísértett gondolataiban.

Egyszer csak úgy tetszett, mintha az utcaajtó nyílnék, lépteket hallott s a tornácon Malézeau hangja azt mondá:

— A dolgozó-szobámban van.

Pascal heves fölindulást érzett, szíve erősen dobogott. Ki keresi őt?

Az ajtó benyílt, Malézeau jött be s mint azon az emlékezetes napon, amikor a Carvajan szobájába nyitott be, azt mondá:

— Egy hölgy van itt, aki beszélni akar
önnel . . .

Pascal elkiáltotta magát s az ajtó felé ro-
hant . . .

Antoinette állt előtte, ugyanabban a ruhá-
ban, ugyanabban a kalapban, mint akkor, ami-
kor bátyjának jött kegyelmet kérni. Olyan hal-
vány volt most is, de nem a fájdalomtól és féle-
lemtől . . .

Pillanatig szótlanul néztek egymásra, a
leány mosolyogva, az ifjú remegve.

Végre Antoinette kimondhatatlan kedves-
séggel kezdé el:

— Ismét el kellett önhöz jönnöm . . . Csak-
hogy ma nem csupán bátyám érdekében akarok
szólni . . . Hanem mindnyájunkért . . . Ön vállal-
kozott arra, hogy biztosítja boldogságunkat . . .
Nos hát, tudja meg, hogy műve befejezetlen . . .
Róbert szomorú, nagynéném kétségbe van esve,
hogy önt többé nem láthatjuk . . .

Igézően kacér mozdulatot tett:

— Ugyan mivel lehetne hát maradásra
bírní? . . . Ha nem nagyon követelő, talán ki-
elégíthetjük . . .

Pascal kábult volt, nem merte megérteni,
félt válaszolni.

Antoinette közelebb jött hozzá egy lépéssel,
s mély gyöngédséggel mondá:

— Ön egyszer föláldozta nekem jelenét, jö-
vőjét, ideadta egész életét. Elfogadja-e cserébe
az enyémet? . . .

Pascal elkiáltotta magát, szeme elhomályo-
sult, öntudatlanul tárta ki karjait, ajkán érezte
a leány puha, illatos haját, diadalmas mámor
lepte meg s úgy érezte, mintha égbe szállana.

— — — — —

Pascal és neje Párisban laknak, az egész nyarat Clairefontban töltik. Malézeaunak a mondása beteljesült. A fiatal ügyvéd fényes sikereket aratott s barátjai unszolásának engedve, föllépett képviselőjelöltnek. Apja buzgó támogatása mellett óriási többséggel választották meg. Az ügyesen vezetett Bánya aranybányává lett. S amikor Carvajan előtt az üzlet bámulatos föllendülését emlegetik, a tőzsér fejet bólint és azt mondja: „Szép, szép, hanem hogy rendbejőjön a dolog, Carvajan kellett hozzá.“

— Vége. —

OSZK

Singer és Wolfner kiadásai Budapesten.

OHNET GYÖRGY REGÉNYEI

Kötve

Halál Bonapartera	2.40	korona
Sas karmai	2.40	„
A dicsőség utja	3.60	„
A méregvásár	3.60	„
Ut a szerelemhez	3.60	„
Alkony	1.20	„
A könnyüvérűek	3.60	„
A szirén	3.60	„
Az örvény fenekén	3.60	„
Páris királya	3.60	„
A faviéresi lelkész	2.40	„
A képviselő leánya	1.20	„
Hiábavaló gazdagság	2.40	„
Régi harag	2.40	„
A gyermek joga	2.40	„
Nimród és Társai	2.40	„
A gyűlölség adója	2.40	„
A vasgyáros (hámoros)	2.40	„
Pierre lelke	2.40	„
Utolsó szerelem	2.40	„
Rameau orvos	2.40	„
Akarat	2.40	„
Sarah grófnő	2.40	„
A Croix-Mort grófnők	2.40	„
Lise Fleuron	2.40	„
A bánya	2.40	„

26 regény 57 kötetben, ára piros egész vászon-
kötésben 68.40 korona, mely összeg 3 koronás
havi részletekben is törleszthető.

UJ IDŐK

Szépirodalmi, társadalmi és művészeti képes hetilap. Szerkeszti: Herczeg Ferenc. Az Uj Idők gazdag szépirodalmi tartalmával a szórakozás és művelődés egyik legnemesebb és legmagyarosabb közvetítője. A magyar család legkedvesebb lapja. Az Uj Idők minden előfizetője ingyen kapja a **Forradalom és Császárság** című 100 ivre terjedő 8 kötetes nagy munkát. Félévre 10 korona, negyedévre 5 korona. Mutatványszám kérésre ingyen. Kiadóhivatal: Budapest, VI. kerület, Andrássy-ut 16. szám.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

